

6 / 2017

ISSN 1694 - 7517

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИАЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ

ISSN 1694 – 7517
№ 6 / 2017

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Н30 Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысы № 6 (мамлекеттик жана расмий тилдерде). Б.: «V.R.S. Company», 2017. – 200 б.

ISBN 978-9967-12-441-8

Түзүүчү: Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Редакциялык кеңеш:

Төрайымы: **Бобукеева М.Р.** – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судья-катчысы;

Мүчөлөрү: **Айдарбекова Ч.А.** – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Осмонова Ч.О. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Саалаев Ж.И. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Эсеналиева З.Т. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Аппаратынын чечимдерди аткаруунун анализи жана мыйзамдарды систематизациялоо бөлүмүнүн башчысы;

Керезбеков К.К. – Конституциялык мыйзамдар, мамлекеттик түзүлүш, сот-укуктук маселелер жана Жогорку Кеңештин Регламенти боюнча комитеттин мүчөсү, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты, ю.и.д.;

Мырзалимов Р.М. – Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин юридикалык факультетинин конституциялык жана административдик укук кафедрасынын профессору, ю.и.д.;

Баатов А.Б. – Кыргызстан эл аралык университетинин вице-президенти, профессордун м.а., ю.и.д.;

Мусабекова Ч.А. – Б. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасынын доценти, ю.и.к.

Редакциянын дареги: Кыргыз Республикасы
Бишкек шаары, Эркиндик бульвары, 39
почталык индекси 720040
тел.: +996 312 621517, + 996 312 662152
факс: +996 312 622040
e-mail: mail@constpalata.kg
расмий сайт: constpalata.kg

Н 0503020000-14

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

ISBN 978-9967-12-441-8

© Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

МАЗМУНУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИ

2017-жылдын 18-январындагы жаран Икрамидин Назирович Айткуловдун жаран Алмазбек Толкунбаевич Абековдун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» деген сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» деген сөздөр менен баяндалган кодекстин ченемин даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

5

2017-жылдын 15-февралындагы жарандар Чынара Насеровна Джакупбекова, Таалайкуль Аскаралиевна Токтакунова жана Амангелди Мурзатович Молдобаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруу үчүн сотторго жазык жоопкерчилигин караган кодекстин ченемин даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

17

2017-жылдын 17-февралындагы жаран Куватбек Тунгучбекович Шатмановдун «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2 жана 7-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча салык төлөөчүдөн өз ара байланыштуу салыктар жана төлөмдөр боюнча баштапкы даттанууга толуктоосун кароо мөөнөтү жана салык органынын чечимине макул болбогон салык төлөөчү сот өндүрүшүнүн жалпы эрежелери боюнча сот тартибинде даттанууга укуктуу деген кодекстин ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан 149-беренесинин 2-бөлүгү Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө жарым-жартылай карама-каршы келет деп таанылган, аталган кодекстин 149-беренесинин 7-бөлүгү Конституциянын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылган.

36

2017-жылдын 22-февралындагы жарандар Улукбек Бактыбекович Турдубековдун жана Дастан Далабайевич Бекешевдин кайрылуусуна байланыштуу «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча нотариалдык ишти жүргүзүүгө атайлап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу барлар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу, ага карабастан адамдарга жол берилбейт деген мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

51

2017-жылдын 29-мартындагы Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) сунуштамасына байланыштуу «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготуу тартибин жөнгө салган мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

61

2017-жылдын 19-апрелиндеги жаран Бекзат Муратович Иманкуловдун кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарынын, 17-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын судьяларына жана жергиликтүү судьяларга коюлуучу талаптарынын тартибин жөнгө салган мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

78

2017-жылдын 24-майындагы жаран Жамалдин Оморовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесттик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеминин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча тараптардын келбей калышы, ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт деген кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

92

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Икрамидин Назирович Айткуловдун жаран Алмазбек Толкунбаевич Абековдун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» деген сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С. А. Джолгокпаеванын,

- кайрылуучу тарап – Алмазбек Толкунбаевич Абековдун кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун,

- жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Света Садыковна Болджурованын,

- башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлдөрү Алтынбек Урубаевич Нурмаматовдун, Асель Токторбековна Чекееванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37- жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» деген сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

И. Н. Айткуловдун жаран А. Абековдун кызыкчылыгындагы өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

№ 01-Р

Судьяга билдирилген баш тартуунун жекече чечилишин судьянын өзү караган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы К. Абдиевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 15-июлунда И. Н. Айткуловдун жаран А. Абековдун кызыкчылыгындагы «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» деген сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесине карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучу, талашылып жаткан ченемдик жобо сот адилеттигинин милдеттерине да, судьядан баш тартууну билдирген адамдын кызыкчылыктарына да зыян келтирет, анткени Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык өзүнө келтирилген баш тартуу жөнүндө маселени чечүүгө мажбурланган биринчи инстанциядагы судья татаал тандоого туш болууда деп эсептейт. Биржагынан, ал сот адилеттигин жүзөгө ашыруудан баш тарта албайт, экинчи жагынан болсо, өзүнө келтирилген баш тартуунун жүйөлөрүнүн жетиштүүлүгүн ал субъективдүү түрдө аныкташы керек. Мындай учурда, баш тартуу билдирилген судьянын өзү талаштын субъектисине айланат жана өзүнө мүнөздүү өзгөчөлүгүнө байланыштуу бул талашты чече албайт. Арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченем мурдагы арбитраждык соттор тутумунда болгон биринчи инстанциядагы судьядан баш тартуу жөнүндө маселе ошол эле соттун административдик тартипте мамлекет башчысынын жарлыгы менен дайындалчу төрагасы менен чечилет деп аныктаган тартипти

№ 01-Р

жокко чыгаруу үчүн кабыл алган жана өз алдынча институт катары соттун көз карандысыздыгын арттырууга багытталган. Бирок, Кыргыз Республикасынын 2010-жылдагы Конституциясын кабыл алуу менен сотто төраганы кызмат ордуна бекитүүнүн табияты өзгөрүлдү, эми ал административдик тартипте дайындалбастан, судьялардын өздөрү менен шайланат.

Арыздануучу өзүнүн өтүнүчүндө ар бир адамга анын иши адилеттүүлүк жана бейтараптуулук башаттарында компетенттүү жана көз карандысыз сот тарабынан каралуу укугун берүүнү – өзөктүү принцип катары бекиткен. Адам укуктарынын жалпы декларациясына жана Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактка шилтеме жасайт. Аталган принципти толук жана иштиктүү жүзөгө ашырууга Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн талашылып жаткан ченемдик жобосу тоскоолдук кылууда. Баяндалганды негиз кылып, кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин талашылып жаткан ченемдик жобосун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесине карама-каршы келүүсүн таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 16-сентябрындагы аныктамасы менен бул өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынган.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын ырастады жана аны канааттандырууну суранат. Бул жерден, кайрылуучу тарап кайрылуусу боюнча өзүнүн талаптарын тактады жана талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө гана ылайыктуулугун текшерүүнү суранды.

Жоопкер-тараптын өкүлү С. С. Болджурова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Өзүнүн көз карашын негиздеп берүүдө ал төмөнкүдөй жүйөлөрдү келтирет.

Демократиялык коомдогу соттук бийликтин көз карандысыздыгы жана өз алдынчалуулугу конституциялык принциптеринен келип чыккандай, соттук териштирүүнүн катышуучулары сотко ишеним артышы керек, сотко болгон ишеним тескерисинче күбөлөндүрүүчү анык жана негиздүү далилдердин негизинде гана күмөн туудурушу

№ 01-Р

мүмкүн. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-пунктунда ишти жеке караган судьяга билдирилген баш тартуу жөнүндө маселени чечүүнүн, процесстин катышуучулары тарабынан судьядан баш тартуу укугун кыянаттык менен пайдалануунун натыйжасында иштин каралышын созуу мүмкүнчүлүгүн азайтуучу тартибин бекиткен.

Ишти өз алдынча карап жаткан судья тарабынан ага билдирилген баш тартуу жөнүндө маселенин чечилишинде бейтараптуулук принцибинин сакталуусунун кепилдиги болуп, анын бейтараптуулугуна күмөн туудурган ойлорго жол берүүчү жагдайлардын жоктугун ырастаган жүйөлүү токтом чыгаруу саналат. Андан тышкары, кепилдик болуп чыгарылган соттук токтомдорду жогору турган соттук инстанциялар тарабынан текшерүү процедуралары саналат, алар соттук токтомдорду жокко чыгаруу үчүн негиздерди аныктоодо конституциялык жана жалпыга таанылган эл аралык-укуктук принциптерден келип чыгуусу керек. Ушуну менен, судьянын адилеттүүлүгү жана бейтараптуулугу жөнүндө маселе ар бир иште нагыз жагдайларды эске алуу менен чечилүүгө тийиш, андай жагдайларды аныктоо жалпы юрисдикциядагы соттордун компетенциясынын карамагында болот.

Ушуну менен, жазык-процесстик мыйзамдарда Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргонууга болгон укукту жүзөгө ашырууга багытталган бардык зарыл ченемдер камтылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү А. Т. Чекеева талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык биринчи инстанциядагы соттордун судьялары иштерди жеке өздөрү карашат. Аталган Мыйзамдын 4-беренеси судьялар сот бийлигин өз алдынча, кимдир бирөөнүн эркине карабастан, Кыргыз Республикасынын Конституциясына, процесстик жана башка мыйзамдарга гана баш ийүү менен жүргүзүшөт деп караштырат. Сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ишке ар кандай кийлигишүүгө жол берилбейт. Андан тышкары, мындан ары баш тартуу жөнүндө өтүнүч төрага тарабынан каралып жатканда, баш тартуу жөнүндө өтүнүч төрагага да билдирилиши мүмкүн, анткени ал дагы баш тартуу жөнүндө

№ 01-Р

өтүнүчтү жеке карайт. Бул ишти маңызы боюнча кароону созууга жана артыкбаш чубалжытууга алып келет.

Арыздануучунун, анын соттук коргонууга укуктары бузулуп жатат деген жүйөлөрү негизсиз, анткени баш тартуу жөнүндө токтом экинчи инстанциядагы сотто даттанылышы мүмкүн.

Талашылып жаткан ченем процесстик мыйзамдарды өркүндөтүү боюнча чараларды кабыл алуу зарылдыгына байланыштуу киргизилген жана соттук чечимди чыгарууда чубалжытууну жана тоскоолдуктарды четтетүүгө багытталган. Мурда аталган өзгөртүүлөр киргизилгенге чейин процесстик мыйзамдар адамдарга (процесстин катышуучулары) баш тартуу маселеси боюнча чыккан соттук актыга жогору турган инстанцияга даттануу укугун берген, ал эми соттук процесстин карасанатай катышуучулары даттануу укугун пайдаланып, ишти кароо процессин бардык жолдорду пайдаланып сөзүп келишкен, андай иштер жылдар бою каралат эле.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин төмөнкүдөй мазмундагы 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосу саналат:

«73-статья. Процесстин катышуучуларына билдирилген баш тартууну чечүү тартиби

(4) Ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,... ».

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарды белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1999-жылкы № 10, 442-бер. Жарчысында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик

№ 01-Р

укуктук актыларынын Мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген соттук коргонууга болгон укук эч чектелүүгө тийиш эмес (2-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту). Ар кимге ушул Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү).

Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 10-беренесине ылайык ар бир адам иши ачык жана көз карандысыз жана бейтарап сотто адилеттүүлүктүн бардык талаптарын сактоо менен каратууга акылуу.

Ушул ченемдин талабын, ошондой эле жарандык жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 14-беренесинин 3-пунктунун “с” пунктчасынын жоболорун эске алуу менен жазык, жарандык иштер жана административдик укук бузуулар жөнүндө иштер дайыны жок созулбастан, сот өндүрүшүнүн эрежелерине ылайык каралышы керек.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн жогорудагы аталган эл аралык келишимдердин ченемдери менен өз ара байланыштагы мазмуну боюнча судьялардын алдын ала бекиген бир оюнун жана көздөгөнүнүн жоктугун болжогон бейтарап сотко болгон укук соттук коргонууга болгон укуктун ажырагыс сапаттарынын бири жана адилеттүү соттук териштирүүнүн зарыл шарты болуп эсептелет.

Мындай укук Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексине ылайык жазык иштерди биринчи инстанциядагы соттордо, ал эми тараптардын даттануулары боюнча экинчи инстанциядагы соттордо да кароо менен жүзөгө ашырылат. Андан тышкары, соттук чечимдердин мыйзамдуулугу менен негиздүүлүгүн камсыз кылууда кошумча кепилдик катары Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдуу түрдө күчүнө кирген өкүмдөрдү, аныктамаларды жана токтомдорду көзөмөл тартибинде, ошондой эле жаңы жана жаңыдан ачылган жагдайлар боюнча карап чыгуу мүмкүндүгүн болжойт.

Ушул укуктук орнотмолордон процесстик мыйзам, судьялардан баш тартуунун тартибин аныктоо менен, судьянын мүмкүн боло

№ 01-Р

турган кызыкчылыгын четтетүүгө жана жарандар менен башка жактардын бузулган укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын калыбына келтирүүгө багытталгандыгы келип чыгууда.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн жоболору аталган Кодекстин 70-, жана 71-беренелеринде каралган негиздерди эске албастан, судьядан баш тартуу жөнүндө чечимди өз билемдик менен чечүүнү болжобойт жана бул маселени чечип жаткан судьяны иштин конкреттүү жагдайларына шилтеме жасап, өз тыянактарын негиздеп берүү милдетинен бошотпойт. Судьянын чечиминин адилеттүүлүгү жана бейтараптуулугу жазык-процесстик каражаттардын жана жогору турган соттук инстанциялардын көзөмөлүн кошуп, жол-жоболордун бардык жыйындысы менен камсыз кылынат.

3. Судьядан баш тартуу – бул судья иштин аякташына жеке (тике же кыйыр түрдө) кызыкдар болгон же анын бейтараптуулугунда күмөндүүлүктү туудурган башка жагдайлар болгон учурда ишке ашырыла турган судьяны ишти кароого катышуудан четтетүү. Жазык процессинде судьядан баш тартуу (өзү катышуудан чыгуу) институту соттун бейтараптуулугун камсыз кылуунун өзгөчө маанилүү механизми болуп саналат. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексине ылайык судья төмөнкүдөй учурларда ишти кароого катыша албайт: эгерде ал жабырлануучу, жарандык доогер, жарандык жоопкер болуп саналса, ошондой эле ал бул ишке сот арачысы, күбө, эксперт, адис, тилмеч, тергөөчү, прокурор, жактоочу, сот отурумунун катчысы, айыпкердин соттолуучунун жабырлануучунун мыйзамдуу өкүлү, жарандык доогердин же жарандык жоопкердин өкүлү болуп саналса; эгерде ал жабырлануучунун, жарандык доогердин, жарандык жоопкердин же алардын өкүлдөрүнүн тууганы, айыпкердин, соттолуучунун же алардын мыйзамдуу өкүлүнүн тууганы, айыптоочунун, жактоочунун, тергөөчүнүн, сот отурумунун катчысынын тууганы болуп саналса; эгерде судьянын келишпестигине шек келтирген башка жагдайлар болсо (70-статья).

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин аталган беренеси менен каралган негиздер боюнча судьядан баш тартууну билдирип жатып, судьянын жүрүм-туруму бейтараптуу эмес, көз каранды, ал эми ишти кароого болгон мамилеси мыйзамдуу эмес экендигин далилдөө зарыл, тескерисинче, келтирген жагдайлар далилденбесе, судья бейтарап болуп саналат.

№ 01-Р

Билдирилген баш тартуу боюнча чечим судья тарабынан жеке кабыл алынат жана токтом түрүндө таризделинет. Токтомдо баш тартуу жөнүндө билдирүү ким жана кайсы себептер боюнча берилгени, баш тартуунун себеби боюнча судьянын түшүндүрмөсү, билдирилген баш тартууну канааттандыруу же четке кагуу жөнүндө чечим көрсөтүлөт жана ал соттук отурумда жарыяланат. Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 339-беренесинин жоболоруна ылайык судья чыгарган токтомго жеке даттануу берилиши мүмкүн деп караштырган, ал апелляциялык тартипте иш боюнча жыйынтыктоочу чечим менен бирге каралат. Токтомго даттануу укугу соттолуучуга жана анын мыйзамдуу өкүлүнө, прокурорго, коргоочуга, жабырлануучуга жана анын өкүлүнө таандык. Судьядан баш тартуу үчүн негиздердин бар экендигин таануу менен апелляциялык инстанция өкүмдү жокко чыгарууга жана жазык ишти судьялардын жаңы курамында жаңы соттук териштирүүгө кайтарууга милдеттүү.

4. Судьядан баш тартуу институтунун башкы максаты соттук чечимдердин мыйзамдуулугун камсыз кылуу жана соттун чечим кабыл алуусуна ар түрдүү субъективдүү факторлордун таасиринен коргоо болуп саналат. Бирок, ушул процесстик каражаттын ишчил болуусу үчүн аны жүзөгө ашыруунун натыйжалуу механизмдери зарыл.

Бул сыяктуу ченемдер, судьядан баш тартууну канааттандырылышын жокко чыгарган чечимдер бул жарандар үчүн алардын укуктук абалын аныктоочу акыркы акт болуп саналбайт дегенди билдирет да, чечимдин негизине коюлган фактыларды кийин да соттук текшерүүдөн өткөрүү мүмкүнчүлүгүн карайт.

Натыйжада мындай чечимдер соттук контролдун алкагында болот да, ошону менен жарандардын да сот адилеттигине болгон акысы чектелбейт, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келет.

Демек, билдирилген баш тартуунун жыйынтыгы боюнча судья жеке кабыл алуучу токтом акыркы мүнөзгө ээ боло албайт, анткени, акыры, сот гана судьянын бейтараптуулугуна таасир этүүчү мүмкүн болгон фактылардын болуусу туурасында тыянак чыгарууга укуктуу.

Ошентип, соттук коргонууга болгон укуктун ишке ашырылуусу бузулушу мүмкүн эмес, анткени Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин колдонуудагы ченемдери менен судьядан баш тартуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруудан баш тартууну, иш

№ 01-Р

боюнча чыгарылган өкүмдүн жана башка жыйынтыктоочу актынын мыйзамдуулугу менен негиздүүлүгүн текшерүү менен бирге соттук текшерүүдөн өткөрүү мүмкүнчүлүгү жокко чыгарылбайт.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан ченемдер менен бекитилген судьядан баш тартуу маселесин жеке кароонун тартиби Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген ар кимдин соттук коргонууга болгон укугун бузбайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8- жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-, 47-, 48-, 51- жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,..» деген сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Жаран Алмазбек Толкунбаевич Абековдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун кайрылуусуна байланыштуу «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Ч.А. Айдарбекованын жана Э.Ж. Осконбаевдин өзгөчө пикири

Жаран Алмазбек Толкунбаевич Абековдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун кайрылуусуна байланыштуу «ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу судья тарабынан жекече чечилип,...» сөздөр менен баяндалган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 73-беренесинин 4-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кабыл алган чечим өзгөчө пикирибиз бар, анын мазмуну төмөнкүдөй.

Бир жагынан, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялардын ички ынанымдарынын болбогондугу жана бейтараптуулугу ар кимдин соттук коргонууга болгон конституциялык укугу экендигин жана ал адилеттүү соттук териштирүүнүн зарыл шарты экендигин тааныйт, ал эми, бул маселенин экинчи жагын алсак, жогору турган инстанциялар тарабынан соттук контролдон болуусу, ошондой эле ишти өз алдынча карап жаткан судьяга билдирилген баш тартуу болгондо судья тарабынан маселени же-

кече чечүүнү караган конституциялык укуктук механизмди таануу үчүн судья өз чечимин негиздеп берүү милдети толук жетиштүү деп эсептейт.

Колдонуудагы укуктук тартипти алсак, жазык ишин караган судьяга билдирилген баш тартуу боюнча, ал өзүнүн аракеттерин жана ниеттерин сындашы керек, ал эми, бул жагдай, башынан эле, бардык азыркы укуктук тутумдардын негизи болгон Рим укугунун өзөктүү принциптерине карама-каршы келет: «эч ким өзү карап жаткан ишине судья болбошу керек». Бул жерден, жыйынтыктоочу актылар арасындагы ар кандай соттук актылар болобу, эң башкысы, сот адилеттигин жүзөгө ашыруучу принциптери бүткүл соттук процессти камтышы керек.

Ошентип, колдонуудагы укуктук жөнгө салууда олуттуу кемчилик бар экени даана көрүнүп калды, бул маселе мыйзам чыгаруучу тарабынан адилеттүү жана андан келип чыгуучу бейтарап сот адилеттигин түзүү жөнүндө конституциялык талапты жүзөгө ашыруусунда толук кандуулугуна шек келтиргидей.

Бул жагдайды жокко чыгаруу болбойт, анткени жазык иш боюнча туу-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Ч.А. Айдарбекованын жана Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

ра жана адилеттүү өкүмдүн чыгарылышынын маанилүү шарты андай жазык иш соттук мыйзамдуу курамы менен каралуусун талап кылат. Соттун мыйзамдуу курамы деп, бардык судьялар менен сот арачылар мыйзамдарда белгиленген тартипте шайланды деген фактыны гана түшүнүү чабал болот, ал деген, шайланган судьялар менен сот арачылардын конкреттүү жазык ишин чечүүдө алардын объективдүүлүгүндө жана бейтараптуулугунда шек жок деген сөз, шек келтире турган жагдайлар да жок. Ишти кароо үчүн дайындалган сот курамынын мыйзамдуулугун камсыз кылуу каражаттарынын бири судьядан баш тартуу жана судьянын өзү билип баш тартуу мүмкүнчүлүгү.

Жазык сот өндүрүшүндө судьядан баш тартуу институту мыйзамда алдын ала каралган ченемдердин тутуму болуп саналат, ал судьянын ишке катышкан адамдарга кара санатайлык мамилеси, ошондой эле судьянын бейтараптуу эмес деп эсептөөгө болгон башка себептери аныкталган ар бир учурда судьяны соттук процеске катышуудан четтетүүнү камсыз кылат.

Судьядан баш тартуу институту мыйзамдуу жана негиздүү чечимдердин чыгарылышын камсыз кылган каражаттардын бири, иштин нагыз фактыларынын изилденилген объективдүүлүктүн кепилдиги, мыйзамдуулук, атаандаштык, объективдүүлүк жана адилеттүүлүк сыяктуу жазык процессинин демократиялык прин-

циптери иштин жүзөгө ашырылуусунун кепилдиги болуп саналат. Ошон үчүн, бейтараптуулугу тууралуу мыйзамдуу негиздер болуп шек туудурган судья каралып жаткан ишинен ар дайым четтетилип турушу керек. Четтетүүгө субъективдүү же объективдүү мүнөздөгү эч кандай тоскоолдуктар себеп катары каралышы мүмкүн эмес.

Жогору турган инстанциялар тарабынан кийин жагындагы соттук контролдоо мүмкүн болуучу соттук каталарды жокко чыгаруу үчүн иштейт, бирок ал инстанция билдирилген баш тартуу жөнүдө чечимди судья өзү билип чечим кабыл алып жатканда, анын бейтараптуулугуна кандайдыр бир жол менен кепил болуп бере албайт жана судьянын өз чечимин аргумент кылууга милдеттүү, эгер ниети таза болбосо, ал олуттуу тоскоолдук деле эмес... Сөздүн акырында, тараптардын судьяга ишеними соттун отурмунда ачык эле түзүлөт, демек, бул маселени кароонун жол-жобосу да соттук процесстин катышуучуларында күмөн ойлорду жаратпашы керек.

Ошентип, судьядан баш тартуу маселесин колдонуудагы мыйзамдардагы чечим Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген жарандардын соттук коргонууга болгон укук кепилдигине (40-берененин 1-бөлүгү) жана сот адилеттигинин пайдубал принциптеринен келип чыгуучу укукка да жооп бербейт.

Ушуга байланыштуу, билдирилген судьядан баш тартуу боюнча чечимди

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьялары
Ч.А. Айдарбекованын жана Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

кабыл алууну мыйзам чыгаруучу башка судьянын ыйгарым укуктарына өткөрүп берүүсү керек.

Ушул сыяктуу көрүнүш 2008-жылдын 8-августуна чейин Кыргыз Республикасынын Арбитраждык процесстик кодекстин эски редакциясында болуучу, аталган соттун тажрыйбасына ылайык, бул баш тартуунун негизи болгон фактылардын объективдүү сындальшына көмөк болгон.

Мыйзам чыгаруучу бул маселени мыйзамдарда жөнгө салууда соттук процесстин «таза эмес» катышуучулары тарабынан иштин каралышын создуктуруу ыкмасы катары ушул процесстик укукту кыянаттык менен колдонулбай турган жагын да эске алуу зарыл.

Билдирилген судьялардан баш тартуунун негизги себептери деп, бир жагынан судьялардын сот өндүрүшүнүн эрежелерин жана

жүрүм-турум эрежелерин кескин бузуусун, экинчи жагынан болсо, коргоочунун коргоочу укугун көз көрүнөө кара санатайлык менен пайдалануусун белгилеп кетүү керек. Судьялардан баш тартуунун негиздеринин жетиштүү деңгээлде анча так эмес укуктук жөнгө салынышы судьялар үчүн да, адвокаттар үчүн да укукту кыянаттык менен пайдаланууга негиздерди жаратат, бул акыр-аягында келип, коомдун соттук тутумга ишеним артуу деңгээлин төмөндөтөт да, жалпысынан алганда, жарандардын соттук коргонууга болгон укуктун жүзөгө ашырылуу мүмкүнчүлүгүнө коркунуч туудурат.

Судьялар Ч.А. Айдарбекова
Э.Ж. Осмонбаев

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

№ 02-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Жарандар Чынара Насеровна Джакупбекова, Таалайкуль Аскаралиевна Токтакунова жана Амангелди Мурзатович Молдобаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы М. Э. Толобалдиевдин,

кайрылуучу тарап – Амангелди Мурзатович Молдобаевдин; анын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Сатарали Камбаралиев, Жыргалбек Олжобаевич Бабаевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошованын, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Азизбек Шарипович Шукурбековдун, Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Нурбек Айтыевич Касымбековдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37- жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруу үчүн жазык жоопкерчилигин караган Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жарандар Ч. Н. Джакупбекова, Т. А. Токтакунова жана А. М. Молдобаевдин өтүнүчтөрү бул ишти кароого себеп болушту.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч. А. Айдарбекованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 6-июлунда жарандар Ч. Н. Джакупбекова, Т. А. Токтакунованын Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 93-беренесинин 1-бөлүгүнө, 94-беренесинин 1-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулардын пикири боюнча, атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруу үчүн жазык жоопкерчилигин караган Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин конституциялуулугу талашылып жаткан 328-беренеси судьялардын көз карандысыздык жана кол тийбестик принциптерине чоң коркунуч туудурат, анын натыйжасында жарандардын Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргонууга болгон укугу бузулууда.

Арыздануучулар өзүнүн өтүнүчүндө, ченемдик укуктук актылардын бири да «сот адилеттигине жатпаган» деген терминдин мазмунуна түшүндүрмө бербейт, аны колдонуу, анын ар кандай чечмеленишине жана юридикалык негизделбеген соттук чечимдердин чыгарылышына алып келиши мүмкүн, судьялардын алсыздыгына көмөктөшкөн жол берилгис шарттар түзүлөт да, жана анын натыйжасында судьялардын көз карандысыздык конституциялык принциби бузулат деп көрсөтүшүүдө.

Кайрылуунун субъектилери, Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңеши өз алдынча конкреттүү соттук актынын, анын ичинде материалдык мыйзамды колдонуунун тууралыгы же процесстик эрежелерди сактоо көз карашынан алганда, сот адилеттигине жатпагандыгын аныктоого акысы жок, мындай текшерүү процесстик мыйзамдарда бекитилген атайын процедурада гана, тактап айтканда ишти аппеляциялык, кассациялык жана көзөмөл

№ 02-Р

инстанцияларындагы соттордо кароо аркылуу жүзөгө ашырылышы мүмкүн деп эсептешет.

Арыздануучулар белгилегендей, тиешелүү соттук акт мыйзамда белгиленген тартипте жокко чыгарылбаган учурда кырдаал курчуйт, ал эми жазык ишин козгоо прокурор тарабынан судьянын сот адилеттигине жатпаган же негизделбеген соттук актыны чыгаруусун констатациялоону билдирет, аны менен иш боюнча мыйзамдуу күчүндө турган чечим үчүн судья жазык куугунтугуна алынууда, ошентип Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 93- жана 94-беренелеринде бекитилген сот адилеттигин сот гана ишке ашырат, ошондой эле сот бийлигинин бүтүндөй өз алдынчалуулугунун жана көз карандысыздыгынын кепилдиги болгон судьялардын көз карандысыздыгы принциптери бузулууда.

Ушуга байланыштуу, кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 93-беренесинин 1-бөлүгүнө, 94-беренесинин 1-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 16-сентябрындагы аныктамасы менен жарандар Ч. Н. Джакупбекова, Т. А. Токтакунованын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 1-декабрында жаран А.М. Молдобаевдин Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 93-беренесинин 1-бөлүгүнө, 94-беренесинин 1-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

А.М. Молдобаев келтирген кайрылуусунда өзүнүн талаптарына жогоруда аталган жарандардын кайрылуусунда көрсөтүлгөндөргө өңчөй жүйөлөр менен укуктук негиздемелерди келтирүүдө.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 27-декабрындагы аныктамасы менен А. М. Молдобаевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Жарандар Ч. Н. Джакупбекова, Т. А. Токтакунова жана А. М. Молдобаевдин талаптары бирдей болгондуктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жө-

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

нүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктунун талаптарына ылайык судья-баяндамачынын 2016-жылдын 28-декабрындагы аныктамасы менен көрсөтүлгөн иштер бир өндүрүшкө бириктирилген.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдоп жана аларды канааттандырууну суранды.

Жоопкер тараптын өкүлү Т. Ы. Ырысбеков бул кылмыштын өзгөчө коомдук кооптуулугу жазык жана жарандык иштерди кароодо соттор ишмерлигинде мыйзамдуулуктун принцибин бузууда турат, бул сот адилеттигине жатпаган акты чыгарылган адам үчүн оор кесепеттерди алып келип, соттун кадырын кетирип, сот адилеттигине ишенимди жок кылышы мүмкүн деп белгилеп, кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок. Сот адилеттигине жатпаган актылар процесстик мыйзамды орчундуу бузуулары менен мүнөздөлөт, иштин нагыз жагдай-шартына карама-каршы келет, объективдүү чындыкты бурмалайт жана сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын конституциялык укуктары менен эркиндиктерине, мамлекеттик жана коомдук кызыкчылыктарга зыян келтириши мүмкүн. Ушуга байланыштуу, жоопкер тараптын өкүлү мыйзамдын талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кайрылуучу тарап келтирген талаптарды канааттандыруудан баш тартууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж. С. Бокошова талашылып жаткан берене Кыргыз Республикасынын Конституциясынын көрсөтүлгөн ченемдерине карама-каршы келиши мүмкүн эмес деп эсептейт, анткени алар соттук коргоо кепилдигин, сот адилеттиги сот аркылуу гана ишке ашырылуусун, сот бийлиги конституциялык, жарандык, жазык, административдик жана сот өндүрүшүнүн башка формалары аркылуу ишке ашырылуусун карайт жана судьянын атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруусу үчүн жоопкерчилигине эч кандай тиешеси жок. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү сот адилеттигине жатпаган соттук актыны чыгаруу фактысын сот аныктайт жана судья чечим чыгарылгандан кийин гана күнөөлүү же күнөөлүү эмес деп таанылышы мүмкүн деп белгиледи. Эгер судья атайылап (билип туруп) сот адилеттигине жатпаган чечим же башка соттук акт чыгарган факт такталган жана далилденген болсо, анда ал жоопкерчиликке тартылышы керек.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү А. Ш. Шукурбеков арыздануучулардын жүйөлөрү негизсиз жана

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

канааттандыруусуз калтырылууга тийиш деп эсептейт, анткени Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси боюнча судьяга карата жазык ишин козгоо жөнүндө чечим жогору турган соттун сот адилеттигине жатпаган соттук актыны жокко чыгаруу жөнүндө күчүнө кирген чечими бар болгондо гана кабыл алынат. Ушуну менен бирге, судьяны жазык жоопкерчилигине тартууга макулдук берүү жөнүндө маселени кароодо, Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңеши тарабынан судья чечим кабыл алган жагдай-шарттын бардыгы изилденет, соттук актынын өзүнө баа берилбейт. Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү, ошондой эле бул категориядагы кылмыш иштерин тергөөнүн жүрүшүндө судья өз чечимин кабыл алууда анын сот адилеттигине жатпай тургандыгын алдын ала билгендиги жөнүндө олуттуу далилдер чогултулушу керек, ал жөнүндө пайда табуу ниети, өч алуу же башка жеке кызыкчылык сыяктуу ар кандай жагдай-шарттар күбө болушу мүмкүн деп белгиледи. Ошон үчүн, атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүмдү чыгаруу айыбын тагуу менен бирге, көпчүлүк учурларда, судьяга ишти кароодо кызматтык абалынан кыянаттык менен пайдалануусу үчүн да айып тагылат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Н. А. Касымбеков талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт, анткени ал арыздануучулар ойлоп тапкан мүмкүн болуучу судьяларды куугунтуктоонун конституциялык эмес тажрыйбасы аркылуу чечмелеген мааниде колдонулбайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси саналат:

№ 02-Р

«328-статья. Атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруу

(1) Судья (сот) тарабынан атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүм, чечим же башка сот токтомун чыгаруу, –

эки жылдан беш жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

(2) Ошол эле жосундар, эркиндигинен ажыратууга мыйзамсыз өкүм чыгаруу менен байланышса же башка оор кесепеттерге алып келсе, же болбосо менчик ээсинин эркине карабастан аны алмаштырууга –

үч жылдан он жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратууга жазаланат».

1997-жылдын 1-октябрындагы № 68 Кыргыз Республикасынын Жазык кодекси «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин жарчысында» 1998-жылы № 7 санында жарыяланган, мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет; сот адилеттигин сот гана ишке ашырат; судьялар көз карандысыз жана Конституцияга жана мыйзамдарга гана баш иет; конкреттүү бир сот иши боюнча судьядан отчет талап кылууга эч кимдин укугу жок; сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ар кандай кийлигишүүлөргө тыюу салынат; судьяга таасир көрсөтүүгө күнөөлүү адамдар мыйзамда каралгандай жоопкерчилик тартышат (40-берененин 1-бөлүгү, 93-берененин 1-бөлүгү, 94-берененин 1-, 3-бөлүктөрү).

Сот бийлик бутагынын көз карандысыздык маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн укуктук көз карашын бир нече жолу чагылдырган. Маселен, 2013-жылдын 27-январындагы чечимде соттук коргоо бардык башка конституциялык укуктар менен эркиндиктерге карата камсыздоо-калыбына келтирүү функциясын аткаруучу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик коргоонун универсалдуу укуктук каражаты болуп саналат. Бул укуктук каражат сот бийлигин

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

алып жүрүүчүсү – сот бийлигинин жана судьянын көз карандысыздыгынын шарттарында гана таасирдүү жана натыйжалуу боло алат. Так ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясында судьялардын көз карандысыздык принциби баса белгиленген.

Судьялардын көз карандысыздыгы, кол тийбестиги, алардын Конституцияга жана мыйзамдарга гана баш ийүүсү, сот адилеттигин жүргүзүү боюнча ишке кийлигишүүгө тыюу салуу жөнүндө конституциялык жоболор судьянын укуктук статусун аныктайт жана сот бийлигин мамлекеттик бийликтин көз карандысыз жана адилеттүү бутагы катары бекитет (Конституциянын 94-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрү). Судьялардын көз карандысыздык принцибинин мааниси судьяларга Конституцияга жана мыйзамдарга гана баш ийүү менен чечимдерди эркин кабыл алуу жана кандайдыр бир чектөөсүз, башкалардын таасирисиз, кысымсыз, коркутуусуз, ким тарабынан жана кандай гана себептер менен болбосун түз же кыйыр кийлигишүүсүз иштөөгө реалдуу мүмкүнчүлүк берген шарттарды камсыз кылууга умтулууда турат.

Жогоруда көрсөтүлгөн чечимде баяндалган Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз карашында, ошондой эле Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналган эл аралык келишимдерде да байкалып турган судьялардын көз карандысыздык принциби менен соттук коргонууга болгон укуктун түз байланышы белгиленген. Ошентип, Адам укуктарынын жалпы декларациясы, ар бир адам өз укуктары менен милдеттерин аныктоо жана ага коюлган жазык айыбынын негиздүүлүгүн аныктоо үчүн толук теңдиктин негизинде анын иши ачык жана адилеттүүлүктүн бардык талаптарын сактоо менен көз карандысыз жана адилет сот тарабынан каралышына укуктуу деп карайт (10-берене), Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакт, ар бир адамдын ага коюлган ар бир кылмыш айыпты кароодо, же кандайдыр бир жарандык процессте анын укуктары жана милдеттерин аныктоодо иштин мыйзамдын негизинде түзүлгөн, ыйгарым укуктуу, акыйкат жана көз карандысыз сот тарабынан ачык жана акыйкаттуу каралышына болгон укугун бекитет (14-берене), Адамдын укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин Конвенциясы, ар ким ар бир иштин каралышында көз карандысыз жана бейтарап сот тарабынан акылга сыяр мөөнөт ичинде акыйкат жана ачык териштирүүгө укуктуу деп карайт (6-берене).

№ 02-Р

Ошону менен бирге, сот бийлигин алып жүрүүчү катары сот бийлигинин жана судьянын көз карандысыздыгы судьянын жеке артыкчылыгы катары каралбашы керек. Ал судьялардын сот адилеттигин жүзөгө ашыруу ишмерлигине кандайдыр болбосун кийлигишүүгө каршы кепилдик болуп саналат жана судьяларга адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоо боюнча жүктөлгөн милдеттерди аткаруу мүмкүнчүлүгүн берүү зарылдыгы менен акталган. Судьянын көз карандысыздыгы, ошондой эле коомдук кызыкчылыктарды, биринчи кезекте сот адилеттигинин кызыкчылыктарын коргоо каражаты болуп кызмат кылат жана судьялардын өздөрүнүн кесиптик милдеттерин аткаруусундагы, мыйзамдарды жана судьялардын кесиптик жүрүм-турум эрежелерин сактоосундагы жогорулатылган жоопкерчиликти жокко чыгарбастан гана, дал ошолорду болжойт. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясы сот адилеттигинин коомдук-укуктук максаттарын жүзөгө ашыруучу судьяларга өзгөчө квалификациялык жана башка талаптарды бекитет, ошондой эле мыйзам чыгаруучуну судьяларга карата алардын ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнөн мурда токтотулушунун жана жазык жоопкерчилигине тартылышынын өзгөчө тартибин бекитүүгө милдеттендирет (94-, 95-, 97-беренелер).

Ошентип, аталган конституциялык орнотмолор, бир жагынан, мыйзамдуулуктун жана укук үстөмдүгүнүн кепилдиги катары кызмат кылган институт катары сот бийлигинин коом алдындагы жоопкерчилиги жана экинчи жагынан, судьялардын көз карандысыздыгы жана кол тийбестиги сыяктуу конституциялык маанилүү баалуулуктардын тең салмагын сактоону талап кылат.

3. Судьялардын көз карандысыздыгынын кепилдиги катары судьяга кол тийбестик принцибинин укуктук мазмуну анын инсандыгына кол тийбестигин, ал ээлеп турган турак жай менен кызматтык бөлмөлөрүнүн, ал колдонуп жүргөн жеке жана кызматтык унаа каражаттарынын, ага таандык документтердин, жүктүн жана башка мүлктүн кол тийбестигин, кат алышуу жана башка корреспонденциянын сырын (судьялардын телефон сүйлөшүүлөрүн, почта жана башка кабыл алуучу-жөнөтүлүүчү билдирүүлөрдү) камтыйт. Судьянын кол тийбестиги анын мыйзам менен бекитилген жоопкерчилик иммунитетин дагы болжойт.

Бирок, жетиштүү негиздердин болуусу жана мыйзамдардагы белгиленген процедураларды сактоо менен судья жазык жооп-

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

керчилигине да, башка жоопкерчиликке да тартылышы мүмкүн. Андан тышкары, кылмыш жасаган судьяны жазык же башка жоопкерчиликке тартуунун мүмкүн эместиги, судьялардын кол тийбестик принцибин бурмалоого, ошондой эле бийликтин кылмыштарынан жана кыянатчылыктарынан жабыр тарткандардын укуктары менен эркиндиктеринин бузулуусуна алып келмек.

Бирок судья үчүн, эгерде соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү менен, бул пикирлер же чечимдер кылмыштуу кыянаттык кылуунун жыйынтыгы деп табылбаса, сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө айтылган же кабыл алынган пикирлер же чечимдер үчүн бардык жоопкерчилик алынып салынат (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 27-декабрындагы чечими).

Мыйзам чыгаруучу, судьяны сот адилеттигин жүзөгө ашырып жаткан учурда айтылган пикири же чечими үчүн жоопкерчиликке тартууга тыюу салуунун жалпы эрежесин бекитип жатып, сот ишмерлигин жүзөгө ашырууда, конкреттүү ишти чечүүнүнүн жүрүшүндө материалдык же процесстик укуктун ченемдерин чечмелөөдө же колдонууда соттук каталар пайда болушу мүмкүн жана алар жогору турган инстанциялар тарабынан оңдолууга тийиш деген ойдон келип чыккан.

Дал ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу судья чыгарган сот адилеттигине жатпаган чечим үчүн жазык жоопкерчилигин караган, андай чечим атайылап жасалуу мүнөзүнө ээ болушу керек.

4. Судьяны атайылап сот адилеттигине жатпаган өкүмдү, чечимди же башка соттук токтомду чыгаруу үчүн жазык жоопкерчиликке тартуу судьянын кол тийбестик принцибинин мазмундук бөлүгүн эске алуу менен өзгөчө процедурасына ылайык жүзөгө ашырылуусу керек.

Соттук актынын атайылап сот адилеттигине жатпагандыгы, жекече, андагы иш боюнча аныкталган жагдай-шарттарды атайылап бурмалоо, жосунду мыйзамга каршы квалификациялоо, жумшактык да жана катаалдык да байкалган анык адилетсиз жаза берүү, мыйзамсыз соттоо же актоо, жарандык доону негизсиз канааттандыруу же андан баш тартуу, материалдык жана процесстик мыйзамдын талаптарын одоно бузуу жана атайылап кабыл алынган соттук актынын мүнөзү даана көрүнгөн башка учурларда чагылдырылышы мүмкүн. Атайылап сот адилеттигине жатпаган чечим мыйзамда каралган ар кандай сот өндүрүшүн жүзөгө ашырууда судья

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

тарабынан жеке да, коллегиялдуу түрдө да чыгарышы мүмкүн. Ушуга байланыштуу, бул кылмыштын субъективдүү жагы тике ниет менен гана мүнөздөлөт.

Ошону менен бирге талашылган ченем боюнча, эгер сот адилеттигине жатпаган актылар материалдык жана процесстик укуктун ченемдерин колдонууда атайылап эмес ката кетириүүнүн натыйжасында, ошондой эле тиешелүү соттук актыны кабыл алуудагы тыянактарга таасир эткен иштин далилдерин жана башка материалдарын баалоо учурунда сот адилеттигине жатпаган сот актылары чыгарылган болсо, судьянын (судьялардын) аракеттери квалификацияланышы мүмкүн эмес.

5. Судьяга карата жазык ишин козгоонун өзгөчө тартиби, кандайдыр бир процесстик кепилдик жана коомдогу өзүнчө туруштук берүүчү жана турукташтыруучу фактордун ролун аткарууга арналган сот бийлигинин өзгөчө статусунун тастыктоо болуп эсептелет жана алар тарабынан сот адилеттигин жүргүзүү боюнча маанилүү мамлекеттик функцияны жүзөгө ашыруусуна байланыштуу кызматтык статусу менен шартталган. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, кылмыш жасагандыгы тууралуу негиздүү шектенүүлөр болгондо, колдонуудагы мыйзамга ылайык судьяга карата жазык ишин козгоо, судьянын ишине кийлигишүү жана анын көз карандысыздыгы принцибин бузуу болуп эсептелбегендигин мурда белгилеген болуучу (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 27-декабрындагы чечими).

Ушуга байланыштуу сот адилеттигин жүзөгө ашыруу процессинде жасаган жосуну үчүн судьяга карата жазык куугунтугун жүргүзүүдө соттук актылардын милдеттүүлүк принциби, алардын Кыргыз Республикасынын бардык аймагында кыйшаюсуз аткарылуусу жа-на алардын мыйзамда каралган атайын процедураларда соттук тартипте гана жокко чыгарылуусу сөзсүз эске алынышы керек. Мыйзамдуу күчүнө кирген, жокко чыгарылбаган жана өзгөртүлбөгөн соттук акт сот адилеттигине жатпаган акт катары каралышы мүмкүн эмес, анткени жогору турган соттук инстанция тарабынан бул соттук актынын мыйзамдуу эместиги жана негизсиздигинин белгиленген тартипте ырасталбагандыгы, анын сот адилеттигине туура келерин болжойт.

Демек, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси боюнча квалификацияланган кылмыштын белгилери

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

боюнча судьяга карата Кыргыз Республикасынын Башкы прокурору менен жазык иштин козголушу, эгерде судья чыгарган соттук акт жогору турган соттук инстанция тарабынан жокко чыгарылбаса же өзгөртүлбөсө, муну соттук эмес органдын соттук актыга баа берүү мүмкүнчүлүгү катары эсептөө зарыл, демек, ал конституциялык орнотмолор менен тыюу салынган сот адилеттигин жүзөгө ашыруу ишмерлигине кийлигишүү болуп саналат (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 3-бөлүгү).

Бул тыянак сот адилеттиги жаатында соттон тышкары тартипте соттук актыларды кайра карап чыгуу мүмкүндүгүн жокко чыгарган эл аралык стандарттарга шайкеш келет, алар соттук актыларды ар кандай соттон тышкары баалоо мүмкүн эмес деп болжойт, анткени сот адилеттигинин актыларына мындай мамиле кылуу аларды административдик актылар менен алмаштырууга алып келиши мүмкүн, бул болсо сот бийлигинин өз алдынчалуулук, бийлигинин толуктугу жана өзгөчөлүгүнө зарыл болгон кепилдиктерди берүүдөн баш тартуу болуп саналат (Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясында 1985-жылдын 29-ноябрында жактырылган соттук органдардын көз карандысыздыгы жөнүндө Бириккен Улуттар Уюмунун Негизги принциптеринин 4-пункту).

6. Судьяны жазык жоопкерчилигине тартуунун өзгөчө тартибинде Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңешине караштуу Тартиптик комиссиянын судьяга карата жазык куугунтугун жүзөгө ашырууга макулдук берүү жөнүндө чечиминин болуусу жөнүндө талап бар.

Судьялардын кол тийбестик принцибин эске алганда жана ага ылайык сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө судьялар айткан пикири же чыгарган чечими үчүн жазык жана башка жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн эмес экенин билип, Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңешине караштуу Тартиптик комиссия конкреттүү соттук акт сот адилеттигине жатканын же жатпаганын өз алдынча аныктоого акысы жок, анын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн баалоого, анын ичинде материалдык мыйзам туура колдонулдубу же процесстик эрежелер сакталдыбы деген көз караштан баалоого акысы жок, мындай текшерүү иши процесстик мыйзамдарда бекитилген атайын процедурада, тактап айтканда ишти апелляциялык, кассациялык жана көзөмөл инстанцияларындагы соттор менен кароо аркылуу жүзөгө ашырылышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңешине караштуу Тартиптик комиссия жазык иштин бардык жагдай-шарттары

№ 02-Р

соттук териштирүүнүн жүрүшүндө тике изилденген жыйынтыктар боюнча токтом кылуучу өкүмдө гана болушу мүмкүн болгон (анын ичинде жазык жоопкерчилигине тартылган адамдын күнөөлүүлүгү жөнүндө) тыянактарды өз чечиминде жасоого акысы жок, тактап айтканда жазык процессинин кийинки стадияларында далилдөө предметине айлана турган маселелерди чечүүгө акысы жок. Судьяны жазык жоопкерчилигине тартууга макулдугун берүү жөнүндө чечим кабыл алуу ыйгарым укугуна ээ болгон Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңешине караштуу Тартиптик комиссия, эгерде жогору турган соттук инстанциянын текшерүүсүнүн жүрүшүндө тиешелүү мыйзам бузуулары аныкталбаган болсо, өзүнө сот адилеттигин жүзөгө ашыруу иш-милдеттерин ала албайт, судьялардын конкреттүү иштерди кароодо жасаган тигил же бул процесстик аракеттерин жана алар кабыл алган чечимдеринин мыйзамдуулугуна баа бере албайт.

Демек, эгерде Кыргыз Республикасынын Судьялар кеңешине караштуу Тартиптик комиссия судья аткарган кызматынын ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда карманган көз карашына байланыштуу жазык иштин козголушу себеп болбогонуна ынанган учурда гана, судьяны жазык жоопкерчилигин тартууга макулдук берүү жөнүндө чечим кабыл алат.

Ошентип, атайылап сот адилеттигине жатпаган соттук актыларды чыгаруу үчүн судьялардын жазык жоопкерчилигин караган талашылып жаткан ченем судьялардын көз карандысыздык принцибин жана Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган ар кимдин соттук коргонууга болгон укугун бузбайт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8- жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46-, 47-, 48-, 51- жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 93-беренесинин 1-бөлүгүнө, 94-беренесинин 1-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2017-жылдын
15-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

**Жарандар Чынара Насеровна Джакупбекова, Таалайкуль Аскар-
ралиевна Токтакунова жана Амангелди Мурзатович Молдоба-
евдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын
Жазык кодексинин 328-беренесинин конституциялуулугун
текшерүү жөнүндө иш боюнча**

**Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири**

Жарандар Чынара Насеровна Джакупбекова, Таалайкуль Аскарралиевна Токтакунова жана Амангелди Мурзатович Молдобаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы чыгарган чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгү боюнча өзгөчө пикирим бар.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечиминде бул укуктук маселе боюнча белгиленген укуктук көз карашын толугу менен колдойм деп белгилеп кетким келет, ошону менен бирге, жарандардын соттук коргоого болгон укугун жүзөгө ашыруусуна тике таасири болгон Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси боюнча судьяларды жазык жоопкерчилигине тартуунун укуктук жөнгө салынуусунда айрым көйгөйлүү маселелер бар экендигин дагы белгилеп кетүү зарыл деп эсептейм.

Судьяларды жазык жоопкерчилигине тартуу тартибин жөнгө салуучу мыйзамдардын анализи мыйзамдарда орду толтурулууга зарыл болгон кенемтелер бар экендигин көрсөтүүдө.

Маселен, материалдык дагы, жазык-процесстик дагы мыйзамдарда Башкы прокурор сот адилеттигине жатпайт деп жогору турган соттук инстанциянын соттук актысын жокко чыгарган же өзгөрткөн соттук актысы болгон учурда гана судьяларга карата Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси боюнча иш козгоого акылуу деген жоболору жок. Мыйзамдарда да Кыргыз Республикасынын Судьялар Кеңешине караштуу Тартиптик комиссиянын судьянын жазык жоопкерчилигине тартууга макулдук берүүсүнүн регламентелген тартиби жок, ал дагы талашылып жаткан ченемди колдонууда укуктук күмөндүүлүктү жаратууда. Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүүгө чейин Кыргыз Республикасынын Судьялар Кеңешинин судьяны жазык жоопкерчилигине тартууга макулдук берүүнүн колдонуудагы тартиби да бул маселеде Судьялар Кеңешинин ыйгарым укуктарынын так чектерин караган эмес, ал өз кезегинде Судьялар Кеңешине чексиз ыйгарым укуктарды жана өзү билип чечүүнүн кеңири укуктарын берген.

Ушуга байланыштуу, судьяларды жазык жоопкерчилигине тартуу тартибинин жөнгө салынуусунун, кады-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

ресе, талашылып жаткан ченем боюнча, кемчиликтери бар, алар жарандардын, анын ичинде өзгөчө кесиптик статусуна ылайык жүрүм-туруму мерчемдүү чектөөлөрдүн ичинде болгон Кыргыз Республикасынын судьяларынын дагы конституциялык укуктары менен эркиндиктерин бузууга алып келиши мүмкүн. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун

Конституциялык палатасы кабыл алган чечиминде белгиленген укуктук көз караштарды эске алуу менен судьяларды жазык жоопкерчилигине тартуу тартибин жөнгө салуусу жана өркүндөтүүсү сунушталат.

Судья Ч.А. Айдарбекова

**Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин
328-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө
иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын 2017-жылдын 15-февралын-
дагы Чечимине**

**Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин өзгөчө пикири**

Укуктук мамлекет – бул укук үстөмдүүлүгү өкүм сүргөн коомдун уюштурулушунун өзгөчө формасы; Конституция жана мыйзамдар кыйшаюсуз аткарылып, коомдук бийлик органдарынын, жеке жана юридикалык жактардын ишмерлиги ага баш иет. Мындай мамлекеттик жана коомдук турмуштун режимин сот гана камсыз кылат, анткени сот гана акыркы мааниге ээ болуучу укуктук тартипти камсыз кылуу жана калыбына келтирүү бийлигине эгедер. Ушундан улам, натыйжалуу сот тутумусуз укуктук мамлекетти куруунун ар кандай аракеттери курулай убаракерчилик. Өз кезегинде, сот бийлигинин алып жүрүүчүлөрү болгон судьялардын көз карандысыздыгы шарттарында гана сот бийлиги таасирлүү жана натыйжалуу болушу мүмкүн.

Судьялардын объективдүүлүк менен туруктуулуктун кепилдиги менен гаранты алардын көз карандысыздыгы болуп саналат, мына ушундан улам, судья сот адилеттигин жүзөгө ашырууда оюн билдирүүдө эркин болуп, ички ынанымдарына таянып, мыйзамга гана баш ийүүсү керек.

Дал ошону үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциясында судьялардын көз карандысыздык жана

кол тийбестик принциби ушунчалык кеңири ачылган.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесине ылайык судья көз карандысыз жана Конституция менен мыйзамдарга гана баш иет; кол тийбестик укугуна ээ, кармалууга же камакка алынууга, тинтилүүгө же текшерилүүгө тийиш эмес; конкреттүү бир сот иши боюнча судьядан отчет талап кылууга эч кимдин укугу жок; сот адилеттигин жүзөгө ашыруу боюнча ар кандай кийлигишүүлөргө тыюу салынат; судьяга таасир көрсөтүүгө күнөөлүү адамдар мыйзамда каралгандай жоопкерчилик тартышат. Конституция судьялардын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуунун өзгөчө татаалдашкан тартибин да белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2013-жылдын 28-декабрында өз чечиминде мындай деп өзгөчө белгилеген: «Судьялардын көз карандысыздык принцибинин мааниси судья Конституцияга жана мыйзамдарга гана баш ийүү менен жана ким тарабынан болбосун жана кандай себептер менен болбосун түз же кыйыр, эч бир чектөөсүз, башкалардын таасирисиз, катышуусуз, мажбурлоосуз, коркутуу-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

суз, кийлигишүүсүз чечимдерди эркин кабыл алуунун реалдуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу шарттарын камсыз кылууга умтулууда турат». Бирок, жетиштүү негиздер болгон учурда судья жазык, дагы башка жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн жана тартылышы керек, себеби дегенде абсолюттук кол тийбестик судьяларга көз карандысыздык кепилдигин берүүнүн маанисин бурмаланышына алып келмек.

Ошентип, судьянын көз карандысыздыгы кепилдигинин Кыргыз Республикасынын Конституциясында конституциялык-укуктук мааниси – сот адилеттигинин кызыкчылыктары баарынан бийик, демек бардык органдар, анын ичинде мыйзам чыгаруучу дагы белгинген артыкчылыкты кармауусу керек деп корутундуланат. Бул, судьялардын бийликти кыянаттык менен пайдалануунун мүмкүн болуучу же болгон учурлары судьялардын көз карандысыздыгы укуктук кепилдиктеринин керек экендигине жана алардын тышкы таасирлерден коргонуу деңгээлине мыйзам чыгаруучунун жалпы мамиле жасалбашы керек, себеби дегенде, бул жөн гана сот адилеттигин кызыкчылыктарына терс таасирин тийгизүү менен чагылдырылбастан, Кыргыз Республикасынын Конституциясы курап келген укуктук мамлекеттин бүт конструкциясын бузат. Ошон үчүн судьянын алдын ала адилетсиз өкүмдү, чечимди же башка соттук токтомду чыгаруусу үчүн жазык жоопкерчилигин белгилөө су-

дьялардын көз карандысыздык жана кол тийбестик конституциялык принциптерине өлчөмдөштүгү жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдери менен макул болуу кыйын. Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси бардык конституциялык жана мыйзам чыгаруучулук орномолорду, ошондой эле сот бийлиги көз карандысыздыгын бүтүндөй жана ушул бийликтин алып жүрүүчүлөр катары өзгөчө судьяларга кепилдиктерди бекитүү боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын буга чейинки аракеттерин жокко чыгарууда деп айтса болот.

Алдын ала адилетсиз сот актыны кабыл алуу менен, судья жасай турган аракеттердин баарын Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 30-глаvasында каралган кылмыштар курамы түгөлдөп турат жана судьянын аракеттерине атайын квалификация берүү зарылдыгы жок деп өзгөчө белгилеп кетсе болот. Судьяны жазык жоопкерчиликке тартуу маселелеринде жазык-жөнгө салуучулук мүнөзүнүн проблемаларынын болбогондугу, бул ченем өзү судьяларды коркутуу максатында кабыл алынгандыгын айгинелеп турат. Бул судьялардын көз карандысыздыгы жана кол тийбестиги принциптери көз карашынан алганда да, судьялар кызматынын бийик конституциялык-укуктук статусу көз

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

карашынан алганда да буга жол бери-
лиши мүмкүн эмес эле.

Арыздануучу талашып жаткан че-
немдин башка дагы кооптуу укуктук
кемчиликтери бар. Маселен, жазык
мыйзамдарында адилетсиз соттук
өкүм деген түшүнүктүн түшүндүр-
мөсү келтирилген эмес. Кыргыз Рес-
публикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасы өз чечи-
минде соттук акты жогору турган
инстанция тарабынан адилетсиз деп
таануу, аны жокко чыгаруу же өз-
гөртүү милдеттүү түрдө шарт деп
аныктаганы менен, Кыргыз Рес-
публикасынын Жазык кодексинин
328-беренесинин маанисин өзгөрткөн
жери жок, демек судьяларды жооп-
керчиликке тартуу маселелеринде
жогоруда аталган берененин маани-
син ар кандай кылып түшүндүрүү
жана тандамал мамиле кылуу мүм-
күнчүлүгү жокко чыгарылган жок.

Ошону менен бирге, Кыргыз
Республикасынын Жогорку соту-
нун Конституциялык палатасынын
соттон тышкаркы тартипте соттук
актыларын кайра карап чыгуу мүм-
күндүгүн жокко чыгарган эл аралык
стандарттарды киргизүү менен Кыр-
гыз Республикасынын Жазык ко-
дексинин 328-беренесин түшүнүүнү
жакшыртам деген аракети укук
колдонуучулук тажрыйбада башка
проблемаларга алып келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Жо-
горку сотунун Конституциялык па-
латасынын көз карашы боюнча, эгер
соттук акт жогору турган инстанция
тарабынан жокко чыгарылса же өз-
гөртүлсө, Кыргыз Республикасынын
Жазык кодексинин 328-беренесин-
де квалификацияланган кылмыш
белгилери боюнча судьяны жооп-
керчиликке тартуу мүмкүн. Бул бе-
рене боюнча жазык жоопкерчилиги
жергиликтүү соттордун судьялары
үчүн гана келиши мүмкүн экендиги
бекитилүүдө, себеби дегенде Жо-
горку соттун жана Жогорку соту-
нун Конституциялык палатасынын
судьялары, алар жогорку соттук ор-
гандардын судьялары болгондуктан,
алардын чечимдери акыркы, «жогор-
ку соттук инстанциялар» жокко чы-
гарышы же өзгөртүшү мүмкүн эмес.

Ар бир судья сот тутумунун кай-
сы тепкичинде ишмерлигин жүзөгө
ашыруусуна карабастан сот бийли-
гинин толук кандуу алып жүрүүчүсү,
аткарып жаткан иш-милдеттеринин
маанилүүлүгү бирдей. Сот бийли-
гинин органдар тутумуна кирген
бардык судьялар бирдей укуктарга
эгедер, бири-бирине баш ийбейт,
мыйзамда аныкталган ыйгарымдары
менен гана айырмаланат. Бир сот-
тун экинчи сотко баш ийүүчүлүгү
күтүлбөй соттук тутумду курашты-
руунун мындай формасы таасирлүү

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осконбаевдин
өзгөчө пикири

жана натыйжалуу сот адилеттиги үчүн милдеттүү шарт катары ар бир судьянын көз карандысыздыгынын жана өз алдынчалуулугунун болуу негизине жаткырылган.

Ошон үчүн жазык жоопкерчилиги маселесин кароодо судьяларды жергиликтүү жана жогорку соттордогу айырмачылыгына карап ажыратуу мүмкүн эмес жана мыйзам алдында баары бирдей деген тендик принцибин бузууда.

Соттук курамдын түзүлүшүнө тиешелүү мыйзам чыгаруучулар жана коомдук бийликтин органдары сот адилеттиги жаатында укукка каршы аракеттерди болтурбоонун конституциялык эмес усулдарын пайдалануунун ордуна судьялар кызматына талапкерлерди тандоодо өзгөчө квалификациялык жана репутациялык талаптардын реалдуу коюлушуна,

жана адилетсиз сот актылар чыгарылган ар бир учурда – ал үчүн тартиптик жоопкерчиликти кайтарылбастыгына, атүгүл судьялардын ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнөн мурда токтотулушуна чейин талаптардын реалдуу коюлушуна басым кылуу керек.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 328-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-, 94-беренелери белгилеген судьялардын көз карандысыздыгы жана кол тийбестиги, бардыгынын мыйзам жана сот алдында кызмат абалы боюнча тендик конституциялык принциптерине тике карама-каршы келет.

Судья Э. Ж. Осконбаев

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

№ 03-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Жаран Куватбек Тунгучбекович Шатмановдун «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-, жана 7-беренелеринин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы М. Ж. Азарованын,

кайрылуучу тарап – «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Куватбек Тунгучбекович Шатмановдун;

жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Чыңгызбек Муртазакулович Бердимуратовдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошованын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын ишеним кат боюнча өкүлү Гулмайрам Чокоевна Жумабекованын, Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Нурбек Айтыевич Касымбековдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37-, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-, 7-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран К. Т. Шатмановдун “Интерлизинг” жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгындагы өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-, 7-бөлүктөрүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы М. Р. Бобукееванын маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 25-июлунда К. Т. Шатмановдун «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 4-беренесинин 3-бөлүгүн, 221-беренесинин 2-пунктун жана Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Тапшырылган материалдардан келип чыккандай, «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коому Мамлекеттик салык кызматынын Бишкек шаарынын Октябрь району боюнча башкармалыгы тарабынан 2012-жылдын 26-мартында берилген № 9666 салыктарды эсептөө жөнүндө билдирмесин жараксыз деп таануу жөнүндө арыз менен сотко кайрылган. Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2015-жылдын 6-мартындагы чечими менен «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун арызы канааттандырылган, Мамлекеттик салык кызматынын Бишкек шаарынын Октябрь району боюнча башкармалыгы тарабынан 2012-жылдын 26-мартында берилген № 9666 салыктарды эсептөө жөнүндө билдирмеси жараксыз деп таанылган.

Бишкек шаардык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясынын 2016-жылдын 18-январындагы аныктамасы менен Бишкек шаарынын Райондор аралык сотунун 2016-жылдын 18-январындагы чечими жокко чыгарылган, аталган иш боюнча өндүрүш токтотулган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун 2016-жылдын 19-майындагы токтому менен Бишкек шаардык сотунун административдик жана экономикалык иштер боюнча соттук коллегиясынын 2016-жылдын 18-январындагы аныктамасы күчүндө калтырылган.

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын 2012-жылдын 7-мартындагы көрсөтмө катынын жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу экономикалык кылмыштарга каршы күрөшүү боюнча Мамлекеттик кызматтын 2012-жылдын 22-февралындагы катынын негизинде “Интерлизинг” жоопкерчилиги чектелген коомун Кыргыз Республикасынын салык мыйзамдарын сактоо маселелери боюнча көчмө кайра текшерүү жүргүзүлгөн, анын жыйынтыктары боюнча акт түзүлүп, Мамлекеттик салык кызматынын Бишкек шаарынын Октябрь району боюнча башкармалыгы тарабынан 2012-жылдын 26-мартындагы № 9666 салыктарды кошумча эсептөө жөнүндө билдирмеси тапшырылган деп көрсөтүүдө.

«Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коому көрсөтүлгөн билдирме менен макул болбостон, 2012-жылдын 19-апрелинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматына даттануу менен кайрылган, ал кайрылган учурдан тартып жети айдын соңунда аталган даттанууну кароо үчүн кошумча документтер тапшырылган эмес деген жүйө менен кароосуз кайтарылган.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу ыйгарым укуктуу салык органы жогоруда аталган Кодекстин 149-беренесинин 1-бөлүгүндө белгиленген 30 календарлык күндө даттанууну кароо мөөнөтүн кара санатайлык менен созуп, аны кароосуз кайтарып берген, бул салык төлөөчүнү соттук коргонууга болгон конституциялык укугунан ажыратты деп көрсөтүүдө.

Ушуну менен бирге, арыздануучу кассациялык инстанциянын 2016-жылдын 18-январындагы соттук актысында Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин ченемдеринде салык төлөөчүнүн салык кызматы органынын чечимдерине тике сотко өзүнчө даттануу менен кайрылуу мүмкүнчүлүгү каралган эмес деп белгиленген, ушуга байланыштуу, соттук текшерүүнүн предмети болуп даттанууну караган жогору турган органдын гана чечими болушу мүмкүн деп белгилейт.

Кассациялык жана көзөмөл инстанцияларындагы соттор өздөрүнүн актыларында салык кызматы органынын талашылып жаткан билдирмеси ыйгарым укуктуу салык органы тарабынан мааниси боюнча каралган эмес, демек, салык төлөөчү тарабынан талашты кароонун сотко чейинки тартиби сакталган эмес, ушуга байланыштуу сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгү жоготулган деп белгилешкен. Арыздануучу, ыйгарым укуктуу салык органы анын ою боюнча

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келген Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүн колдонуп, даттанууну кароонун жыйынтыктары боюнча чечимин бербестен, аны кароосуз кайтарып берген, бул салык органынын актысына соттук тартипте даттануу мүмкүн эместигине алып келген деп эсептейт.

Жогоруда баяндалганга байланыштуу, арыздануучу соттор тарабынан арыздануучу менен талашылып жаткан ченемдердин колдонулушу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык мыйзам алдында баары тең, кандайдыр бир себептер боюнча кодулоого тыюу салынарына карабастан салык төлөөчүнүн соттук коргонууга болгон укугун чектөөгө алып келүүдө деп эсептейт.

Баяндалгандын негизинде, арыздануучу анын өтүнүчүн канааттандырууну жана талашылып жаткан ченемдерди конституциялуу эмес деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 25-июнундагы аныктамасы менен кайрылуучунун өтүнүчү Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө гана өндүрүшкө кабыл алынган, калган бөлүгүнөн баш тартылган.

«Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү К. Т. Шатманов «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 4-бөлүгү менен берилген укугунан пайдаланып, өзүнүн талаптарынын көлөмүн чоңойтуу жөнүндө жана мурда талашылып жаткан ченем менен өз ара байланышта Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчүн киргизген.

Арыздануучунун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгү салык төлөөчүнүн абалын татаалдатууга жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүндө белгиленген ар кимдин соттук коргонууга болгон укугунун ишке ашырылуусуна тоскоолдук кылууга багытталган.

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

2017-жылдын 8-февралындагы соттук отурумдун жүрүшүндө «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү К. Т. Шатманов өзүнүн өтүнүчүнө Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө да ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө толуктоо киргизген.

Арыздануучу бул ченем салык төлөө маселелери боюнча талашты чечүүнүн өзгөчө тартибин белгилеп, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келет, анткени ал салык укуктук мамилелеринин субъектилерине соттук коргонууга болгон укугун жүзөгө ашырууга тоскоолдук кылат деп болжойт. Маселен, арыздануучу талашылып жаткан мыйзам жобосу, салык төлөөчүнүн арызын караган жогору турган ыйгарым укуктуу салык органынын чечимине гана соттук тартипте даттануу мүмкүндүгүн карап, ошону менен бирге, салык кызматынын биринчи чечими канчалык мыйзамдуу жана негиздүү кабыл алынганын карабайт деп эсептейт. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-пункту салык кызматы органынын биринчи актысына соттук тартипте даттануу мүмкүндүгүн бербейт. Ошон үчүн сотко кайрылуу үчүн ыйгарым укуктуу салык органынын чечиминин милдеттүү болуусу жөнүндөгү талап талашты сотко чейинки тартипте кароонун касиетине карама-каршы келет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2017-жылдын 8-февралындагы аныктамасында кайрылуучу тараптын талаптардын көлөмүн чоңойтуу жөнүндөгү өтүнүчүн, алардын каралып жаткан иш менен байланыштуу болуусуна байланыштуу канааттандырды.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну суранды.

Жоопкер тараптын өкүлү Ч. М. Бердимуратов кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Жоопкер тарап арыздануучунун талаптарын негизсиз, анткени талашылып жаткан мыйзамдын жоболору терс мамилени, алдын ала кемсинтүүнү, зордукту, акыйкатсыздыкты жана адамдарды белгилүү бир социалдык топко таандык болгону үчүн кайсы бир укуктарынан ажыратууну камтыган кодулоо белгилерине ээ эмес деп эсептейт.

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 4-беренесине ылайык кызыкдар ар кандай адам мыйзамда белгиленген тартипте өзүнүн бузулган же талашылып жаткан укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамда корголуучу кызыкчылыктарын коргоо үчүн сотко кайрылууга укуктуу. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүндө берилген даттануу боюнча ыйгарым укуктуу салык органынын чечими менен макул болбогон салык төлөөчү бул чечимге административдик иштер үчүн белгиленген өзгөчөлүктөрү менен жарандык сот өндүрүшүнүн жалпы эрежелери боюнча сот тартибинде даттанууга укуктуу. Андан сырткары, мыйзам чыгаруучу укуктар менен эркиндиктердин жана соттук коргонуу кепилдигинин корголушуна Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 263-беренесинин 4-пунктунда баш ийүү тартибинде жогору турган органга же анын кызмат адамына жарандардын жана юридикалык жактардын кайрылуусунда сотко кайрылуу үчүн каралган мөөнөт кайрылган күндөн тартып бир ай өткөн жана жооп алынбаган же алардын арыздарын канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө жооп алынган күндөн тартып башталат деп караган.

Ч. М. Бердимуратов, жогоруда аталган кодекстердин көрсөтмө каттарынын түшүнүктөрүнүн жыйындысынан келип чыкса, мыйзам чыгаруучу бардык жактардын укуктары менен эркиндиктеринин соттук корголушунун кепилдигин берген жана сотторго мамлекеттик органдардын чечимдери даттанылган учурда көрсөтүлгөн ченемдерди жетекчиликке алууну аныктап берген деген тыянак чыгарса болот деп белгиледи.

Мыйзам чыгаруучу орган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүн ишке ашыруу үчүн Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгүндө талаштардын сотко чейинки тартипте чечилишин, ошону менен бирге кийин сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгүн чектебестен белгилеген. Демек талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келиши мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокошова Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Өзүнүн көз карашын негиздөө катары, ал кийинки жүйөлөрдү келтирүүдө.

№ 03-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясы соттук коргоо менен бирге, талашты чечүүнүн сотко чейинки ыкмалары менен усулдарын карайт. Талашты сотко чейин жөнгө салуунун милдеттүү тартиби пайда болгон ача пикирлерди соттордун катышуусуз чечүүнүн натыйжалуу ыкмасы болуп саналат жана талашты чечүүнүн ыкчамдыгы, соттук чыгашалардын жана мамлекеттик төлөмдөрдү төгүү түрүндөгү кошумча чыгымдардын жоктугу сыяктуу бир катар оң жактарга ээ.

Мыйзам талашты чечүүнүн сотко чейинки милдеттүү тартибин белгилейт, ал өз ара дооматтарды макулдашууга жана сотко кайрылууга чейин кагылышууларды жок кылууга багытталган. Бирок, сотко чейинки тартиптин болуусу ыйгарым укуктуу салык органы чыгарган чечим менен салык төлөөчү макул болбогон учурда аны сотко кайрылуу укугунан ажыратпайт. Ошону менен бирге, ыйгарым укуктуу салык органынын чечими менен бирге милдеттүү түрдө сотко чейинки тартипте талашты чечүүнүн тартибин сактабастан сотто өз алдынча даттанылышы мүмкүн болбогон аймактык салык органынын актысы да даттанылат. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү көрсөтүлгөн ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт жана адам менен жаранды соттук коргонууга болгон укугунан ажыратпайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Н. А. Касымбеков талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгү салык төлөөчүнүн даттануусун толугу менен каралышын камсыз кылууга жана кызыкчылыктарын коргоого багытталган, ал эми көрсөтүлгөн берененин 7-бөлүгү, эгер салык төлөөчү ыйгарым укуктуу салык органынын чечими менен макул болбосо, талаштын сот аркылуу чечилишине тоскоолдук кылбайт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын өкүлү Г. Ч. Жумабекова талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 147-беренесинин 4-бөлүгүндө жогоруда аталган Кодекстин VI бөлүмүнүн жоболорун бузуу менен тапшырылган даттануу арыз берүүчүгө кайтарылуунун себептерин көрсөтүү

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

менен кайтарылат деп көрсөтүлгөн. Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 147-беренесинин 5-бөлүгүндө салык төлөөчү даттануусунун кайтарылып берилишине шылтоо болгон себептер четтетилгенден кийин, даттанууну кайтарылган даттануу алынган күндөн кийинки 10 күндүн ичинде ыйгарым укуктуу салык органына кайра жиберүүгө укуктуу.

Бирок, «Интерлизинг» жоопкерчилиги чектелген коому даттануусунун кайтарылып берилишине шылтоо болгон себептерди четтеткенден кийин ыйгарым укуктуу салык органына даттануусун кайра жөнөтүү укугун пайдаланган эмес.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын өкүлү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгүнүн жана 147-беренесинин 5-бөлүгүнүн ченемдери, биринчи кезекте, салык төлөөчүнүн кызыкчылыктарын карайт жана аларды коргойт, ага бардык зарыл болгон документтерди берүү жана аларды өзүнүн талаптарына жүйө катары пайдалануу мүмкүнчүлүгү берилет деп белгиледи. Демек, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2- жана 7-бөлүктөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин төмөнкүдөй мазмундагы 149-беренесинин 2-, 7-бөлүктөрүнүн ченемдик жоболору саналат:

«149-берене. Салык төлөөчүнүн даттанууларын кароонун тартиби

2. Эгерде даттанууну кароо мезгилинде салык төлөөчүдөн өз ара байланыштуу салыктар жана төлөмдөр боюнча баштапкы даттанууга

№ 03-Р

толуктоо түшсө, негизги жана кошумча даттануулар боюнча кароо мөөнөтү толуктоо түшкөн күндөн кийинки күндөн тартып башталат.

Даттанууну кароо мөөнөтү эл аралык келишимдерге ылайык башка мамлекеттердин ыйгарым укуктуу органдарына, салык маселелери боюнча жоболорду колдонуунун тартибин түшүндүрүү үчүн тийиштүү органдарга суроо-талаптарды жиберүү, утурлама текшерүүлөрдү, кайра текшерүүлөрдү дайындоо учурларында токтотулуп турат.

Салык төлөөчүгө даттануу боюнча акыркы чечим ушул пунктта каралган жол-жоболорду аткаргандан кийин кабыл алына тургандыгы тууралуу аралык чечим жиберилет.

2. Берилген даттануу боюнча ыйгарым укуктуу салык органынын чечимине макул болбогон салык төлөөчү бул чечимге администрациялык иштер үчүн белгиленген өзгөчөлүктөрү менен жарандык сот өндүрүшүнүн жалпы эрежелери боюнча сот тартибинде даттанууга укуктуу».

2008-жылдын 17-октябрындагы № 230 Кыргыз Республикасынын Салык кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, 2008-жылдын 22-октябрында NN 78-79-80-81 «Эркин-Тоо» гезитинде жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп саналат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар кимге ушул Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет (40-берененин 1-бөлүгү); соттук коргонууга болгон конституциялык укук эч чектелүүгө тийиш эмес (20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту).

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жогорудагы конституциялык укукту кепилдикке алып, ошону менен бирге ар ким өз укугун жана эркиндигин мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоо укугун бекитет (40-берененин 2-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгү жана 99-беренесинин 3-бөлүгү менен болгон өз ара байланышта көрсөтүлгөн конституциялык орнотмолордон, соттук коргонууга болгон укук – бул жеке сотко гана кайрылуу укугу болбостон, мыйзамдарда бекитилген критерийлерге ылайык бузул-

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

ган укуктар менен эркиндиктерди калыбына келтирүү формасында алынган чыныгы соттук коргоо мүмкүндүгү да эсептелинет, алар ченемдик формада конкреттүү иш кайсы сотто жана кандай тартипте каралууга тийиш экендигин аныктайт, бул процесстин катышуучуларына жана башка кызыкдар тараптарга бул маселедеги укуктук күмөндүүлүктөн чыгып кетүүгө мүмкүнчүлүк берери келип чыгууда. Дал ушундай укуктук көз караш Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бир катар чечимдеринде чагылдырылган (2013-жылдын 22-ноябрындагы, 2013-жылдын 27-декабрындагы, 2014-жылдын 24-январындагы, 2014-жылдын 21-февралындагы, 2014-жылдын 5-мартындагы, 2014-жылдын 3-декабрындагы, 2014-жылдын 19-декабрындагы, 2015-жылдын 9-декабрындагы).

Ошону менен бирге, мамлекет адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкары жана сотко чейинки усулдарын, түрлөрүн жана ыкмаларын өнүктүрүүнү камсыздайт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы).

Бул конституциялык ченемди өнүктүрүүдө мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Салык кодексинде салык төлөөчүнүн укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоонун сотко чейинки формасын салык төлөөчүнүн салык органдарына болгон ишенимине жана талашкан тараптар ортосунда кызматташууга негизделген талашты ынтымактуу жана ыкчам чечүү ыкмасы катары караган.

4. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 43-беренесине ылайык салык төлөөчүгө укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын административдик жана соттук коргоо кепилденет.

Коргоонун административдик формасы салык төлөөчүнүн салык органдарынын ченемдик эмес актыларын жогору турган салык органына даттануу берүү жолу менен сотко чейинки кароо процедурасын болжойт.

Салык укуктук мамилелер алкагында мыйзамдар талаштардын сотко чейинки каралуусун бийликке ээ болбогон субъектинин милдеттүү баскычы болгон административдик-юрисдикциялык органга даттануу менен кайрылуусун андан ары сот органдарына кайрылуу үчүн зарыл болгон баскыч катары карайт. Талаштарды чечүүнүн мындай усулунун негизги милдеттерине төмөнкүлөр кирет: экономикалык, юридикалык жана убакыт чыгымдарын

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

кыскартууга алып келген кайрылуу субъектинин укуктары менен кызыкчылыктарын коргоонун натыйжалуу механизмин түзүү; административдик иштерди кароодо элдик бийликтин аткаруу органдарынын кадырын, кесипкөйлүгүн жана ыкчамдуулугун көтөрүү, ошондой эле аталган иштер боюнча соттордун жүгүн азайтуу.

Андан тышкары, бийликке ээ болбогон субъектилер жана мамлекеттик органдар ортосунда пайда болгон талаштарды жөнгө салуунун сотко чейинки тартиби жарандар менен уюмдарга өзүнүн бузулган укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын өз алдынча коргоону, мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын пайда болгон талаштарды өздөрү чечүүгө болгон кызыкчылыгын жана алардын чечилишин сотко жеткирбей бүтүүсүн камсыз кылууга жөндөмдүү. Жарандардын бузулган укуктары боюнча административдик органдарга кайрылуусу, эгер ката көз көрүнө болуп, туура эмес маалыматтын орду болсо, кетирилген катаны өздөрү оңдоо үчүн бул органдарга шарт түзүлүп, ишти соттук териштирүүгө жеткирбестен аткаруу бийлик органдарынын тутумунда пайда болгон талашты да чечүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Талаштарды чечүүнүн мындай усулу укуктук мамилелер субъектилерине талаштарды сотко чейинки жөнгө салууну пайдалануу мүмкүнчүлүгүн берет жана укуктук коргоонун кошумча каражаты болуп саналат. Ошону менен, мыйзам чыгаруучу тарабынан салыктөлөөчүлөрдүн укуктарын коргоонун мындай усулун пайдалануусу аларды соттук коргонууга болгон конституциялык укугунан ажыратпайт, анткени Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгү салык төлөөчүгө ыйгарым укуктуу салык органынын чечимине соттук тартипте даттануу мүмкүндүгүн берет.

Демек, талаштарды административдик ыкма менен чечүү мүмкүн болбогон учурда мамлекеттик мажбурлоо менен камсыз кылынган эң универсалдуу ыкма катары соттук коргоо тартиби колдонулат. Бул, эгер кайсы бир жак өзүнүн укуктары менен кызыкчылыктары административдик ыкма аркылуу калыбына келтирилген жок деп эсептесе, ал бузулган укуктарын коргоо үчүн бардык учурларда сотко кайрылууга укугу болушу керек дегенди билдирет.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу салык талаштарын сотко чейинки жөнгө салуу тартибинин зарылдыгын орнотуп, мындай процедура-

№ 03-Р

нын жогорудагы максаттарына жана милдеттерине гана таянып, ар кимдин соттук коргонууга болгон конституциялык укуктарын бузбайт жана анын натыйжалуу корголушу үчүн кандайдыр бир тоскоолдуктарды жаратпайт деп билдирет. Ошондуктан талаштарды сотко чейинки чечүүнүн тартибинин процедурасын жөнгө салуучу укуктук ченемдерди бул процедуранын конституциялык укуктук маанисин түшүнүүнүн чегинде гана чечмелөөгө жол берилет.

5. Даттануу укугунун мааниси болуп, салык төлөөчүнүн өз кызыкчылыктарын сотко чейинки тартипте коргоо укугун ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүндө гана болбостон, тиешелүү салык органынын келтирилген каршы пикирлерди бейтарап карап чыгуу жана мыйзамдуулук менен негиздүүлүктүн талаптарын жетекчиликке алып, мүмкүн болушунча кыска мөөнөттө чечим кабыл алуу милдети болуп саналат. Салык органдарынан даттанууну карап чыгууну талап кылуу укугу Кыргыз Республикасынын Салык кодексинде каралган процедуралар жана берилген даттанууну чечүү боюнча процесстик мөөнөттөрдүн бардык жыйындысы менен камсызданат.

Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык салык төлөөчүнүн даттануусуна мындай даттануу алынган күндөн кийинки күндөн тартып 30 календарлык күндөн кечиктирбеген мөөнөттө даттануунун маанисине карата ыйгарым укуктуу салык органынын чечими жиберилет. Ошол эле учурда, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгү, эгерде даттанууну кароо мезгилинде салык төлөөчүдөн өз ара байланыштуу салыктар жана төлөмдөр боюнча баштапкы даттанууга толуктоо түшсө, негизги жана кошумча даттануулар боюнча кароо мөөнөтү толуктоо түшкөн күндөн кийинки күндөн тартып башталат деп карайт. Даттанууну кароо мөөнөтү эл аралык келишимдерге ылайык башка мамлекеттердин ыйгарым укуктуу органдарына, салык маселелери боюнча жоболорду колдонуунун тартибин түшүндүрүү үчүн тийиштүү органдарга суроо-талаптарды жиберүү, утурлама текшерүүлөрдү, кайра текшерүүлөрдү дайындоо учурларында токтотулуп турат.

Ошону менен, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгү даттанууну кароонун мөөнөтүн чексиз узартуу жана ыйгарым укуктуу салык органынын өзүнө карап иш кылуу мүмкүнчүлүгүн жол берилгис кеңейтүү мүмкүнчүлүгүнө жол берген жоболорду өзүнө камтыйт, бул салык төлөөчүнүн бузулган

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

укуктары менен кызыкчылыктарын ыкчам калыбына келтирүүгө көмөк болууга арналган, талашты чечүүнүн мындай ыкмасынын касиетине карама-каршы келет.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучуга салык талаштарын чечүүнүн сотко чейинки тартибин укуктук жөнгө салынышына тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүүсү тийиш, мындай процедура талашты сотко чейинки тартипте чечүүнүн мөөнөтүндө күмөндүүлүктү камтыбашы керек, ал даттанууну кароо мөөнөтүн чексиз узартууну жокко чыгарган так чектердин алкагында белгилениши керек. Бул мөөнөттөрдүн ичинде даттанууну чечүү мүмкүн болбой калган учурда, себептерине карабастан, салык төлөөчүдө соттук коргонууга болгон конституциялык укугун пайдаланууга мүмкүнчүлүк болушу керек.

5. Кайрылуучу тарап, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген кодулабоо принцибин бузууда деп болжойт. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз карашына ылайык кодулабоо конституциялык принциби негизделбеген мүнөзгө ээ ар кандай кайрылууларга тыюу салууну болжолдойт, ал инсандын укуктук статусунун ар кандай элементтеринин тармагындагы аныкталган белгилер боюнча ишке ашырылат. Бул принцип бир гана укуктарды жана эркиндиктерди ишке ашырууга жайылтылбастан, милдеттенмелерди, жоопкерчиликти жүзөгө ашырууга, укуктар менен эркиндиктердин юридикалык кепилдиктерине да жайылтылат. Укуктар менен эркиндиктерди ишке ашыруу учурунда кодулоонун бардык формасынан коргоого кепилдик берген теңдиктин конституциялык принцибин кармануу, башкалардан тышкары, бир эле категорияга кирген адамдардын укуктарындагы айырмачылыктарды киргизүү дегенди түшүндүрөт, аларда объективдүү жана акыл-эстүүлүк актануу жок (2016-жылдын 11-майындагы чечим).

Талашты жөнгө салуунун милдеттүү сотко чейинки процедурасын караган талашылып жаткан ченем салык органдары менен талаш пайда болгон, алымча-кошумчасы жок, бардык категориядагы салык төлөөчүлөргө жайылтылат. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгү кодулоо катары каралышы мүмкүн эмес.

6. Арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгүндө мыйзам чыгаруучу ыйгарым укуктуу

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

салык органынын чечимине даттануу мүмкүндүгүн карап, салык органынын биринчи актысына соттук даттануу тартибин жөнгө салган эмес, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө каршы келет жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүндө ар кимге кепилденген соттук коргоого болгон конституциялык укугунун жүзөгө ашырылуусуна тоскоолдук кылат, мындай көрүнүш укуктук мамлекетте болуусу мүмкүн эмес деп болжойт.

Укуктук мамлекет – бул укук үстөмдүүлүккө ээ болгон коомдун уюштурулган формасы, ал эми мыйзамдуулук режими сот менен камсыз кылынат, ал мамлекеттик бийликтин укук менен чектелүүсүн болжойт. Ушуга байланыштуу мамлекеттик бийлик органдарынын ишмерлигинин укуктук мүнөзүнө соттук контроль эбегейсиз мүнөзгө ээ болушу керек жана эч кандай жокко чыгаруусуз мамлекеттик бийлик органдарынын кандай актысы болбосун сотто даттануу мүмкүнчүлүгү аркылуу чагылдырылуусу керек. Ошон үчүн Кыргыз Республикасынын мыйзамдары сотто актыларга гана эмес, мамлекеттик органдардын жана алардын кызмат адамдарынын аракеттерине, атүгүл аракетсиздигине да даттануу мүмкүнчүлүгүн карайт.

Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгү ар кимдин соттук коргонууга болгон конституциялык укугунун жүзөгө ашырып, салык төлөөчүгө ыйгарым укуктуу салык органынын чечимине соттук тартипте даттануу мүмкүнчүлүгүн берүүдө.

Бул ченем регулятивдик-берүүчүлүк болуп туруп, императивдик мааниге ээ болгон тыюу салуучу эрежелерди камтыбайт, демек, административдик иштер жарандык сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен талашты сотко чейинки чечүү тартибин сактагандан кийин салык төлөөчүнүн төмөн турган салык органынын чечимин сотко берүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарган ченем катары чечмелениши мүмкүн эмес. Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченем укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келген ченем катары каралышы мүмкүн эмес.

Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучуга эгер ыйгарым укуктуу орган ушул Чечимдин 4-пунктунда көрсөтүлгөн мөөнөттөрдө салык төлөөчүнүн берген даттануусун чече албаса, аймактык салык органынын чечимине сотко даттануунун механизмин кароого тийиш, алар кескин мүнөзгө ээ болуусу керек.

2017-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8- жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-, 47-, 48-, 51- жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 2-бөлүгү соттук коргонууга болгон конституциялык укуктун жүзөгө ашырылуусуна тоскоолдук болуп эсептелген талаштарды сотко чейинки чечүүнүн мүмкүн болуучу мөөнөттөрүн чектебеген бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин 149-беренесинин 7-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

6. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүн эске алуу менен Кыргыз Республикасынын Салык кодексине өзгөртүүлөрдү киргизсин.

7. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

6. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана “Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында” жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2017-жылдын
22-февралы
Бишкек шаары

№ 04-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

**жарандар Улукбек Бактыбекович Турдубековдун
жана Дастан Далабайевич Бекешевдин кайрылуусу-
на байланыштуу
«Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын
Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн
экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү
жөнүндө иш боюнча**

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С. А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Улукбек Бактыбекович Турдубековдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Орозобек уулу Максаттын;

башка жак – Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү Махамаджан Саитович Иминовдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, “Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37- жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жарандар У. Б. Турдубеков жана Д. Д. Бекешевдин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ж. И. Саалаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

№ 04-Р**ТАПТЫ:**

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 30-августунда жарандар У. Б. Турдубеков жана Д. Д. Бекешевдин «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацы конституциялык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулар, «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацына ылайык атайылап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу бар адамдар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан аларга нотариалдык ишти жүргүзүүгө жол берилбейт деп көрсөтүлөт, У. Б. Турдубековдун жана Д. Д. Бекешевдин пикири боюнча бул Кыргыз Республикасынын Конституциясы тааныган адам укуктары менен эркиндиктерин бузат.

Кайрылуунун субъектилери, адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адебин сактоо, башка адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн деп белгилейт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү). Бирок, талашылып жаткан ченем, арыздануучулардын пикири боюнча, жарандардын укуктары менен эркиндиктерин өлчөмсүз чектейт. Ушул жерден мыйзам чыгаруучунун жүйөсү күмөн бойдон турат, алынган же алынбаганына карабастан, соттуулугу бар адамдарга нотариалдык иш жүргүзүүгө тыюу салуу улуттук коопсуздук жана коомдук тартиптин корголушун кандай жол менен камсыз кылышы мүмкүн.

Арыздануучулардын пикири боюнча, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүндө белгиленгендей мыйзам алдында бардыгы бирдей деген теңдиктин принцибин бузууда.

Арыздануучулар өзүнүн талаптарын негиздөө катары Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 27-январындагы «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндөгү» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Чечимине шилтеме

№ 04-Р

жасашууда. Ал чечимде, мыйзам чыгаруучу конституциялык коргологон баалуулуктардын, мамлекеттик жана жеке кызыкчылыктардын тең салмактуулугун таап, укуктар менен эркиндиктерди мыйзам менен жөнгө салууда конституциялык ченем катары эсептелген адилеттик, теңдүүлүк жана өлчөмдөш принциптерин сактап, чектен чыкпаган, керектүү жана конституциялык максаттар менен талаптуу шартталган чараларды колдонуусу зарыл деп көрсөтүлөт.

Арыздануучулар болжогондой, бул сыяктуу чектөө, көбүнесе, укук коргоо кызматчыларына белгиленген болуу керек, ошону менен бирге, нотариалдык ишмерлик менен укук коргоо органдарынын ишмерлиги чектеш эмес деп белгилешет арыздануучулар, ушуга байланыштуу, жогоруда аталган органдардын кызматчыларына колдонулган чектөөлөр нотариустарга колдонулушу мүмкүн эмес.

Баяндалганды негиз кылып, кайрылуучу тарап «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацын Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну сурайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 3-октябрындагы аныктамасы менен кайрылуучу тараптын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынды.

Кайрылуучу тарап соттук отурумда өзүнүн талаптарын колдоп, талашылып жаткан ченем жарандардын иш тандоого болгон укуктарын чектейт деп көрсөтүштү (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгү).

Жоопкер тараптын өкүлү Орозобек уулу Максат кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок, нотариатка жеке-укуктук тармакта жарандардын жана юридикалык жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоонун маанилүү милдети жүктөлгөн, ал милдет адамдын жана жарандардын укуктары менен эркиндиктерин таануу жана коргоо боюнча мамлекеттин конституциялык милдетинен келип чыгат деп көрсөттү. Ошону менен бирге, «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен атайылап кылмыш жасаган соттуулугу бар адамды, соттуулугу алынган же алынбаганына карабастан нотариалдык ишмерликке улуксат берсек, төмөнкүлөр сыяктуу кесепеттерге кабылышыбыз мүмкүн: өз ыйгарым укуктарын тиешесинче аткарбоо, нотариустун ыйгарым укуктарын кыянатчылык менен пайдалануу, жасалган нотариалдык аракеттер жөнүндө маалыматты атайылап жайылтуу. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу

№ 04-Р

киргизген чектөө башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга багытталган.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү М. С. Иманов «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесине ылайык нотариалдык аракеттер юридикалык мааниси бар талашсыз фактыларды, укуктук окуяларды ырастоону, документтерди күбөлөндүрүүнү, документтерге аткаруу күчүн жана юридикалык аныктык берүү боюнча нотариустун иш-аракетин жана жарандар менен юридикалык жактардын укуктарын, алардын ушул Мыйзамда каралган мыйзамдуу таламдарын коргоого багытталган башка аракеттерин билдирет. Нотариат жарандык мамилелердин катышуучуларынын мүлктүк бүтүмдөрдү түзүүнүн жана аткаруунун милдеттүү укуктук мамилелер жаатында укуктар менен кызыкчылыктарынын укуктук корголушун камсыз кылып, алардын өзгөчө талаптарын камсыз кылууга чакырылган. Ошентип, нотариустун иши – эл ичинде, демек нотариус болуп кынтыксыз адамдар иштөөсү керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацы саналат:

«4-статья. Нотариус

Нотариалдык ишти жүргүзүүгө төмөнкү адамдарга жол берилбейт:

- атайылап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу барлар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан».

«Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 30-майындагы № 70 Мыйзамы белгиленген тартипте кабыл алынган,

№ 04-Р

«Эркин Тоо» гезитинде 1998-жылы 10-июнда № 71–72 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылар мамлекеттик реестринде катталган жана колдонуудагы акт болуп саналат.

2. Мыйзам алдында баары бирдей деген тендиктин конституциялык принциби эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле адамдын жана жарандын коомдук жана жеке турмуштун ар кандай жаатында укуктук мүмкүнчүлүктөрдүн тендигин бузууга алып келүүчү башка жагдайлары боюнча кандайдыр бир айырмачылыкты жокко чыгарууну же артыкчылык берүүнү мыйзам болжобойт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренеси). Көрсөтүлгөн принциптин конституциялык-укуктук маанисин дал ушинтип түшүнүү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 16-ноябрындагы, 2014-жылдын 7-октябрындагы, 2015-жылдын 8-апрелиндеги, 2016-жылдын 11-майындагы чечимдеринде чагылдырылган.

Көрсөтүлгөн чечимдерде коргоого кепилдик берүүчү теңчилик принцибин сактоо башка нерселерден тышкары объективдүү жана аң-сезимдүү актанууга ээ болбогон бир эле категорияга кирген адамдардын укуктарына ушундай айырмачылыктарды киргизүүнү түшүндүрөт; укук субъекттери тең укуктуу шарттарда тең укуктуу абалда болушу керек, эгерде шарттар бирдей эмес болсо, мыйзам чыгаруучу аларга ар түрдүү укуктук макам коюшу керек.

Формалдуу түрдө тең укуктуу субъекттерге бирдей мамиле жасоону камтыган конституциялык принцип ар кандай категорияларга таандык болгон адамдарга бирдей кепилдиктерди берүү зарылчылыгын шарттабайт, ал эми мыйзам алдындагы теңчилик, анык айырмачылыктары жана алардын мыйзам чыгаруучу тарабынан эске алынуу зарылчылыгын жокко чыгарбайт.

Буга ылайык мыйзам чыгаруучу аткарылган иш милдеттери, корго-луп жаткан кызыкчылыгы укуктуу жана өлчөмдөш жалпы маанидеги конституциялык максаттарга ылайык келген башка кырдаалдарга карата белгилүү субъекттер үчүн жалпы тартиптин ичинен айрым жоболорду алып салууга жана кандайдыр бир жеңилдиктерди киргизүүгө укуктуу (2015-жылдын 8-апрелиндеги чечим).

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы адам укуктары менен эркиндиктери эң жогорку баалуулук болуп эсептелинип,

№ 04-Р

инсандын укуктарын таануу, сактоо жана коргоо укуктук мамлекеттин ажырагыс белгиси, анын милдети деп конституциялык принципти декларация кылат.

Мамлекет бул конституциялык принципти жүзөгө ашырып, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик коргоонун универсалдык укуктук каражаты болуп саналган соттук коргоого болгон укук менен бирге, анын ичинде ар кимдин юридикалык квалификациялуу жардам алууга кепилдик болуучу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкары механизмдерин камсыз кылууга милдеттүү (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 3-бөлүгү).

Мамлекет адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун укуктук механизмдерин жаратып, укук бузуу минимумга түшкөн шарттарды түзүүсү керек, башкача айтканда, жарандардын конституциялык укуктары менен эркиндиктерин коргоого багытталган алдын алуучу сот адилеттүүлүгүнүн натыйжалуулугун камсыз кылуусу керек. Адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкары усулдарын өнүктүрүп, мамлекет укуктук мамилелеринин катышуучуларына бүтүмдөрдү жасоого, алардын аркеттери юридикалык бекемделишине жана алардын укуктарынын корголушуна көмөктөшөт. Ушул мааниде нотариат мамлекетке анын укук коргоочулук, фискалдык жана соттук-юрисдикциялык иш-милдеттерин жүзөгө ашырууга жардам берүүчү укуктук тутумдун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

4. Талаш болбогон учурда адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун соттон тышкары ыкмаларын бири катары нотариат чыгат, аны ишмерлиги «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен регламенттелген.

Көрсөтүлгөн Мыйзам нотариатты мамлекеттик органдардын, кызмат адамдарынын жана жеке нотариустардын тутуму катары, ага Кыргыз Республикасынын Конституциясына, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына жана башка ченемдик укуктук актыларына ылайык, Кыргыз Республикасынын атынан мыйзамдарда каралган нотариалдык аракеттерди нотариус аркылуу жасоо жолу менен жарандардын жана юридикалык жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо милдетин жүктөгөн.

№ 04-Р

«Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесине ылайык, нотариалдык аракеттер юридикалык мааниси бар талашсыз фактыларды, укуктук окуяларды ырастоону, документтерди күбөлөндүрүүнү, документтерге аткарылуу күчүн жана юридикалык аныктык берүү боюнча нотариустун иш-аракетин жана жарандар менен юридикалык жактардын укуктарын, алардын ушул Мыйзамда каралган мыйзамдуу таламдарын коргоого багытталган башка аракеттерин билдирет.

Нотариалдык ишмерликтин мазмуну колго тийчү укуктардын ишке ашырылуусун камсыз кылуу жана аларды белгиленген юридикалык формада бекитүүдө турат. Ошон үчүн натыйжалуу иштеген нотариат ага мыйзамдарда берилген ыйгарым укуктар алкагында соттон тышкары жарандык юрисдикциядагы маанилүү каражаттардын бири болуп саналат жана мамлекеттин укуктук тутумунда өзгөчө орунду ээлейт.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандардын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик коргоону, анын ичинде квалификациялуу юридикалык жардам берүү жолу менен да кепилдейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясында жарандын укуктарынын бузулушун болтурбоо бекитилген мамлекет милдети нотариат аркылуу ишке ашырылат. Нотариат институту ушул мааниде коомдук-укуктук иш-милдети жеке жактардын кызыкчылыгында гана болбостон, коомдун да, мамлекеттин да кызыкчылыгын бүтүндөй аткарат.

Нотариаттын коомдук-укуктук ишмерлиги укуктук жүзөгө ашыруучулук, укук коргоочулук, фискалдык жана нотариалдык иш – милдеттер аркылуу жүзөгө ашырылат. Нотариалдык аракеттер жасалып жаткан жарандын укуктук мамилелердин катышуучуларынын укуктук жүрүм-турумунун тиешелүү укуктук шарттарды камсыз кылуусу – нотариалдык аракеттердин катышуучуларынын ишмерлигинин укуктук жүзөгө ашыруучулук ишмерлиги болуп саналат. Нотариаттын укук коргоочулук иш-милдети аны коомдук-укуктук институт катары ордун чагылдырат, ал жарандык мамилелердин катышуучуларынын юридикалык аракеттеринин мыйзамдуулугун жана укук ченемдүүлүгүн камсыз кылат, жарандык болобу, жазык болобу укук бузуулардын деңгээлин азайтат.

Нотариаттын фискалдык иш-милдети анын коомдук-укуктук табиятынан жана нотариаттын бир катар мамлекеттик милдеттерди

№ 04-Р

чечүүгө көмөктөшүү зарылдыгынан келип чыгат. Нотариулар ыйгаруу келишимдерин жана мураскерлик укугу жөнүндө күбөлүктөрдүн берилүүсүн ырастоо жөнүндө салык органдарына маалымат берүүгө милдеттүү, ушул иш-милдети менен нотариулар мамлекетке тиешелүү салыктарды алуу максатында бул жарандык актыларга көзөмөл жүргүзүүгө жардам берет.

Нотариалдык иш-милдет юридикалык мааниси болгон фактыларды жана актыларды так белгилөөнү, ошондой эле бул каражаттардын далилдүү күчүн сактоону негиз кылат.

Нотариат жарандык юрисдикциянын органы катары, юрисдикциялык иш-милдетти да аткарат. Бул жерде ал юрисдикциялык ишмерликтин бардык төмөнкү формаларын аткарат: ыкчам-аткаруучулук, укук белгилөөчүлүк, ошондой эле айрым учурларда жарандык укуктардын мажбурланып жүзөгө ашырылуусу боюнча укук колдонуучулук дагы.

Ошентип, мамлекет нотариат институту аркылуу мыйзамдуулукту, жарандардын укуктары менен эркиндиктерин коргоону, менчикти кайтарууну жана кылмыштуулукка каршы күрөшүүнү камсыз кылуу боюнча милдеттерди чечет. Ошон үчүн нотариаттын ишмерлиги коом алдындагы мамлекеттин коомдук жоопкерчилик жаатында турат.

6. Конституциялуулугу талашылып жаткан «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацы атайылап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу бар адамдар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан нотариалдык ишмерликке жол берилбейт деп аныктайт.

Атайылап жасаган кылмыш – жалпы кабыл алынган эрежелердин чегинен чыгып кетүүчү, билип туруп жасалуучу жана айланадагылар үчүн кооптуулукту туудурган социалдык жүрүм-турумдун кооптуу түрү. Атайылап кылмыш жасаган адамга терс социалдык сапаттар жана таламдар мүнөздүү. Ошон үчүн, качандыр бир атайылап кылмыш жасаган адам, кандай болгон күндө да, коом тарабынан күмөн ойлорду туудуруп, мындай адамдар иштөөнү ниет кылган коомдук-укуктук институттарга жарандардын ишенимин кескин түрдө үзгүлтүккө учуратышы мүмкүн.

Мамлекеттин атынан укук коргоочулук-юрисдикциялык иш-милдеттерди жүзөгө ашырган нотариат мамлекеттик жана жеке иштеген нотариулардын тутуму болуп, коомдун тиешелүү деңгээлде ишеними болмоюн толук кандуу жана натыйжалуу иштеши мүмкүн эмес.

№ 04-Р

Ушуга байланыштуу, нотариус жасаган аракеттер жарандык укуктук мамилелердин субъектилери үчүн өзгөчө маанилүү, жана мындай аракеттер жогорку деңгээлдеги кесипкөй, сабаттуу, жоопкерчиликтүү жана коом тарабынан сөзсүз ишеним арттырган адамдар тарабынан жасалат деп түшүнүлөт. Ошон үчүн мыйзам чыгаруучу мыйзамдуулукту жана чектелбеген чөйрөнүн укуктары менен кызыкчылыктарын бирдей коргоо ишин камсыз кылып, атайылап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу бар адамдар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан нотариус болуп иштөөсү үчүн чектөө белгилеген.

7. Адамдын жана жарандын укугун жана эркиндигин чектөө учурунда Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген шарттарды катуу сактоону талап кылат, алар: чектөө аныкталган укуктук формада – мыйзам формасында берилиши керек; эгер Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлүп аныкталган максаттарга кызмат кылса, чектөөгө жол берилиши мүмкүн; чектөө аталган баалуулуктарды коргоо жана белгиленген максаттарга жетүү үчүн зарыл болгон чекте гана мүмкүн.

Чектөөлөрдүн принциптерин, максаттарын жана юридикалык формаларын, башкача айтканда, укугу менен эркиндиктерин чектөөнүн негиздерин (жалпы шарттарын) орнотуу менен, Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандардын укугун жана эркиндигин мамлекет тарабынан билемдикке салынып жасалуучу аракеттерден коргойт, ошол эле учурда коомдук кызыкчылыктарды коргоо үчүн алардын чектелишин мамлекетке милдеттендирет (2014-жылдын 14-майындагы Чечими).

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу ага берилген дискреция алгакында иштеп, бул институттун коомдук-укуктук жана социалдык-коомдук маанисинин негиздүүлүгүн эске алуу менен адамдар үчүн нотариустун кесиптик юридикалык ишмерлигине бирдей укуктук мүмкүнчүлүктөрдү жана мыйзам тарабынан регламенттелген талаптарды белгилеген. Демек, атайылап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу бар адамдар, анысы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан, нотариалдык ишмерликке чектөөнү белгилеген талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү белгилеген башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылуу максаттарына өлчөмдөш болуп саналат.

2017-жылдын
22-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, “Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-, 47-, 48-, 51-, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Нотариат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин төртүнчү бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана “Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында” жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

№ 05-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) сунуштамасына байланыштуу «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С. А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) ишеним кат боюнча өкүлү Урмат Сагыналиевич Аралбаевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун, Макен Сайдивалиевич Турдугуловдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Жарандык маселелер боюнча Комиссиянын катчылыгынын ишеним кат боюнча өкүлү Эрнест Мыктыбекович Апиловдун, Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Нурлан Токтобекович Элгондиевдин, Адилет Касымбекович Аксакаловдун, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Азат Джумгалбекович Бакаевдин катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9- жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37- жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

№ 05-Р

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) сунуштамасы бул ишти кароого себеп болду.

«Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Э. Ж. Осконбаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 7-декабрында Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-, 7-беренелери, «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 26-беренесинин 1-пункту конституциялык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесине, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө, 53-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө сунуштамасы келип түшкөн.

Талашылып жаткан Мыйзамдын 6-беренеси менен террорчулук же экстремисттик кылмыштарды жасоо шыктарын жана көндүмдөрүн алууга багытталган даярдыктан Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жакта өтөөнүн натыйжасында Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготуу бөлүгүндө «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 26-беренесинин 1-пунктуна өзгөртүүлөр киргизилүүдө.

Кайрылуунун субъекти, «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 26-беренесинин 1-пунктунда жарандыктан ажыратуу үчүн мыйзамдуу негиздер жок, анткени бул негиздер таяныч жоболор – соттун күчүнө кирген өкүмү жок көрсөтүлгөн деп белгилейт. Бул күнөөнү мыйзамда бекитүү жана мыйзамдуу күчүнө

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

кирген соттун чечими менен далилдөө конституциялык принципти бузууда (26-берененин 1-бөлүгү).

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, жарандын Кыргыз Республикасына таандык болуу укугун жокко чыгаруу менен жарандыгынан мажбурлап ажыратуу мамлекеттин укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен жол берилген адамдардын укуктарын чектөөлөрдүн катарына кириши мүмкүн эмес (20-берененин 2-бөлүгү). Бул, адам өкүм чыккандан кийин эркиндигинен ажыратылат, ал эми анын жарандыктан мажбурлап ажыратуу учурундагы андан аркы (жаза чарасын тарткандан кийинки) укукка каршы аракеттери жөнүндө далилдер жок болот деген жагдай менен байланыштуу.

Кайрылуунун субъекти жарандыктан мажбурлап ажыратуу Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарын – мыйзамдуу негиздерде Кыргыз Республикасында туулган же жашаган адамдын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык жарандыгын өзгөртүү укугу сыяктуу эле ажыратылууга мүмкүн эмес болгон, анын мамлекетке таандык болуу (жарандык) укугун бузууда деп эсептейт (50-берененин 2-бөлүгү).

Баяндалганды эске алуу менен, кайрылуунун субъекти «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесин конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө, 53-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Ошондой эле кайрылуучу тараптын айтуусу боюнча талашылып жаткан мыйзамдын 7-беренеси менен «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 31-беренеси 2-бөлүк менен толукталууда, ага ылайык террористтик жана экстремисттик ишке же массалык кыргын салуучу куралдарды таратууга катыштыгы бар адамдарга соттун айыптоо өкүмү мыйзамдуу күчүнө киргенден тартып, жазасын өтөөдөн бошотууга чейин пенсия чектөөгө жана төлөөгө тыюу салынат.

Кайрылуунун субъекти, мыйзамга киргизилген түзөтүүлөр жарандыгынан ажыратылган адамдын пенсиясынын эсептелишине

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

жана төлөнүп берилишине болгон укугун жокко чыгарууда деп эсептейт. Жарандыктан мажбурлап ажыратуу андай адамдын үй-бүлөсүнө зыян келтирет, анткени анын пенсиясы үй-бүлөнүн жалпы киршесине кирет. Бул Кыргыз Республикасынын жарандарына болгон карылыкта социалдык жактан камсыздандыруу конституциялык кепилдигине карама-каршы келет (53-берененин 1-бөлүгү).

Ошондой эле кайрылуунун субъекти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1412-ХП токтому менен ратификацияланган ЭЭУнун № 118 өлкө жарандарынын, чет өлкөлүк жана жарандыгы жок адамдардын социалдык камсыздандыруу чөйрөдөгү тең укуктуулугу жөнүндө Конвенциясына ылайык, Кыргыз Республикасы өзүнө жарандыгы жок адамдарга социалдык колдоо көрсөтүү милдеттерин алган.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесин конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө, 53-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кайрылуунун субъекти «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 32-беренесине ылайык, 2016-жылдын 8-декабрында талаптардын предметин өзгөрткөн. Кайрылуу субъекти «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-, 7-беренелерин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө, 53-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө талабын сунуштаманын предмети деп эсептөөнү суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2017-жылдын 19-январындагы аныктамасы менен Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) сунуштамасы «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасы-

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

нын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынды. Ошону менен бирге, Конституциялык палатанын судьялар коллегиясы Акыйкатчынын (Омбудсмендин) «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө, 53-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайыктуу эмес деген аргументтерин жетишсиз деп эсептешти, ушуга байланыштуу кайрылуу субъектинин талаптары бул бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган жок.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талабын колдоп, 2016-жылдын 11-декабрындагы референдумда кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясына болгон түзөтүүлөргө байланыштуу жарандыктан ажыратуу маселелери конституциялык мыйзам менен жөнгө салынуусу керек деп кошумча белгиледи.

Жоопкер тараптын өкүлү Т. Ы. Ырысбеков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана террорчулук коомго, конституциялык түзүлүшкө жана адамдын негизги укуктары менен эркиндиктерине жогорку даражадагы коркунуч туудурган көрүнүш катары өзүндө зордук идеологиясын жана коомдук аң-сезимге таасир этүү тажрыйбасын камтыйт, ошон үчүн мамлекеттик бийлик органдары тарабынан орундуу чечимдерди кабыл алууну талап кылат.

Мамлекет үчүн андан кем эмес коркунучту экстремизм түзөт, ал радикалдык максаттарга жетишүү үчүн жапырт башаламандыктарды, коркутууларды жана конфликттерди чечүүнүн башка катаал формаларын көрсөтүүнү пайдалануу жолу менен мүнөздөлөт.

Террорчулук жана экстремисттик кылмыштарды жасоо көндүмдөрүн жана ыкмаларын үйрөнүүгө багытталган даярдыктан өткөн адам, Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн берилген укуктардын бардыгын пайдаланып, Кыргызстан, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери үчүн гана эмес, бүткүл дүйнөнүн коопсуздугуна да коркунучтун объектиси болот.

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Жоопкер тараптын өкүлү талашылып жаткан ченем адамдын соттук коргонууга болгон укуктарын чектебейт, анткени мыйзам чыгаруучу адам жеке өтүнүч менен жарандыгын калыбына келтире алат, ал эми жарандык маселелери боюнча чечимдер соттук тартипте даттанылышы мүмкүн деп аныктаган («Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 15-беренеси, 41-беренесинин 1-бөлүгү).

Жоопкер тараптын өкүлү коомдук коопсуздук, өлкөнүн стабилдүүлүгү жана өнүгүүсү, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо, өмүр жана саламаттык адамзаттын жогорку баалуулуктары катары, ошондой эле кооптуулук коркунучун алдын алуунун максаттары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган өзгөртүүлөрдү кабыл алуу үчүн негиз болду деп болжойт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин экинчи өкүлү М. С. Турудугулов Т. Ы. Ырысбековдун жүйөлөрүн колдоду.

Баяндалганды эске алуу менен, жоопкер тараптын өкүлдөрү талашылып жаткан Мыйзамдын ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептешет жана кайрылуучу тарап менен коюлган талапты канааттандыруудан баш тартууну суранышууда.

Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Жарандык маселелер боюнча Комиссиянын катчылыгынын өкүлү Э. М. Апилов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектөө мүмкүнчүлүгү бекитилген деп эсептейт. Ушуга байланыштуу, «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамга киргизилген өзгөртүү Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугун коргоо, анын ичинде мамлекетти, өлкөнүн калкын террорчулук жана экстремисттик кылмыштардан коргоо зарылдыгы менен шартталган, алардын коомдук коркунучу жана аларга каршы күрөштүн актуалдуулугу Кыргызстанда гана эмес, бүткүл дүйнөдө белгилүү.

«Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 41-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, жарандык маселелер боюнча чечимдер соттук тартипте даттанылат, ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченем жарандардын соттук коргонууга болгон

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

конституциялык укугун чектебейт (20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту). Талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган күнөөсүздүк презумпциясы принцибине каршы коюу негизсиз, себеби талашылып жаткан ченемде жарандын көрсөтүлгөн аракеттердеги күнөөсүнүн даражасы аныкталбайт. Жарандын Кыргыз Республикасынын жарандыгын жоготууга алып келүүчү аракеттерди жасагандыгы жөнүндө конкреттүү юридикалык фактылар гана аныкталууда.

Талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келүүсү туурасында Катчылыктын өкүлү жарандыктан ажыратууга конституциялык тыюу салуу жана талашылып жаткан мыйзамда көрсөтүлгөн жарандыкты жоготуу процедурасы өзүнүн укуктук табияты боюнча бирдей эмес деп белгилөөдө. Дүйнөлүк тажрыйбада тигил же бул мамлекеттин жарандык жөнүндө мыйзамдарында көрсөтүлгөн процедуралардын экөөсү тең бар болгон учурлар кездешет, ушуга байланыштуу, талашылып жаткан мыйзам менен белгиленген конституциялык ченемдин ортосунда карама-каршылыктар жок деп болжойт.

Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин өкүлдөрү Н. Т. Элгондиев, А. К. Аксакалов талашылып жаткан Мыйзам эл аралык террорчулукка жана экстремизмге каршы натыйжалуу аракеттер, ошондой эле көрсөтүлгөн кылмыштар үчүн жоопкерчиликти катаалдатуу максатында кабыл алынган деп болжошот.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн жана 50-беренесинин 1-бөлүгүнүн ченемдик бирдигинде мамлекет адамга укуктар менен эркиндиктерди ыйгаруу менен, анын кызыкчылыктары жана мүмкүнчүлүктөрүнүн жүзөгө ашырылышын, бул мамлекеттин юрисдикциясында укуксуз аракеттерден коргоону кепилдейт. Өз кезегинде, мамлекет инсандын, коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыгында жүрүш-туруштун белгиленген эрежелерин сактоону адамдан талап кылат. Мындай талап мамлекеттин эгемендик принцибинен келип чыгат жана мамлекет тарабынан өз функцияларын аткарууга багытталган.

Ушундай контекстте бул жобо жарандык алууга ар кимдин укугун караган Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 15-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келет. Ушул эле берененин 2-бөлүгү эч ким

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

өз жарандыгынан эркине каршы ажыратылышы мүмкүн эмес деп жарыялайт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, конституциялык мыйзамда бул багытта өзүм билемдик аракеттерди жок кылуучу жарандыктан ажыратуунун негиздери жана тартиби бекитилиши керек.

Кыргыз Республикасы Террорчулукту каржылоого каршы күрөшүү жөнүндө эл аралык конвенциянын (Кыргыз Республикасы 2003-жылдын 15-апрелиндеги № 79 Мыйзам менен кошулган), Террорчулук, сеператизм жана экстремизм менен күрөшүү жөнүндө Шанхай Конвенциясынын (2002-жылдын 10-апрелиндеги № 50 Мыйзам менен ратификацияланган), Шанхай кызматташтык уюмунун террорчулукка каршы Конвенциясынын (2011-жылдын 11-июлундагы № 90 Мыйзам менен ратификацияланган) катышуучусу катары террорчулук, сеператизм жана экстремизм эл аралык тынчтыкка жана коопсуздукка, мамлекеттер ортосундагы достук мамилелердин өнүгүшүнө, ошондой эле адамдын негизги укуктары менен эркиндиктеринин жүзөгө ашырылуусуна коркунуч туудураарын туюп, террорчулук иш-аракеттерди, анын бардык көрүнүштөрүндө айыптоого макулдугун берген.

Биринчи эки эл аралык конвенцияда тараптар, алардын ченемдеринин алкагына түшкөн жосундар кандай гана жагдай болбосун саясий, философиялык, расалык, этникалык, диний же башка мүнөздөгү көз караштар боюнча акталууга жатпагандай жана алардын оордугунун даражасына жараша жаза тартууга алып келе тургандай чараларды, анын ичинде улуттук мыйзамдар жаатында зарыл болушу мүмкүн болгон чараларды да кабыл алат деп белгиленген.

Жарандыкты жоготуу кылмыш жолун тандаган адамдарга өлкөнүн аймагына кирүү жана анын аймагында жүрүүнү оорлотуу менен Кыргыз Республикасынын башка жарандарын жана бүтүндөй мамлекетти коргоого багытталган. Жарандыкты жоготуунун максаты жаза берүүнүн кайтарылбастык принциби иштебей, бирок коопсуздук коркунучу сакталып турган учурда өлкөнүн улуттук коопсуздугун камсыз кылууга багытталган.

Келтириле турган зыяндын мүнөзүн жана алардын мүмкүн болуучу кесепеттерин эске алып, мындай жүрүм-турумдун катарына террорчулук же экстремисттик кылмыштарды жасоо шыктарын жана көндүмдөрүн алууга багытталган даярдыктан

№ 05-Р

Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жакта өтөөгө катышууну, ошондой эле чет мамлекетинин аймагындагы куралдуу кагылыштарга же согуш аракеттерине катышууну да киргизүү керек.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган эгемендик укугун жетекчиликке алып, жарандык маселелерин укуктук жөнгө салууда көз карандысыз. Мындай көз карашта жарандыкты токтотуу маселеси кодулоо ченеми же адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жол берилгис чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А. Дж. Бакаевдин пикири боюнча, 2016-жылдын 28-декабрындагы референдум менен кабыл алынган «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесине өзгөртүүлөр киргизилген. Бул берене, мурунку редакциясынан айырмаланып, жарандыктан ажыратуу учурларын жана тартибин конституциялык Мыйзамда карайт.

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) сунуштамасы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын өндүрүшүнө Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөр киргенге чейин келип түшкөн. Ушуга байланыштуу, мыйзамдар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине негизделерин эске алуу менен, Юстиция министрлигинин өкүлү сунуштамада козголгон маселе өзүнүн көйгөйлүүлүгүн жоготкон деп эсептейт.

Ошону менен бирге, А. Дж. Бакаев жогоруда аталган конституциялык ченемди жүзөгө ашыруу максатында Юстиция министрлиги Тышкы иштер министрлиги, Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитети жана Мамлекеттик каттоо кызматы менен бирге тиешелүү конституциялык мыйзамдын долбоору иштелип жаткандыгы жөнүндө көрсөттү, анда жарандыктан ажыратуунун негиздери жана алардан ажыратуунун кесепеттери каралат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинки жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренеси саналат:

«6-берене.

«Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2007-ж., № 5, 461-ст.) төмөнкүдөй өзгөртүү киргизилсин:

26-статьянын 1-пункту төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«1) эл аралык тынчтыкты жана коопсуздукту сактоо боюнча расмий милдеттерди аткаруу учурларын кошпогондо, адамдын чет мамлекеттин аскердик же чалгындоо кызматына кирүүсүнүн; террорчулук же экстремисттик кылмыштарды жасоо шыктарын жана көндүмдөрүн алууга багытталган даярдыктан Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жакта өтөөсүнүн; чет мамлекеттин аймагындагы куралдуу кагылыштарга же согуш аракеттерине катышуусунун кесепетинде.»

«Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2016-жылдын 2-августундагы № 162 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, 2016-жылы 16-августунда «Эркин Тоо» гезитинин № 71 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актыларынын мамлекеттик реестринде катталган жана колдонуудагы акт болуп саналат.

2. Конституция Кыргыз Республикасын эгемендүү, укуктук, демократиялык мамлекет деп жарыялайт (1-берененин 1-бөлүгү), бул мамлекеттин көз карандысыздыгын, анын ичинде өзүнүн жарандык институтунун укуктук жана уюштуруу механизмдерин камсыз кылуу ишиндеги көз карандысыздыгын билдирет.

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Бул жарандык маселелери боюнча иштелип чыккан жалпы демократиялык принциптерге негизделген эл аралык-укуктук тажрыйбанын стандарттары менен өз ара катышта, алардын алкагында ар бир мамлекет ички мыйзамдарынын негизинде өзүнүн жарандык маселелерин өз алдынча жөнгө сала алат.

Эл аралык тенденцияларды жана өзүнүн Конституциясынын орнотмолорун улап, Кыргыз Республикасы жарандыкты алуунун жана токтотуунун негиздерин, шарттарын жана тартибин белгилеген «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамды кабыл алган, анда «жарандык» деген алардын өз ара укуктарынын жана милдеттеринин жыйындысынан көрүнгөн адамдын Кыргыз Республикасы менен туруктуу укуктук байланышы деп аныкталган (3-берене).

Жарандык конституциялык-укуктук маанисинде базалык элемент болуп саналат, анын негизинде адамдын мамлекетке саясий-укуктук таандыгы аныкталат, анын өзгөчө укуктук статусун таануу, өлкөнүн Конституциясы жана мыйзамдары менен аныкталган укуктар, эркиндиктер жана милдеттердин тобун ыйгаруу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын аймагында жана андан тышкары мамлекеттик коргоону камсыз кылуу үчүн юридикалык негиздер пайда болот.

Ошол эле учурда, мамлекет өзүнүн юрисдикциясына ылайык, адамдан кайсы мамлекеттин жараны болсо, белгиленген жүрүм-турум эрежелерин жана ал мамлекетке карата лоялдуулук принцибин сактоону талап кылууга, жана ал өз милдеттерин бузган учурда аны жоопкерчиликке тартууга укуктуу. Болбосо, ар бир жаранга өз укуктары менен эркиндиктерин жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгүн берүү, ошондой эле аларды мүмкүн болуучу кол салуулардан коргоо боюнча мамлекеттик функциялар мамлекет менен жарандын мамилелеринин негизинде жаткан маанисин жоготуп коёт.

3. Мамлекеттердин азыркы кездеги өнүгүү динамикасы дүйнөнүн уламдан-улам ачык болушун жана жарандык маселелери боюнча коомдук мамилелердин глобализацияланышын күбөлөндүрөт. Кош жарандуулук жана көп жарандуулук институттарынын пайда болуусу жарандык жеке мамлекеттин ички көрүнүшү катары каралышы мүмкүн эмес экендигин билдирет, себеби ал бир мамлекеттин укуктук жөнгө салуусунун алкагынан чыгып кетүүдө жана мамлекеттер аралык укуктук регламенттөөнү талап кылууда.

Бул жааттагы демократиялык жанданууга негизги өбөлгө болуп дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүндө 1948-жылдын 10-декабрында

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Адам укуктарынын жалпы декларациясынын ченемдеринин жүзөгө ашырылуусу саналат, жекече, «субъекттин укугун кайсы жерде болбосун таануу» деген ар кимдин укугун бекемдөөчү 6-беренесинин жүзөгө ашырылуусу, натыйжада бул адамдардын эркин жүрүүсүнө жана убактылуу тура турган жери менен жашай турган жерин тандоо эркиндигинин кеңири таралышына алып келди.

Аны менен бирге, Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 15-беренеси ар кимдин жарандыкка болгон укугун бекитет жана жарандыктан өзүм билемдик менен ажыратууга жол бербейт.

БУУнун Башкы Ассамблеясы өзүнүн 50/152 резолюциясында жарандыктан өзүм билемдик менен ажыратууга тыюу салуунун пайдубалдык мүнөзүн тааныды. Адам укуктары боюнча БУУнун Кеңешинин Адам укуктарынын жалпы декларациясынын беренелерине жасаган түшүндүрмөлөрүнө ылайык, жарандыктан өзүм билемдикке салып ажыратуу мыйзамдын негизинде гана болушу мүмкүн. Бул мыйзамда жарандыктан ажыратуу менен байланышкан негиздер жана процедуралар так белгилениши керек дегенди билдирет. Ошону менен бирге жарандыктан ажыратуу негиздүү, акылга сыяр жана өлчөмдөштүк принцибине шайкеш келиши керек.

Баяндалгандан улам, эл аралык укуктун ченемдери мамлекеттин демилгеси менен жарандыктан ажыратууга жол берери келип чыгууда.

Калыптанган эл аралык тажрыйба жарандыктан ажыратуунун конкреттүү негиздеринин жана процедураларынын иштелип чыгуусу жөнүндө күбөлөндүрөт. Маселен, Жарандык жөнүндө Европа конвенциясы арыз берүүчү шылуундук, жалган же ишке тиешелүү ар кандай маалыматты жашыруу жолу менен жарандыкка ээ болсо, чет мамлекеттинин куралдуу күчтөрүндө ыктыярдуу кызмат кылса, мамлекеттин өзгөчө маанилүү кызыкчылыктарына олуттуу зыян келтирүүчү аракет болсо мамлекет өзүнүн демилгеси менен аны жарандыктан ажыратууну карайт.

Ошону менен бирге, эл аралык укукта жарандыктан ажыратуу акыркы чара катары каралат, мамлекет аны улуттук мыйзамдарда так белгиленген жана улуттук соттор аркылуу колдонулуучу өзгөчө учурларда гана колго алышы мүмкүн.

Ошентип, эл аралык укук өзүнүн башкы артыкчылыктарынын катарына жарандыкты токтотуу маселелерин чечүүдө мамлекеттер тарабынан жарандыктан ажыратуунун негиздери, шарттары жана процедуралары, калыс соттук териштирүүгө укугун кошуп, улуттук

№ 05-Р

мыйзамдарда бекитүү аркылуу адамды анын жарандыгынан өзүм билемдик менен ажыратууну жокко чыгаруучу стандарттардын сакталышын киргизет.

Өңчөй укуктук көз караш Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан 2016-жылдын 11-октябрындагы «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна болгон Корутундуда чагылдырылган, анда жарандыктан ажыратууну акыркы чара катары колдонуу мүмкүнчүлүгү жана өзүм билемдик аракеттерди жокко чыгара турган жарандыктан ажыратуунун негиздерин жана тартибин конституциялык мыйзамдын ченемдеринде бекитүү зарылдыгы жөнүндө белгиленген.

Кыргыз Республикасы, дүйнөлүк коомчулуктун бир бөлүгү катары жалпыга таанылган принциптерди жана эл аралык укуктун ченемдерин карманышы керек, ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын жарандыгынан өзүм билемдик менен ажыратууну жокко чыгаруу максатында конституциялык мыйзамда жарандыктан ажыратуунун так негиздерин, так регламенттелген процедурасын, жарандыктан ажыратуу маселесин чечүүдө юридикалык мааниге ээ фактыларды аныктоонун соттук тартибин кошуп кароо зарыл.

4. Кыргыз Республикасы эгемендиктин бардык белгилерине ээ болуп, конституциялык мыйзамдын негизинде жарандыктан ажыратууну жана жарандыкты өзгөртүү укугун чектөөнү мүмкүн деп белгилеп, Кыргыз Республикасынын жарандыгын токтотуунун укуктук негиздерин өзгөрттү.

2016-жылдын 11-декабрындагы референдум менен кабыл алынган «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Мыйзам менен Кыргыз Республикасынын Конституциясына жарандык маселесин жөнгө салуу боюнча өзгөртүүлөр киргизилген. Аны Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 2-бөлүгү мындай деп жарыялайт: «Бир дагы жаран конституциялык мыйзамда белгиленген учурлардан жана тартиптен тышкары өзүнүн жарандыгынан же өзүнүн жарандыгын өзгөртүү укугунан ажыратылышы мүмкүн эмес».

Оболу, конституциялык жаңылык жарандык маселесинде адамдын абалын начарлатпай тургандыгын белгилеп кетүү зарыл. Мурда колдонуудагы «бир дагы жаран өзүнүн жарандыгынан же өзүнүн

№ 05-Р

жарандыгын өзгөртүү укугунан ажыратылышы мүмкүн эмес» деген конституциялык орнотмо жаран лоялдуулук принцибин карманып жана мамлекеттин жараны болуп, өз мамлекетинин кызыкчылыгына турмуштук маанилүү кызыкчылыктарына зыян келтирбөө шартында гана адамдын ажыратылгыс укугу катары каралышы мүмкүн болуучу. Башкача түшүнүү өз ара милдеттенмелерге негизделген адам жана мамлекеттин ортосундагы мамилелер катары жарандыктын маңызына карама-каршы келмек.

Ошон үчүн киргизилген өзгөртүүлөр менен жарандыктан ажыратуу жана кодификацияланган же органикалык мыйзамга салыштырмалуу жогорку юридикалык күчкө ээ болгон конституциялык мыйзам аркылуу жарандыгын өзгөртүү укугу маселесин регламенттөөгө болгон талаптар гана көтөрүлдү, бул коомдо ушул маселенин салмагынын өсүшүнө ылайык.

Жарандык алуунун негиздерине карабастан, аны алуунун жана токтотуунун кесепеттери үчүн өзгөчө мааниге ээ болот, анткени конкреттүү адамдын укуктарынын тобунун, эркиндиктеринин, милдеттеринин, жоопкерчилигинин жана коргонуу каражаттарынын пайда болуусуна жана алардын токтотулушуна алып келет.

Жарандыктын токтотулушу адам жана мамлекеттин ортосундагы мамилелердин аякташынын формасы болуп, өзүнүн укуктук табияты боюнча жарандыкты токтотуу мүмкүнчүлүгүнүн эки жолун карайт: жарандыктан чыгуу жолу менен жана жарандыгын жоготуу (жарандыктан ажыратуу) аркылуу.

Жарандыктан чыгуу адамдын ыктыярдуу эркине негизделүү менен адамдын өзүнүн демилгеси менен жарандыкты токтотуунун процедурасын козгоо болуп саналат.

Жарандыктан ажыратуу – бул жарандын жүрүм-туруму мамлекеттин кызыкчылыктарына жана мыйзамдарына туура келбеген учурларда колдонулуучу санкциялык чара.

Жарандыкты токтотуунун себептери жана негиздеринин мындай айырмасы жарандыктан чыгуу жана ажыратуу механизмдерин ар кандай укуктук регламенттөө зарылдыгын алып келүүдө.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандык маселелерин ар кандай укуктук сатусу бар мыйзамдар менен укуктук жөнгө салууну карайт. Маселен, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 3-бүлүгүнүн экинчи абзацына ылайык, Кыргыз Республикасынын жарандыгын берүүнүн тартиби жана шарттары мыйзам менен аныкталышы керек,

№ 05-Р

ал эми жарандыктан ажыратуу жана жарандыгын өзгөртүү укугун чектөө ушул эле берененин 2-бөлүгүнө ылайык конституциялык мыйзамда жөнгө салынышы керек.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жарандык маселелерин ар кандай мыйзам актыларында укуктук жөнгө салынышы жарандык жөнүндө конституциялык жоболорду жүзөгө ашыруудагы жөнгө салуучу усулдардын натыйжасыз болушуна өбөлгөлөрдү жаратышы мүмкүн деп эсептейт. Буларды эске алганда, жарандыктын бардык маселелери жогорку юридикалык статуска ээ болгон бир ченемдик укуктук акты – конституциялык мыйзамда жөнгө салынышы мүмкүн.

Баяндалганга байланыштуу, жарандыктын маселелерин жөнгө салуучу конституциялык мыйзамдын долбоорун иштеп чыгууда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул Чечимдин 3-, 4-пункттарында баяндалган укуктук көз караштарын эске алуу тийиш.

5. «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан 6-беренеси менен «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамдын 26-беренесинин 1-пунктуна жарандыкты жоготуунун негиздерине эл аралык тынчтыкты жана коопсуздукту сактоо боюнча расмий милдеттерди аткаруу учурларын кошпогондо, адамдын чет мамлекеттин аскердик же чалгындоо кызматына кирүүсүнүн, чет мамлекеттин аймагындагы куралдуу кагылыштарга же согуш аракеттерине катышуусунун кесепетинде деген негиздердин катарына террорчулук же экстремисттик кылмыштарды жасоо шыктарын жана көндүмдөрүн алууга багытталган даярдыктан Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жакта өтөөсүнүн кесепетинде деген өзгөртүү киргизилген.

«Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзамда камтылган жарандыкты жоготуу жөнүндө ченемдер, бул маселени регламенттөөчү конституциялык мыйзамдын жоктугуна байланыштуу Негизги мыйзамды өзгөртүүнүн натыйжасында пайда болгон табигый укуктук ача пикир болуп эсептелет, анткени бул маселе мурда кабыл алынган эски процедура боюнча жөнгө салынышы мүмкүн эмес, ал эми жаңысы болсо иштелип чыга элек. Бирок, пайда болгон укуктук коллизия талашылып жаткан мыйзамдын ченемин

№ 05-Р

конституциялуу эмес деп таануу үчүн негиз боло албайт. Бул учурда мыйзамдын мезгил алкагында колдонуу эрежелерине ылайык жана «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Мыйзамдын 2-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык 2007-жылдын 21-майындагы «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» Мыйзам 2016-жылдын 2-августундагы өзгөртүүлөрү жана толуктоолору менен Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбеген бөлүгүндө колдонулууга тийиш.

Ошентип, «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренеси адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин, анын ичинде жарандыкка жана жарандыгын өзгөртүү укуктарын жокко чыгарбайт жана кемсинтпейт, ар кимдин соттук коргонууга болгон укугун бузбайт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет деп каралышы мүмкүн эмес.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8-жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-, 47-, 48-, 51- жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Терроризмге жана экстремизмге каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренеси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан ушул Чечимде көрсөтүлгөн конституциялык-укуктук түшүндүрмөсүнө ылайык түшүнүктө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 50-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2017-жылдын
29-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жарандык маселелерин жөнгө салуучу конституциялык мыйзамды иштеп чыгууда жана кабыл алууда ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнүн 3-, 4-пункттарында көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз карашын эске алышсын.

3. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 06-Р

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарынын, 17-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С. А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Бекзат Муратович Иманкуловдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Султан Жамгырбекович Бокошовдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Нурбек Айтыевич Касымбековдун, Кыргыз Республикасынын Судьяларды тандоо боюнча кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Максат Шамилович Шамиловдун, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошованын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Айгерим Иманбековна Жумалиеванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9- жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37- жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарынын жана 17-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран Б. М. Иманкуловдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарынын жана 17-беренесинин 1-бөлүгүнүн

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы К. М. Киргизбаевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 22-декабрында жаран Б.М. Иманкуловдун «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарын жана 17-беренесинин 1-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарынын, ошондой эле 17-беренесинин 1-бөлүгүнүн жоболоруна ылайык «бакалавр» академиялык даражасы бар болсо, «магистр» академиялык даражасын ыйгаруу менен «юриспруденция» даярдык багыты боюнча жогорку юридикалык билими бар Кыргыз Республикасынын жараны гана Кыргыз Республикасынын судьясы боло алат деп белгилейт.

Арыздануучунун пикири боюнча, бул жоболор Кыргыз Республикасынын судьяларынын кызматына талапкерлер үчүн чектөөлөрдү киргизүүдө, алардын маанисине караганда, «магистр» академиялык даражасын ыйгаруу менен «юриспруденция» даярдык багыты боюнча жогорку юридикалык билими бар, бирок тиешелүү багыт боюнча «бакалавр» академиялык даражасы жок жаран Кыргыз Республикасынын судьясынын кызмат ордун ээлей албайт. Ушуга байланыштуу, арыздануучу судья кызмат ордун ээлөө үчүн юриспруденция магистрлерин «даярдыгы мыктыраак» жана «даярдыгы анчейин» деп бөлүү, алган билиминин белгиси боюнча кодулоо мүнөзүнө ээ жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келет деп эсептейт.

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Ошондой эле кайрылуучу тараптын айтуусу боюнча судьянын кызмат ордун ээлөө үчүн юридикалык билимге карата мындай дифференциацияны киргизүү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет, анткени ал эркин эмгектенүүнү, кесипти жана иштин түрүн тандоо укугун чектейт.

Жогоруда баяндалганды негиз кылып, кайрылуучу тарап «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдерин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2017-жылдын 24-январындагы аныктамасы менен жаран Б. М. Иманкуловдун өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Жаран Б. М. Иманкулов «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 32-беренесинин 4-бөлүгү менен берилген укукту пайдаланып, 2017-жылдын 4-апрелинде өзүнүн талабын толуктаган, анда аны менен талашылып жаткан «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 22-беренесинин 1-бөлүгүнө да ылайык келүүсүн текшерүүнү суранууда.

Өтүнүчкө карата келтирилген толуктоодон келип чыккандай, талашылып жаткан ченемдер юриспруденциянын бакалавры академиялык даражасы болгон юриспруденциянын магистри даражасын алган адамдарга гана судья болууга жол берет, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык мамлекет жана анын органдары коомдун кайсы бир бөлүгүнө эмес, бүткүл коомго кызмат кылат. Б. М. Иманкулов мурда юридикалык эмес жогорку билим алган юриспруденциянын магистри Кыргыз Республикасынын судьясы болууга толук укугу бар, анткени юриспруденциянын магистри академиялык даражанын өзү жогорку билимдин болгондугун күбөлөндүрөт деп эсептейт.

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Ошон үчүн билим деңгээли боюнча мындай дифференциация Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына карама-каршы келүүдө, ага ылайык адам укуктары жана эркиндиктери ажырагыс, ал ар бир адамга төрөлгөндөн эле таандык.

Андан тышкары, кайрылуучу тарап аны менен талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына тике карама-каршы келишет, ага ылайык Кыргыз Республикасы өз аймагынын чегинде, өзүнүн юрисдикциясында турган бардык адамдардын укуктары менен эркиндиктерин урматтайт жана камсыз кылат деп болжойт. Б.М. Иманкуловдун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын бул ченеми мамлекеттик бийликти адамдын укуктары менен эркиндиктерин сактоону камсыздандырууга милдеттендирет. Өз кезегинде мындай укуктардын бири болуп Кыргыз Республикасынын судьясы болуу укугу саналат.

Арыздануучу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын судьясынын кызмат ордун ээлөө үчүн конкурстан өтүүдө жарандарга тең эмес шарттар коюлууда, бул мыйзам алдында баары бирдей деп белгилеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн ченемдерине карама-каршы келет деп белгилейт.

Ошондой эле Б. М. Иманкулов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгү адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынуусуна жол бербейт деп эсептейт. Бирок, юриспруденциянын магистри академиялык даражасы бар, бирок тиешелүү багыт боюнча бакалавр даражасы жок жарандарга Кыргыз Республикасынын судьясынын кызмат ордун ээлөөгө жол бербеген «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-жана 17-беренелерине болгон толуктоо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жогоруда аталган ченемине карама-каршы келет.

Андан тышкары, кайрылуунун субъектинин пикири боюнча, талашылып жаткан ченемдер юриспруденциянын магистри даражасын алган, бирок юриспруденциянын бакалавры даражасы болбогон жарандын юриспруденциянын бакалавры жана магистри

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

даражасын алган адамга салыштырмалуу академиялык даярдыгы анчейин деп болжойт, бул мындай жарандардын кадырын кемсинтет жана адамдын кадыр-баркын басмырлаган аракеттерге тыюуну камтыган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 22-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну суранат.

Жоопкер тараптын өкүлү С. Ж. Бокошов кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок, анткени, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 9-бөлүгү конституциялык мыйзам менен судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптарды бекитүү мүмкүнчүлүгүн карайт. «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамда бекитилген судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптардын бири болуп тиешелүү багыт боюнча бакалавр даражасы болгон «юриспруденция» багыты боюнча магистр даражасынын болушу саналат. Ошон үчүн «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан жоболору жарандардын конституциялык укуктарын бузбайт жана кодулоочу катары каралышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Н. А. Касымбеков талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кийинки жүйөлөрдү келтирет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 45-беренеси менен ар кимдин билим алууга укугу бекитилген. Ошону менен бирге, Н. А. Касымбековдун пикири боюнча, кайрылуучу тарап, талапкерлерге коюлган юридикалык билимдин болушу жөнүндө талап айрым талапкерлерди кантип кодулап жаткандыгы тууралуу эч кандай жүйөлөрдү келтирбейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган жарандардын кесипти жана иштин түрүн тандоо укугу тиги же бул кесипке коюлган критерилерди же талаптарды эске алуу менен жүзөгө ашырылуусу мүмкүн. Судья сот өндүрүшүнүн өзөктүү фигурасы болуп саналат. Соттук процесске катышкан адамдардын укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо көбүнесе судьянын профессионалдык билимине, ишчил, моралдык,

№ 06-Р

адеп сапаттарына көз каранды. Ушуга байланыштуу, судьяларга коюлуучу талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана ошондой эле Кыргыз Республикасынын башка мыйзамдарында да каралган.

Кыргыз Республикасынын Судьяларды тандоо боюнча Кеңешинин өкүлү М. Ш. Шамилов Б. М. Иманкуловдун кайрылуусун кароону соттун кароосуна калтырды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж. С. Бокошованын пикири боюнча, судьянын кызмат ордуна талапкерде юридикалык билимдин болуусунун конституциялык тартипте бекитилиши юридикалык билим кыска мөөнөттүү окутуу программалары боюнча алынбастан, толук кандуу болушу керек экендигин алдын ала аныктайт. Судьялар жүрүм-туруму кынтыксыз гана адамдар болбостон, жогорку кесиптик даярдыгы бар адамдар да болушу керек. Ошон үчүн, судьяларга жүктөлгөн милдеттерди эске алганда конституциялык мыйзам менен бекитилген судьянын билимине коюлган талаптар негиздүү болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү А. И. Жумалиева талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт, ал эми билим белгилери боюнча жарандарды кодулоо жөнүндө жүйөлөрү негизсиз болуп саналат, анткени жогорку кесиптик билими жана тиешелүү квалификациясы бар адамдар, экинчи жана үчүнчү жогорку билим алгысы келсе, академиялык айырмасын жоюуга байланыштуу окуу мөөнөтүн кыскартуу боюнча артыкчылык алуу менен тиешелүү жогорку кесиптик билим алуу үчүн экинчи жана үчүнчү окуу курстарына тапшырууга укугу бар деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык палата кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Конституциялык палатанын кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу

№ 06-Р

жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын төмөнкүдөй мазмундагы 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацы жана 17-беренесинин 1-бөлүгү саналат:

«15-берене. Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын судьяларына коюлуучу талаптар, аларды шайлоонун тартиби

1. Жогорку сотко 40тан жаш эмес, 70 жаштан улуу эмес, «юриспруденция» адистиги боюнча жогорку юридикалык билими же тиешелүү багыт боюнча «бакалавр» академиялык даражасы бар болсо, «магистр» академиялык даражасын ыйгаруу менен «юриспруденция» даярдык багыты боюнча жогорку билими жана юридикалык кесип боюнча он жылдан кем эмес иш стажы бар Кыргыз Республикасынын жараны судья болушу мүмкүн.

Жогорку соттун Конституциялык палатасына 40тан жаш эмес, 70 жаштан улуу эмес, «юриспруденция» адистиги боюнча жогорку юридикалык билими же тиешелүү багыт боюнча «бакалавр» академиялык даражасы бар болсо, «магистр» академиялык даражасын ыйгаруу менен «юриспруденция» даярдык багыты боюнча жогорку билими жана юридикалык кесип боюнча он беш жылдан кем эмес иш стажы бар, мамлекеттик жана расмий тилдерди билген Кыргыз Республикасынын жараны судья боло алат.

17-берене. Жергиликтүү судьяларга коюлуучу талаптар

1. Жергиликтүү соттордун судьяларына 30 жаштан жаш эмес жана 65 жаштан улуу эмес, «юриспруденция» адистиги боюнча жогорку юридикалык билими же тиешелүү багыт боюнча «бакалавр» академиялык даражасы бар болсо, «магистр» академиялык даражасын ыйгаруу менен «юриспруденция» даярдык багыты боюнча жогорку билими жана юридикалык кесиби боюнча беш жылдан кем эмес иш стажы бар Кыргыз Республикасынын жараны боло алат».

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» 2008-жылдын 9-июлунда № 141 конституциялык Мыйзам мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинде 2008-жылдын 15-июлунда № 51 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акты болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасы укуктук мамлекет болуп саналат, анда мамлекеттик бийлик мамлекеттик бийликтин мыйзам чыгаруу,

№ 06-Р

аткаруу жана сот бийликтерине бөлүнүү принцибине негизделген (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгү, 3-беренеси).

Соттук бийлик мамлекеттик бийликтин бир бутагы катары, укукту, мамлекеттик жана коомдук турмуштун укуктук калыптанууларын ар кандай бузуулардан, аларды ким жасаганына карабастан коргоого милдеттүү. Судьялардын аларга соттук бийликтин коомдук-укуктук милдеттерин аткаруусуна байланыштуу берилген конституциялык-укуктук статусунан келип чыкканда, судьяларга жогорулатылган талаптар коюлат – жогорку профессионализм, компетенттүүлүк, жоопкерчилик, кызматтык милдеттерди аткаруу үчүн зарыл болгон тиешелүү даярдыктардын, билимдер жана көндүмдөрдүн болуусу.

Судьялардын компетенттүүлүгү принцип, соттук тутумдун курулушу жана иштешинин негизги башаты катары каралат. Судьялардын укуктук квалификациясын талап кылуу көптөгөн эл аралык-укуктук документтерде бекитилген.

Алсак, соттук органдардын көз карандысыздыгына тийиштүү БУУнун Негизги принциптеринде «соттук кызматка тандалган адамдар бийик моралдык сапаттар жана ыктарга, ошондой эле укук жаатында тиешелүү даярдык жана квалификацияга ээ болуусу керек» деп жар салынат.

Судьянын укуктук даярдыгы, анын квалификациясы судьялык функциянын негизи болуп саналат. Бул судьялыкка талапкерди тандоону да, алардын андан ары кызматында көтөрүлүүсүн да аныктай турган принцип. Судьялардын даярдыгынын даражасына, укуктук компетенттүүлүгүнө алардын жумушунун тикелей натыйжасы катары – сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун жана соттук актыларды түзүүнүн сапаты, ошондой эле коомдун соттук бийликке болгон ишменими көз каранды экени өзгөчө маанилүү.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2015-жылдын 15-апрелиндеги Чечиминде милдеттердин өзгөчөлүгүнө жана ишмерликтин мүнөзүнө, иш-милдеттерге, мыйзам менен коомдун алдында жоопкерчиликтин деңгээлине жараша судьянын кызматы өзгөчө категорияга бөлүнүп чыгарылат деп көрсөтүлгөн. Ушуга байланыштуу, судьянын кызмат ордуна жогорулатылган талаптар коюлат, алар инсандык сапаттарына, квалификациясына жана жүрүм-турумуна жогорку стандарттарды белгилөө жана судьялык ыйгарым укуктарды

№ 06-Р

тиешесинче аткарбоо үчүн жоопкерчиликти күчөтүү аркылуу чагылдырылат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасынын судьяларынын кызмат ордуна талапкер адамдарга талаптарды бекиткен (94-берене). Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 9-бөлүгүндө судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптарды конституциялык Мыйзам менен белгилөө мүмкүнчүлүгү каралган.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын келтирилген диспозитивдик ченеминин мааниси боюнча мыйзам чыгаруучуга судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген талаптардан тышкары кошумча талаптарды белгилөөдө кеңири ыйгарымдар берилген.

Мыйзам чыгаруучу көрсөтүлгөн конституциялык ченемди жүзөгө ашырууда кайрылуунун субъекти конституциялуулугун талашып жаткан судьялардын кызмат ордуна талапкерлердин адистиги боюнча билимине талаптардын деталдаштыруусун караган «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15 жана 17-беренелерине өзгөртүүлөрдү киргизген.

Мыйзам чыгаруучу, кайрылуунун субъекти талашып жаткан ченемдерди кабыл алып жатып, өзүнүн дискрециясынын алкагында иштеген жана соттук корпусту квалификациялуу жана компетенттүү курам менен камсыз кылуу бөлүгүндө жарандардын жана коомдун кызыкчылыгын биринчи кезекте жетекчиликке алган.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 1-бөлүгүндө камтылган укуктук компетенттүүлүк принциби мыйзам чыгаруучунун судьялардын өзгөчө статусун эске алып, аларга соттук бийликтин алып жүрүүчүлөрү катары квалификациясына жогорку стандарттарды жана башка талаптарды, анын ичинде даярдык деңгээли боюнча талаптарды коюшун болжойт. Бул судьялык квалификациянын деңгээли жогору болушу керек, башкача айтканда, ал судья иштеген чөйрөдө орточо деп саналган деңгээлден жогору, бирок процесстин катышуучуларынын кесипкөй өкүлдөрүнүн даярдык деңгээлинен төмөн болбошу керек дегенди билдирет.

Судьянын компетенттүүлүгүндө жана профессионалдуулугунда жарандардын шектенүүлөрү коомдук бийликтин алып жүрүүчүсү катары алардын аракеттеринин мыйзамдуулугунда жана негиздүүлүгүндө шектенүүлөрдү туудурушу мүмкүн, анткени сот

№ 06-Р

адилеттигин жүзөгө ашыруу негизги конституциялык институттардын, мамлекеттүүлүктүн пайдубал элементтеринин бири болуп саналат.

4. Кыргыз Республикасында жогорку кесиптик билим берүү жогорку билим берүүнүн эки деңгээлдүү түзүмүнө ылайыкташтырылган. Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарттары киргизилген жана тиешелүү билим берүү программаларын ийгиликтүү аяктаган бакалаврлар жана магистрлер үчүн жалпы талаптар бекитилген. Мындай реформалар жогорку кесиптик билим берүүнү эл аралык билим берүү мейкиндигине интеграциялоого жана жогорку окуу жайларга тандоо жана кабыл алуу процессин өркүндөтүүгө багытталган болуучу.

«Билим берүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдерин жүзөгө ашырууда тиешелүү же тектеш багыт боюнча гана магистр даражасын алууну караган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бир катар чечимдери кабыл алынган.

Ошентип, «Кыргыз Республикасында жогорку кесиптик билим берүүнүн эки деңгээлдүү түзүмүн белгилөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 23-августундагы № 496-токтому менен Мамлекеттик билим берүү стандарттарынын Макеттери бекитилген, ага ылайык «магистр» академиялык даражасы тиешелүү багыттама боюнча бакалавр даражасы болгон адамдарга гана ыйгарылышы мүмкүн.

Бул жогорку кесиптик билим берүүнүн биринчи баскычында билим берүү программалары студенттерге тереңдетилип берилбестен, бирок тандап алган адистик боюнча иштөөгө жол берүүсү менен шартталган. «Юриспруденция» даярдык багыты боюнча укуктун ар кандай тармагын тереңдетип үйрөнүү магистрлерди даярдоодо жогорку кесиптик билим берүүнүн кийинки баскычында гана жүзөгө ашырылат.

Бирок, жогорку кесиптик билим берүүнүн эки деңгээлдүү түзүмүнүн ченемдик регламентациясына карабастан, ал эми ага ылайык «магистр» программасы боюнча окууга тектеш адистик боюнча «адис» деген квалификацияны адамга ыйгаруу менен ырасталуучу тиешелүү багыт же жогорку кесиптик билими боюнча бакалавр академиялык даражасын ыйгаруу менен жогорку кесиптик билим берүү жөнүндө мамлекеттик үлгүдөгү диплому болгон адамдар магистр даярдык программасы боюнча кабыл алынуусу керек,

№ 06-Р

бирок «юриспруденция» багыты боюнча «магистр» программасына «юриспруденция» багыты боюнча адистиги болбогон же башка адистик боюнча «бакалавр» даражасы болгон адамдар да кабыл алынууда, алар жогорку окуу жайдан окуусу аяктагандан кийин юриспруденция магистри даражасын алышууда.

Дал ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу соттук корпуска укук жаатында ар тараптуу жана терең билими болбогон адамдардын келүүсүн болтурбоо үчүн «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-жана 17-беренелеринде судьялардын кызмат ордуна талапкерлердин билимине талаптарды деталдаштырган.

Жогоруда белгиленгендей, соттук органдардын компетенттүүлүгү, көз карандысыздыгы жана калыстыгы адамдын укуктарын коргоо маселесинде чоң мааниге ээ, анткени башка бардык укуктарды жүзөгө ашыруу адилет соттун тиешелүү аткарылуусуна толугу менен көз каранды.

5. Мыйзам жана сот алдында баары тең деген конституциялык жобо укуктук мамлекеттин пайдубал башаттарынын бири. Бул конституциялык принцип биринчи кезекте жыныстык белгилерине, расасына, тилине, майыптуулугуна, этникалык таандыгына, дин тутуусуна, саясий жана башка ынанымдарына, билимине, тегине, мүлктүк же башка абалына негизделген кандайдыр бир айырмалоону, жокко чыгарууну же артыкчылык берүүнү, ошондой эле адамдын жана жарандын коомдук жана жеке турмушундагы ар кандай чөйрөдөгү анын укуктук мүмкүнчүлүктөрүнүн теңдигинин бузулуусуна алып келүүчү башка жагдайларды мыйзамда орнотууга жол бербөөнү болжогон кодулоого каршы мүнөздөгү талап катары түшүнүү керек (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренеси).

Жалпы эрежеден тышкары өзгөчөлүктөр коомдук маанилүү натыйжага жетишүүгө багытталган теңдиктин конституциялык принцибинин жөнгө салуучу таасиринин бөлүгү катары каралууга тийиш, анткени мыйзам алдындагы теңдик нагыз айырмачылыктарды жана алардын мыйзам чыгаруучу тарабынан эске алынуусун жокко чыгарбайт.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучунун кайрылуунун субъекти тарабынан «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талашылып жаткан судьялардын кызмат ордуна талапкерлердин билимине талап-

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

тар деген ченемдерин тактоосу жарандардын конституциялык укукта рынын бузулуусуна өзүнөн өзү эле алып келе албайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө жана 20-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келүүчү катары каралышы мүмкүн эмес.

Мындай талаптарды белгилөө, жогоруда белгиленгендей, бийликтин соттук тармагынын бийик деңгээлин, судьянын милдетин аткарып жаткан адамдардын профессионалдык ишмерлигинин спецификалык мүнөзүн колдоо максатында анын уюштуруу жана иштөө милдеттери менен шартталган. Демек, мыйзам чыгаруучу коомдун жана мамлекеттин бир бөлүгүнүн кызыкчылыгын көздөбөстөн, коом менен мамлекеттин бүтүндөй кызыкчылыктарын көздөп келген (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгү).

6. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 16-декабрындагы Чечиминде баяндалган укуктук көз карашына ылайык эмгектенүү эркиндигине болгон укук ар бир инсандын субъективдүү укугу катары конституциялык-укуктук өнүгүүнүн өзгөчөлүктөрү менен алдын ала аныкталган жана мамлекет кепилдеген эркиндиктин белгилүү бир даражасын чагылдырат да, инсандын турмуш тирчилигинин негизги чөйрөлөрүнө тиешелүү болуп, жарандардын укуктары менен кызыкчылыктарын, маселен, өзүнүн эмгекке болгон жөндөмдүүлүгүн пайдаланууга, кесибин жана иштин түрүн тандоого алардын жүзөгө ашыруу формасы болуп саналат.

Жогоруда келтирилген конституциялык жободон улам жарандын белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, ал өзү тандаган иштин түрүнө жана кесибине ылайык конкреттүү жумушту аткаруу жана кимдир бирөөнүн мындай жумушту же кызмат ордун ага берүү милдети да келип чыкпайт. Эмгек эркиндиги ар бирине башка жарандар менен бирдей шарттарда жана өзүнүн эмгекке жөндөмдүүлүгүн пайдаланып, эч кандай кодулоосуз эмгек мамилелерин түзүүгө мүмкүнчүлүктү камсыздоону болжойт.

Мамлекеттик бийлик органдарында тигил же бул кызматтарды ээлөөгө атайын тартипти мыйзамда белгилөө, маселен, адилет сотту жүзөгө ашыруу боюнча судьянын ишмерлигинин спецификасы менен шартталган судьянын кызмат ордун ээлөө үчүн билимине болгон талаптар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган эмгек эркиндигине болгон укуктуу чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

№ 06-Р

7. Кайрылуунун субъектисинин пикири боюнча, ал талашып жаткан ченем тиешелүү багыт боюнча бакалавр даражасы болбостон юриспруденция магистринин даражасы боюнча жогорку юридикалык билим алган жарандын кадырын басмырлаган мамиле катары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 22-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, анткени анын судьянын кызмат ордуна талапкерлик укугун чектөөдө.

Кайрылуунун субъекти мындай суроону коюу менен Кыргыз Республикасында жогорку кесиптик билим берүүнүн эки деңгээлдүү түзүмүн белгилөө жөнүндө «Билим берүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптары жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик укуктук актыларында каралган өтүү тартиби жогорку окуу жайлар тарабынан абдан эркин жүзөгө ашырылууда. Натыйжада, юридикалык эмес адистик боюнча жогорку билим же ар кандай багыт боюнча бакалавр даражасын алган адамдар, бирок, ошону менен бирге, «юриспруденция» багыты боюнча магистр даражасын алган адамдар судьялык кызматка талапкер болууга акысы бар деп эсептөөдө.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, маселен, жогорку кесиптик билим берүүнүн эки деңгээлдүү системасында «юриспруденция» багыты боюнча бир гана окуудан өтүүсү бүтүрүүчүлөрүдүн жогорку укуктук квалификациясын кепилдебей тургандыгын дагы бир жолу белгилейт.

Судьяларга талапкер болом дегендер үчүн квалификациянын жогорку деңгээлин белгилөөдө бир гана критерий болушу керек – квалификация адилет соттун болушунча максималдуу жүзөгө ашырылуусуна, соттук иштердин сапаттуу каралашына көмөк болушу керек. Судьялардын квалификациясына талап соттук коргоонун натыйжалуу каржаттардын камсыздоого көмөктөшөт, коомдун сотко болгон ишениминин даражасын арттырат. Бул судьянын ишмерлиги көп сандаган укуктук актыларды колдонуу жана түшүндүрүү менен байланыштуу болуп шартталган. Ошон үчүн судья колдонуудагы мыйзамдарды эркин баамдап, ар кандай укуктук талаштарды кароого даяр болуу керек.

Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъектинин «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын судьялардын квалификациясына бекитилген талаптарды жарандардын кадырын басмырлаган ченемдер деп талашып жаткандыгы судьялык функциянын маңызын туура эмес түшүнүүнүн кесепети болуп саналат.

2017-жылдын
19-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8-жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46-, 47-, 48-, 51- жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 15-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтары, 17-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 1-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 22-беренесинин 1-бөлүгүнө, 42-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2017-жылдын
24-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 07-Р

Жаран Жамалдин Оморовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеминин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э. Т. Мамыров, судьялар – К. Абдиев, Ч. А. Айдарбекова, М. Р. Бобукеева, М. Ш. Касымалиев, К. М. Киргизбаев, А. О. Нарынбекова, Э. Ж. Осмонбаев, Ч. О. Осмонова, Ж. И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы Н. А. Кененсариеванын,

кайрылуучу тарап – жаран Жамалдин Оморовдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним каты боюнча өкүлдөрү Мирбек Исамаатович Арзиев, Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним каты боюнча өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошованын, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним каты боюнча өкүлү Кубанычбек Сабырович Сабыровдун катышуусунда,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-, 6-, 8-, 9-, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-, 18-, 19-, 37-, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеминин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран Ж. Оморовдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеминин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы Ч. О. Осмонованын маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы.

№ 07-Р

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 28-ноябрында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тос-коолдук кылбайт» деген ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө, 101-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу жөнүндө Ж. Оморовдун өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуучу өтүнүчүндө 2012-жылдын 11-апрелиндеги Ош областынын Кара-Кулжа райондук сотунун токтомуна жана 2012-жылдын 20-сентябрындагы Ош областтык сотунун жазык иштери жана административдик укук бузуулар жөнүндө иштер боюнча соттук коллегиясынын өкүмүнө нааразычылыгын билдирип, көзөмөл иретинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылганын көрсөтөт.

Келтирилген көзөмөл арызынын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьясы, коллегиянын соттук жыйналышын 2012-жылдын 20-декабрына дайындоо тууралуу 2012-жылдын 16-ноябрында токтом кабыл алгандыгын, аталган токтомдун 2-пунктуна ылайык, сот жыйналышы боло тургандыгы жөнүндө айыптоочу жана жактоочу тараптарга кабар берилсин деп көрсөтүлгөндүгүн, бирок арыздануучуга жана анын жактоочусуна эч кандай кабар келбегендигин, анын натыйжасында арыздануучу жана анын жактоочусу сот отурумуна катышпай калышканын билдирет. Ошондон улам, жогоруда аталган Ош областтык сотунун өкүмү жокко чыгарылып, Кара-Кулжа райондук сотунун токтому күчүндө калтырылганын, ал эми арыздануучунун көзөмөл арызы канааттандыруусуз калтырылганын белгилейт.

Мындан сырткары, арыздануучу, райондук жана областтык сотторунун актылары менен укугу бузулган жарандар, мыйзам чегинде өз укуктарын коргоо максатында көзөмөл иретинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылууга мажбур болушат деп көрсөтөт. Бирок көзөмөл арыздары боюнча сот отуруму кайсы күнү боло тургандыгы тууралуу маалыматты алышпай, сот отурумуна катышпай калышып, ошонун кесепетинен Жогорку соттун судьялары Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүн жетекчиликке алып, ишти бир тараптуу карап, мыйзамсыз актыларды кабыл алып жаткандыгын билдирет.

№ 07-Р

Ошондой эле кайрылуучу, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 125-, 126- беренелерин мисал катары белгилеп, анда чакыруу катты жана кабарды тараптарга жеткирүү тартиби так жана мазмуну түшүнүктүү көрсөтүлгөнүн, ал эми Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин конституциялуулугун талашып жаткан ченеминде көзөмөл инстанциясындагы сотто ишти карай турган күн жана убактысы жөнүндө тараптарга маалыматты жеткирүү жана ошол маалыматты албагандыгы жөнүндө так жана мазмундуу тартиби көрсөтүлбөгөнүн белгилейт.

Ошондуктан, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүндөгү «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченемин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө, 101-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таап берүүнү өтүнгөн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2017-жылдын 16-мартындагы токтому менен Ж. Оморовдун кайрылуусу өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өзүнүн талабын колдоп, бирок конституциялуулугу текшерилип жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 101-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келүүсүн текшерүүдөн баш тартты.

Жоопкер-тараптын өкүлдөрү М. И. Арзиев, А. Т. Молдобаев каршы пикирин билдирүү менен кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн төмөнкүлөргө ылайык негизсиз деп эсептешет. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык соттук отурумдун катчысы процесстин кабар берилген катышуучуларынын тизмесин жарыялайт жана көрсөтүлгөн адамдардын ичинен кимиси келгенин жана жок адамдардын келбей калышынын себептерин доклад кылат. Төрагалык кылуучу ишти карап чыгуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө процесстин катышуучуларынын пикирин сурайт. Сот соттук отурумду улантуу жөнүндө же аны кийинкиге калтыруу жөнүндө аныктаманы соттук отурум залында же кеңешүү бөлмөсүнө барып чыгарат. Аныктаманы төрагалык кылуучу жарыя кылат жана ал соттук отурумдун протоколуна киргизилет. Жогоруда айтылгандардан улам сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу сакталууда.

Ошондой эле, жоопкер тараптын өкүлдөрү тараптардын мыйзамда көрсөтүлгөн тартипте сот ишти карай турган күнү жөнүндө билди-

2017-жылдын
24-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

рүү алгандан кийин, процеске келбей коюшу алардын өз ыктыяры, мындай нерсе ишти карап чыгуу мүмкүнчүлүгүнө тоскоол болбош керек деп эсептейт. Процессте төрагалык кылуучу ишти карап чыгуу мүмкүнчүлүгү, келбей калгандардын себептеринин жүйөлүүлүгү жөнүндө процесстин катышуучуларынын пикирин сурайт, отурумду улантуу же аны кийинкиге калтыруу жөнүндө аныктаманы чыгарат.

Жогорудагылардын негизинде жоопкер тараптын өкүлдөрү конституциялуулугу талашылып жаткан мыйзамдын ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептеп, каралып жаткан өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранышат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж. С. Бокосова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болбой, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык көзөмөл инстанциясындагы сот ишти карай турган күн жөнүндө тараптарга маалымат берерин, тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбашын жана камакта отурган соттолгон адамдын соттук отурумга катышуусу жөнүндөгү маселе көзөмөл инстанциясындагы сот тарабынан чечилерин белгилеп өттү.

Ж. С. Бокосованын пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 374-беренесинде көзөмөлгө алуунун укуктук чектери көрсөтүлгөн. Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жазык процессинин катышуучуларынын даттануулары жана прокурорлордун сунуштары боюнча жергиликтүү соттордун мыйзамдуу күчүнө кирген апелляциялык жана кассациялык инстанцияларынын соттук актыларын көзөмөлгө алуу тартибинде кайрадан карап чыгууну жүзөгө ашырат. Мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыларга көзөмөл тартибинде тараптардын биринин даттануусу экинчи тарапты дагы милдеттүү түрдө соттук отурумга катыштырууга негиз болуп эсептелбейт. Көзөмөл өндүрүшүнө катышуу же катышпоо тараптардын укугу болуп саналат. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Кыргыз Республикасынын Жазык процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт экендигин белгиледи.

Ошонун негизинде Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченем

№ 07-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясына каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү К. С. Сабыров талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт жана ушунун негизинде Ж. Оморовдун өтүнүчү канааттандыруусуз калтырууга жатат деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөндөгү жыйынтыктарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеми:

«378-статья. Көзөмөл инстанциясындагы сот тарабынан иштерди карап чыгуунун тартиби

(2) Көзөмөл инстанциясындагы сот ишти карай турган күн жөнүндө тараптарга маалымдайт. Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт. Камакта отурган соттолгон адамдын (айыпталуучунун) соттук заседаниеге катышуусу жөнүндөгү маселе көзөмөл инстанциясындагы сот тарабынан чечилет.».

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1999-жылдагы № 10-Жарчысында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын Мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ар кимге анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет. Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун түзүүчү бөлүгү болгон Адам укуктарынын

2017-жылдын
24-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

жалпы декларациясынын 8-беренесинде, ошондой эле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 2- жана 14-беренесинде айтылгандай, мамлекет соттук коргоо укугун ишке ашырууга милдеттүү, ал өз кезегинде адилеттүү, компетенттүү жана майнаптуу болушу керек.

Соттук коргоо укугу бардык субъекттерге көз карандысыз жана калыс соттор тарабынан тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылуучу сот адилеттигине эркин жана тең укуктуу жетишүүсүн камсыздайт, ошондой эле ар бир адамдын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын, анын ичинде соттук каталар маселелеринен дагы коргойт (КП 2014-жылдын 3-декабрындагы чечиминде көрсөтүлгөн).

Ошондуктан мыйзам чыгаруучу сот адилеттигин жүзөгө ашыруу тартибин мыйзамдарда аныктоо менен мыйзамдуу, негиздүү жана акыйкаттуу соттук чечимдерди чыгарууга кепилдик бере турган механизмдерди белгилеген, анын ичинде жогору турган сот тарабынан ишти кайра кароого укукту камсыз кылуучу процедураларды караган. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик мыйзамын алсак, анда соттук чечимдерди кайра карап чыгуу боюнча апелляциялык инстанцияда мыйзамдуу түрдө күчүнө кире элек соттук актыларга даттанууларды караган экинчи инстанциядагы сот өндүрүшү каралган, ал эми мыйзамдуу түрдө күчүнө кирген соттук актыларды кассациялык, көзөмөл тартипте кайра кароо жана иштин жаңы же жаңыдан ачылган жагдайлары боюнча иш жүргүзүүнү кайра башынан түшүп кароосу каралган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы мыйзамдуу күчүнө кирген соттук актыларды кайра карап чыгуу мүмкүнчүлүгү адамдардын укуктары менен эркиндиктерин натыйжалуу соттук коргоонун, ошондой эле сот адилеттиги жана соттук актылардын туруктуулугу жана мыйзамдуулугу сыяктуу баалуулуктарды сактоонун зарыл шарты болуп саналат деп өзүнүн укуктук көз караштарында бир нече жолу белгилеген (2014-жылдын 19-мартындагы №22 чечими, 2014-жылдын 31-октябрындагы №54 чечими, 2014-жылдын 3-декабрындагы №59 чечими).

3. Соттук актыларды көзөмөлгө алуу тартибинде кароонун өзү бул катасы жок сот адилеттигин ишке ашыруунун кошумча кепилдиги болуп саналат жана соттук тажрыйбанын бирдиктүүлүгүн камсыздоодо маанилүү деп эсептелет, ошондой эле көзөмөл тартибинде ишти кароо – конституциялык укуктар

№ 07-Р

менен эркиндиктерди соттук коргоонун кошумча механизми катары каралат.

Көзөмөл тартибиндеги сот өндүрүшү бардык учурда мыйзам жана сот алдында бардыгынын бирдей болуу, судьялардын көз карандысыздыгы жана Конституция менен мыйзамдарга гана баш ийүү, сот өндүрүшү тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылышы жөнүндө принциптердин негизинде ар бир адамга укуктары менен эркиндигин соттук коргоону кепилдеген Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 94-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 99-беренесинин 3-бөлүгүнүн талаптарына жооп бериши керек. Бул аталган конституциялык талаптардын жазык сот өндүрүшүнө карата колдонулушунун мазмуну боюнча, анын ичинде өкүмдү көзөмөл иретинде кайра карап чыгууда, бардык тараптарга соттук коргонуу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөр түзүлүш керек деп билдирет.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 374-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, жазык ишин көзөмөл тартибинде карап чыгууда сот көзөмөлдүк даттануулардын жана сунуштун жүйө далилдерине кайрылбайт жана жазык иши боюнча өндүрүштү толук көлөмдө текшерүүгө укуктуу. Бул өз кезегинде сот көзөмөл тартипте ишти кароодо жаңы далилдерди изилдебегенин, каралып жаткан иштин жагдайларынын алкагынан чыкпарын билдирет. Көзөмөл тартибиндеги өндүрүш – бул өзгөчө стадия, анткени ал бир гана биринчи жана экинчи инстанциядагы соттордун материалдык жана процессуалдык укуктун ченемдерин колдонуусунун тууралыгын, далилдерге туура баа берилишин, соттук чечимдердин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерет. Жазык иши мурда апелляциялык жана кассациялык тартипте каралбаган болсо, анда даттануу жана сунуш менен чогуу жергиликтүү соттун тиешелүү инстанциясына карап чыгуу үчүн жөнөтүлүүсү тийиш.

4. Сот өндүрүшүнүн тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылышын кепилдеген конституциялык принциптерди жана иштин жагдайын ар тараптан, толук жана объективдүү изилдөө тууралуу жазык процессинин принциптерин ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик мыйзамы соттук териштирүүдө тараптардын катышуу тартибин бекиткен. Кыргыз Республикасынын Жазык-

№ 07-Р

процесстик кодексинин 259-беренесине ылайык, биринчи инстанциядагы сотто ишти териштирүү сотко келүүсү милдеттүү болгон соттолуучунун катышуусу менен өтөт, соттолуучу келбей калганда иш кийинкиге калтырылууга тийиш, мындай учурда судья же сот жазык ишин тергеген органга соттолуучунун келүүсүн камсыздоону милдеттендирет. Ошол эле учурда 261-беренеге ылайык, биринчи инстанциядагы сотто ишти териштирүү жабырлануучунун, анын өкүлүнүн катышуусу менен өтөт, жабырлануучу келбегенде сот ишти караштыруу же аны кийинкиге калтыруу жөнүндөгү маселени, жабырлануучу жокто иштин бардык жагдайларын толук айкындоонун жана анын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоонун мүмкүн же мүмкүн эместигине жараша чечет, эгерде соттук териштирүүгө жабырлануучунун өкүлү келсе, сот бул маселени өкүлдүн ой-пикирин эске алуу менен чечет.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 344-беренеси апелляциялык инстанциядагы өндүрүш биринчи инстанциядагы сот ишин жүргүзүү эрежелери боюнча жүргүзүлөрүн аныктайт.

Адамдын күнөөлүү же күнөөлүү эместигин аныктаган жана өкүм мыйзамдык күчүнө кирген биринчи жана апелляциялык инстанциядагы сот өндүрүшүнөн айырмаланып, жогоруда айтылгандай кассациялык жана көзөмөл инстанцияларда жаза иштерин кароонун башка тартиби каралган.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 377-беренеси өкүмдү, токтомду чыгарган сот даттануу жана сунуш берилгендиги жөнүндө соттолгон же акталган адамга, жактоочуга, айыптоочуга, жабырлануучуга жана анын өкүлүнө, ошондой эле жарандык доогерге, жарандык жоопкерге же алардын өкүлдөрүнө билдирерин, сот даттануу же сунуш менен таанышып, аларга даттанууга же сунушка каршы пикирди жазуу жүзүндө берүү укугун түшүндүрөрүн, сот аларга башка тарап берген даттануунун же сунуштун көчүрмөсүн тапшырарын белгилейт.

Жогоруда көрсөтүлгөн укуктук жоболорго ылайык сот өкүмдүн мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүдө тараптардын өтүнүчүн эске алуу менен соттук жыйында соттолгон адам менен айыптоочунун бирдей деңгээлде катышуу керектигин тааныйт жана алардын соттук жыйынга келүүсүн камсыздоо үчүн тиешелүү чараларды колдонот. Териштирилип жаткан ишке байланыштуу болгон маселелерди кароодо тараптар бирдей укуктарга ээ болушат

2017-жылдын
24-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

жана атаандаштык принциптин негизинде көзөмөл инстанциянын алдында эч жолтоосуз өз позицияларын айтууга жана негиздемелерин ырастоого укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренеси көзөмөл инстанциясындагы сот ишти карай турган күн жөнүндө тараптарга маалымдашы керектигин белгилөө менен тараптардын көзөмөл инстанцияда катышуусу үчүн бирдей процессуалдык кепилдиктерди камтыган. Мында сот, тараптарды соттук териштирүү тууралуу жазуу түрдө белгилөөнү камсыз кылган ыкма менен маалымдашы зарыл жана бул аракеттер тараптардын сот отурумга даярдануусу жана сотко өз убагында келүүсү үчүн жетиштүү болгон убакытты эсептөө менен аткарылышы керек.

Сот отурумдун убактысы жана орду жөнүндө бекитилген тартипте маалымдалган тараптардын келбей калышы, алардын соттук териштирүүгө түздөн-түз катышуу укугун жана башка процессуалдык укуктарын ишке ашыруудан баш тартууну күбөлөгөн өз эрктерин билдирүү болуп саналат. Ошондуктан мындай жагдай көзөмөл инстанцияда ишти маңызы боюнча кароого тоскоол болушу мүмкүн эмес. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык сот отурумдун катчысы процесстин кабар берилген катышуучуларынын тизмесин жарыялайт жана көрсөтүлгөн адамдардын ичинен кимиси келгенин жана жок адамдардын келбей калышынын себептери жөнүндө маалымат берет, төрагалык кылуучу ишти карап чыгуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө процесстин катышуучуларынын пикирин сурайт, сот сот отурумду улантуу жөнүндө же аны кийинкиге калтыруу жөнүндө аныктама чыгарып, жарыя кылат жана ал сот отурумдун протоколуна киргизилет.

Мындай укуктук позицияны өз учурунда Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту 2010-жылдын 30-мартындагы чечиминде да белгилеген.

Конституциялуулугу талашылып жаткан ченем тараптардын сотко келбей калган учурларында ишти кароону алардын катышуусуз жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк гана түзөт. Бирок, бул көзөмөл инстанциясындагы сотту иш карай турган күн жөнүндө тараптарды талапка ылайык маалымдоо

милдетинен бошотпойт. Ошондуктан, сот талапка ылайык маалымдалган тараптардын сотко келүүсүн текшерип, кайсы бир тараптын катышуусуз ишти кароо мүмкүнчүлүгү тууралуу маселени протоколго киргизүү менен чечүүгө тийиш.

№ 07-Р

Соттук жыйындын убакыты жана орду жөнүндө талапка ылайык маалымдалган тараптар соттук жыйынга келбей калган учурларда, соттун алардын келбей калуусунун себептерин конкреттүү фактылар менен ырасталган жагдайлардын негизинде жүйөлүү деп таануу укугу, ошондой эле соттук териштирүүнү тараптардын катышуусуз кароо укугу соттун өз алдынча жана көз карандысыз болуу принциптеринен келип чыгат. Сотту мындай ыйгарым укуктарынан ажыратуу анын процессти башкаруу боюнча алдыда турган маселелерин чечүү мүмкүнчүлүгүнөн ажыратуу дегенди билдирет.

Ошондуктан мындай учурларда сот процессуалдык жана материалдык укуктун ченемдерин туура колдонуу менен мыйзамдуу жана негиздүү чечимди чыгаруу милдетинен келип чыккандай, ишти кандай тартипте жана кандай процедурада кароо керектигин чечүүдө ишке катышкан жана келген тараптардын пикирин, болгон материалдарды эске алуу менен бардык жагдайларды бирдикте баалап чечим кабыл алат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 1-, 2-бөлүктөрүнө ылайык иштерди териштирүү бардык соттордо ачык жүргүзүлөт, ишти жабык отурумда жүргүзүүгө мыйзамда каралган учурларда гана жол берилет, соттун чечими ачык жарыяланат, мыйзамда каралган учурдан тышкары, жазык же башка иштерди соттордо сырттан териштирүүгө жол берилбейт. Бул конституциялык ченемдерге Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеминин ылайыктуулугун текшерүүдө алардын конституциялык-укуктук маанисин, мыйзам чыгаруучу көздөгөн жана бул ченемдерде камтылган максаттарды эске алуу менен караган учурда талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп кароого жатпайт.

5. Кайрылуучу тараптын Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинде тараптарга кабар берилгендиги жөнүндө так, даана, мазмуну түшүнүктүү көрсөтүлгөндүгү тууралуу пикирин жазык процесстик түшүнүккө карата колдонуу жаңылыштык болуп саналат. Жарандык процессте жүргүзүлгөн сот өндүрүшүнүн тартиби жана эрежелери жазык процессте жүргүзүлгөн сот өндүрүшүнүн тартиби жана эрежелери менен айкалышпоосу мүмкүн, себеби аталган кодекстер тиешелүү укук тармактарындагы айырмалуу өзгөчөлүктөргө ээ коомдук мамилелерди жөнгө салат.

№ 07-Р

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8-, 9- бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46-, 47-, 48-, 51-, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 378-беренесинин 2-бөлүгүнүн «Тараптардын келбей калышы ишти карап чыгууга тоскоолдук кылбайт» деген ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 1-, 2-, 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

6 / 2017

ISSN 1694 - 7517

ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Вестник Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики
№ 6 (на государственном и официальном языках). Б.: «V.R.S. Company»,
2017. – 200 с.

ISBN 978-9967-12-441-8

Учредитель: Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Редакционный совет:

Председатель: **Бобукеева М.Р.** – судья-секретарь Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Члены: **Айдарбекова Ч.А.** – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Осмонова Ч.О. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Саалаев Ж.И. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Эсеналиева З.Т. – заведующая отделом анализа исполнения решений и систематизации законодательства Аппарата Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Керезбеков К.К. – член комитета по конституционному законодательству, государственному устройству, судебно-правовым вопросам и регламенту Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, депутат Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, д.ю.н.;

Мырзалимов Р.М. – профессор кафедры конституционного и административного права юридического факультета Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына, д.ю.н.;

Баетов А.Б. – и.о. профессора, вице-президент Международного университета Кыргызстана, д.ю.н.;

Мусабеева Ч.А. – доцент кафедры теории и истории государства и права Кыргызско-Российского Славянского университета им. Б. Ельцина, к.ю.н.

Адрес редакции: Кыргызская Республика
г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 39
почтовый индекс 720040
тел.: +996 312 621 517, +996 312 662 152
факс: +996 312 622 040
e-mail: mail@constpalata.kg
официальный сайт: constpalata.kg

Н 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-441-8

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

СОДЕРЖАНИЕ:

РЕШЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 января 2017 года по делу о проверке конституционности части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «отвод, заявленный судьбе, рассматривающему дело единолично, разрешается судьей единолично...» в связи с обращением Айткулова Икрамидина Назировича в интересах гражданина Абекова Алмазбека Толкунбаевича.

По делу обжалуется норма кодекса, выраженная словами «отвод, заявленный судьбе, рассматривающему дело единолично, разрешается судьей единолично...».

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

107

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 февраля 2017 года по делу о проверке конституционности статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Джакупбековой Чынары Насеровны, Токтакуновой Таалайкуль Аскаралиевны и Молдобаева Амангелди Мурзатовича.

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая уголовную ответственность судей за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

119

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 февраля 2017 года по делу о проверке конституционности частей 2 и 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Шатманова Куватбека Тунгучбековича в интересах общества с ограниченной ответственностью «Интерли-зинг».

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая срок рассмотрения дополнения к первоначальной жалобе налогоплательщика и право налогоплательщика об обжаловании решения уполномоченного налогового органа в судебном порядке по общим правилам гражданского судопроизводства.

Оспариваемая часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики признана частично противоречащей части 1 статьи 40 Конституции, часть 7 статьи 149 указанного кодекса признана не противоречащей части 1 статьи 1, части 2 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20 и частям 1, 2 статьи 40 Конституции.

137

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 22 февраля 2017 года по делу о проверке конституционности абзаца второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» в связи с обращением граждан Турдубекова Улукбека Бактыбековича и Бекешева Дастана Далабайевича.

По делу обжалуется норма закона, устанавливающая, что к занятию нотариальной деятельностью не допускаются лица, имеющие судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

151

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 29 марта 2017 года по делу о проверке конституционности статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» в связи с обращением Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики.

По делу обжалуется норма закона, устанавливающая условия, при которых гражданство Кыргызской Республики утрачивается.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

161

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 апреля 2017 года по делу о проверке конституционности абзацев первого и второго части 1 статьи 15, части 1 статьи 17 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики» в связи с обращением Иманкулова Бекзата Муратовича.

По делу обжалуются нормы закона, предусматривающие требования, предъявляемые к судьям Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда и местных судов.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

177

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 мая 2017 года по делу о проверке конституционности части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела» в связи с обращением гражданина Оморова Жамалдина.

По делу обжалуется норма кодекса, которая предусматривает, что неявка сторон не препятствует рассмотрению дела.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

190

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

18 января
2017 года
город Бишкек

№ 01-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «отвод, заявленный судьей, рассматриваемому делу единолично, разрешается судьей единолично...» в связи с обращением Айткулова Икрамидина Назировича в интересах гражданина Абекова Алмазбека Толкунбаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

- обращающейся стороны – Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Абекова Алмазбека Толкунбаевича по доверенности;

- стороны-ответчика - Болджуровой Светы Садыковны, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

- иных лиц – Нурмаматова Алтынбека Урубаевича, Чекеевой Асель Токторбековны, представителей Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9, 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «отвод, заявленный судьей, рассматриваемому делу единолично, разрешается судьей единолично...».

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство Айткулова И.Н. в интересах гражданина Абекова А.Т.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающее единоличное разрешение судьей отвода, заявленного ему.

Заслушав информацию судьи-докладчика Абдиева К., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав пред-

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

ставленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 15 июля 2016 года поступило ходатайство Айткулова И.Н. в интересах гражданина Абекова А.Т. о признании нормативного положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «отвод, заявленный судьей, рассматриваемому делу единолично, разрешается судьей единолично» противоречащим статье 40 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель считает, что оспариваемое нормативное положение наносит ущерб как задачам правосудия, так и интересам лица, заявившего отвод судьей, поскольку судья первой инстанции, вынужденный в силу части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики разрешать вопрос об отводе в отношении самого себя, оказывается перед трудным выбором. С одной стороны, он не может уклониться от отправления правосудия, а с другой - достаточность мотивов отвода, имеющих отношение к нему лично, он должен определять субъективно. При этом судья, в отношении которого заявлен отвод, сам становится субъектом спора и по определению не может разрешить данный спор. По мнению заявителя, оспариваемая норма была принята законодателем для отмены существовавшего ранее в системе арбитражных судов порядка, определявшего, что вопрос отвода судьи первой инстанции разрешается председателем того же суда, который назначался в административном порядке указом главы государства и была нацелена на повышение независимости суда как самостоятельного института. Однако с принятием Конституции Кыргызской Республики 2010 года изменилась природа утверждения в должности председателя суда, теперь он не назначается в административном порядке, а избирается самими судьями.

В своем ходатайстве заявитель также ссылается на Всеобщую декларацию прав человека и Международный пакт о гражданских и политических правах, установивших в качестве основополагающего принципа - предоставление каждому лицу права на рассмотрение его дела компетентным и независимым судом на началах справедливости и беспристрастности. Полной и действенной реализации указан-

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

ного принципа препятствует оспариваемое нормативное положение части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Основываясь на изложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащей статье 40 Конституции Кыргызской Республики оспариваемое нормативное положение Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 сентября 2016 года данное ходатайство было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свое требование и просит его удовлетворить. При этом обращающаяся сторона уточнила свои требования по своему обращению и просила проверить оспариваемые нормы на соответствие только части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель стороны-ответчика Болджурова С.С. не согласилась с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемая норма Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречит Конституции Кыргызской Республики. В обосновании своей позиции она приводит следующие доводы.

Исходя из конституционных принципов независимости и самостоятельности судебной власти в демократическом обществе участники судебного разбирательства должны испытывать доверие к суду, которое может быть поставлено под сомнение только на основе достоверных и обоснованных доказательств, свидетельствующих об обратном. В этой связи законодатель в пункте 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики установил такой порядок разрешения вопроса об отводе, заявленному судье, рассматривающему дело единолично, который снижает вероятность затягивания рассмотрения дела вследствие недобросовестного использования участниками процесса права на отвод судьи.

Гарантией соблюдения принципа беспристрастности судьи, рассматривающего дело единолично, при разрешении вопроса о заявленном ему отводе является вынесение мотивированного постановления, подтверждающего отсутствие обстоятельств, которые позволили бы усомниться в его беспристрастности. Кроме того, гарантией являются процедуры проверки вынесенных судебных постановлений вышестоящими судебными инстанциями, которые при выявлении оснований для их отмены должны исходить из конституционных и общепризнанных международно-правовых принципов

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

пов. При этом вопрос об объективности и беспристрастности судьи подлежит разрешению в каждом деле с учетом фактических обстоятельств, установление которых находится в компетенции судов общей юрисдикции.

Тем самым уголовно-процессуальное законодательство содержит все необходимые нормы, направленные на реализацию гарантированного Конституцией Кыргызской Республики права на судебную защиту.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Чекеева А.Т. считает, что оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики. Так, согласно Закону Кыргызской Республики «О Верховном суде Кыргызской Республики и местных судах», судьи судов первой инстанции рассматривают дела единолично. Статья 4 указанного Закона предусматривает, что суды осуществляют судебную власть самостоятельно, независимо от чьей бы то ни было воли, подчиняясь только Конституции Кыргызской Республики, процессуальным и иным законам. Всякое вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия недопустимо.

Кроме того, не исключено, что в последующем при рассмотрении председателем ходатайства об отводе, отвод также может быть заявлен и председателю суда, так как он тоже будет рассматривать отвод единолично. Это приведет к затягиванию и волоките рассмотрения дела по существу.

Доводы заявителя о том, что нарушаются его права на судебную защиту, являются необоснованными, так как постановление об отводе может быть обжаловано в суде второй инстанции.

Оспариваемая норма была внесена в связи с необходимостью принятия мер по совершенствованию процессуального законодательства и направлена на устранение волокиты и препятствий в вынесении судебного решения. Ведь ранее до внесения указанных изменений процессуальное законодательство давало право лицам (участникам процесса) обжаловать вынесенный судебный акт об отводе в вышестоящую инстанцию, а недобросовестные участники судебного процесса, пользуясь правом обжалования, всячески затягивали процесс рассмотрения дел, которые могли длиться годами.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иного лица, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики следующего содержания:

«Статья 73. Порядок разрешения отвода, заявленного участникам процесса

(4) Отвод, заявленный судье, рассматриваемому делу единолично, разрешается судьей единолично ... ».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики 1999 г., № 10, ст. 442, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики не подлежит никакому ограничению установленное Конституцией Кыргызской Республики право на судебную защиту (пункт 8 части 5 статьи 20). Каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики).

В соответствии со статьей 10 Всеобщей декларации прав человека каждый человек имеет право, чтобы его дело было рассмотрено гласно и с соблюдением всех требований справедливости независимым и беспристрастным судом.

С учетом требований данной нормы, а также положений подпункта «с» пункта 3 статьи 14 Международного пакта о гражданских и политических правах уголовные, гражданские дела и дела об административных правонарушениях должны рассматриваться без неоправданной задержки, в строгом соответствии с правилами судопроизводства.

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

По смыслу части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики во взаимосвязи с вышеназванными нормами международных договоров право на беспристрастный суд, предполагающее отсутствие предубеждения и пристрастности судей, является одним из неотъемлемых свойств права на судебную защиту и необходимым условием справедливого судебного разбирательства.

Это право в соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом Кыргызской Республики реализуется, в частности, путем рассмотрения уголовных дел судами первой, а по жалобам сторон - и второй инстанций. Кроме того, в качестве дополнительной гарантии обеспечения законности и обоснованности судебных решений Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики предусматривает возможность пересмотра приговоров, определений и постановлений, вступивших в законную силу, в порядке надзора, а также по новым и вновь открывшимся обстоятельствам.

Из этих правовых установлений вытекает, что процессуальный закон, определяя порядок рассмотрения отвода судьи, призван устранить возможную заинтересованность судьи и восстановить нарушенные права и законные интересы граждан и иных лиц.

Положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не предполагают произвольного, без учета оснований, предусмотренных статьями 70 и 71 указанного Кодекса, решения вопроса об отводе судьи и не освобождают судью, разрешающего этот вопрос, от обязанности обосновать свои выводы ссылками на конкретные обстоятельства дела. Справедливость и беспристрастность решения судьи обеспечиваются всей совокупностью уголовно-процессуальных средств и процедур, включающих контроль со стороны вышестоящих судебных инстанций.

3. Отвод судьи - это отстранение судьи от участия в рассмотрении дела, которое осуществляется в случае, если он лично (прямо или косвенно) заинтересован в исходе дела или имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в его беспристрастности. В уголовном процессе институт отвода (самоотвода) судьи представляет собой важный механизм обеспечения беспристрастности суда. Так, согласно Уголовно-процессуальному кодексу Кыргызской Республики судья не может участвовать в рассмотрении дела, если он является потерпевшим, гражданским истцом, гражданским ответчиком, а также если он участвовал в данном деле в качестве присяжного заседателя, свидетеля, эксперта, специалиста, переводчика, следователя, прокурора,

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

защитника, секретаря судебного заседания, законного представителя обвиняемого, подсудимого, потерпевшего, гражданского истца или гражданского ответчика; если он является родственником потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика или их представителей, родственником обвиняемого, подсудимого или их законного представителя, родственником обвинителя, защитника, следователя, секретаря судебного заседания; если имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в беспристрастности судьи (статья 70).

Вместе с тем, заявляя отвод судье по основаниям, предусмотренным указанной статьей Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики необходимо доказать, что поведение судьи не является беспристрастным, независимым, а подход к рассмотрению дела - законным, в противном случае беспристрастность судьи презюмируется.

Решение по заявленному отводу принимается судьей единолично и оформляется в форме постановления. В нем указывается, кем и по каким основаниям заявлен отвод, объяснения судьи по поводу отвода, решение об удовлетворении заявленного отвода или об отказе в этом и оглашается в судебном заседании. Законодатель также предусмотрел, что на вынесенное судьей постановление может быть подана частная жалоба согласно положениям статьи 339 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, которое рассматривается в апелляционном порядке одновременно с итоговым решением по делу. Право обжалования постановления принадлежит подсудимому и его законному представителю, прокурору, защитнику, потерпевшему и его представителю. Признав наличие оснований для отвода судьи, апелляционная инстанция обязана отменить приговор и возвратить уголовное дело для нового судебного разбирательства в новом составе суда.

4. Главной целью института отвода судьи является обеспечение законности судебных решений и защита от влияния на принятие судом решения различных субъективных факторов. Однако для работоспособности данного процессуального инструмента необходимы эффективные механизмы его реализации.

Подобного рода нормы означают, что для этих граждан решение суда об отказе в удовлетворении отвода судьи не является окончательным актом, определяющим их правовое положение, и не исключает возможность последующей судебной проверки фактов, положенных в основу решения.

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

В результате такие решения находятся в рамках судебного контроля, при этом доступ граждан к правосудию не ограничивается, что согласуется с пунктом 8 части 5 статьи 20 и частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Следовательно, постановление, принимаемое судьей единолично по результатам заявленного отвода, не может носить окончательный характер, поскольку только суду, в конечном счете принадлежит право делать выводы, имели ли место возможные факты, влияющие на беспристрастность судьи.

Таким образом, реализация права на судебную защиту не может быть нарушена, поскольку действующими нормами Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не исключается возможность судебной проверки отказа в удовлетворении ходатайства об отводе судьи одновременно с проверкой законности и обоснованности постановленного приговора или иного итогового акта по делу.

Принимая во внимание вышеуказанное, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что установленный оспариваемыми нормами порядок единоличного разрешения вопроса отвода судьи не нарушает гарантированное Конституцией Кыргызской Республики право каждого на судебную защиту.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «отвод, заявленный судьье, рассматривающему дело единолично, разрешается судьей единолично...» не противоречащим части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежат исполнению на всей территории республики.

18 января
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

Судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и Осмонбаева Э.Ж. по делу о проверке конституционности нормативного положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «отвод, заявленный судьей, рассматривающему дело единолично, разрешается судьей единолично...» в связи с обращением Айткулова Икрамидина Назировича в интересах гражданина Абекова Алмазбека Толкунбаевича

По принятому решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности нормативного положения части 4 статьи 73 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «отвод, заявленный судьей, рассматривающему дело единолично, разрешается судьей единолично...» в связи с обращением Айткулова И.Н. в интересах гражданина Абекова А.Т. имеем особое мнение, которое по существу заключается в следующем.

С одной стороны, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики признает, что отсутствие предубеждения и пристрастности судей является одним из неотъемлемых свойств конституционного права каждого на судебную защиту и необходимым условием справедливого судебного разбирательства, с другой стороны, считает наличие судебного контроля со стороны вышестоящих инстанций, а также обязанности судьи обосновать свое решение вполне достаточным для признания конституционным правового механизма, предусматри-

вающего разрешение вопроса отвода судьи тем же судьей, в отношении которого такой отвод заявлен.

По существующему правовому порядку судья, разрешающий заявленный ему же отвод при рассмотрении уголовного дела, вынужден судить собственные действия и побуждения, что уже изначально противоречит фундаментальному принципу Римского права, положенному в основу всех современных правовых систем: - «никто не должен быть судьей в своем собственном деле». И в данном случае не имеет значения, что речь идет не об итоговом судебном акте, поскольку принципы отправления правосудия должны пронизывать весь судебный процесс, включая процедуру принятия любых промежуточных судебных актов.

Таким образом, становится очевидным, что существующее правовое регулирование несет в себе серьезный дефект, способный поставить под сомнение полноценность реализации законодателем конституционного требования о создании справедливого и вытекающего из него беспристрастного правосудия.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и
Осконбаева Э.Ж.

Нельзя игнорировать тем, что важнейшим условием постановки правильного и справедливого приговора по уголовному делу является его рассмотрение законным составом суда. Под законным составом суда следует понимать не только тот факт, что все судьи и присяжные заседатели избраны в соответствии с порядком, установленным законом, но и отсутствуют обстоятельства, вызывающие какое-либо сомнение в их объективности и беспристрастности при разрешении конкретных уголовных дел. Одним из инструментов обеспечения законности состава суда, назначенного для рассмотрения дела, является возможность отвода и самоотвода судьи.

Институт отвода судьи в уголовном судопроизводстве является системой предусмотренных законодательством норм, которые обеспечивают его отстранение от участия в судебном процессе в каждом случае выяснения его предвзятого отношения к лицам, участвующим в деле, а также существования иных причин считать судью небеспристрастным.

Институт отвода судьи является одним из инструментов, обеспечивающих вынесение законных и обоснованных решений, гарантией объективности исследования фактической стороны дела, реализации таких демократических принципов уголовного процесса, как законность, состязательность, объективность и спра-

ведливость. Поэтому судья, в беспристрастности которого имеются легитимные основания для сомнения, должен быть всякий раз отведен от рассматриваемого им дела. Причем не должно быть никаких препятствий субъективного или объективного характера для достижения этой цели.

Последующий судебный контроль вышестоящими инстанциями существует для исключения возможных судебных ошибок, но не в состоянии каким бы то ни было образом гарантировать беспристрастность судьи при разрешении им вопроса о его собственном отводе, так же как и обязанность судьи аргументировать свое решение нельзя рассматривать как серьезное препятствие к недопущению предвзятости судьи. И последнее, доверие сторон судье формируется публично на заседании суда, соответственно, даже процедура рассмотрения этого вопроса не должна порождать сомнений у участников судебного процесса.

Таким образом, существующее законодательное решение вопроса отвода судьи не отвечает закрепленной в Конституции Кыргызской Республики гарантии права граждан на судебную защиту (часть 1 статьи 40) и вытекающим из этого права фундаментальным принципам правосудия.

В связи с чем, принятие решения по заявленному отводу судье законодателем должно быть передано к полномочиям другого судьи.

Особое мнение
судей Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. и
Осконбаева Э.Ж.

Подобная конструкция существовала в старой редакции Арбитражного процессуального кодекса Кыргызской Республики до 8 августа 2008 года, которая согласно практике этого суда, способствовала более объективной оценке фактов, положенных в основу отвода.

При законодательном урегулировании данного вопроса законодателю следует также учесть необходимость недопущения использования «недобросовестными» участниками судебного процесса данного процессуального права как способа затягивания рассмотрения дела.

Следует отметить, что основными причинами заявления отвода

судьям являются явные нарушения правил судопроизводства и правил поведения судей, с одной стороны, и видимое злоупотребление правом защитника – с другой стороны. Недостаточно четкое правовое регулирование оснований для отвода судей порождает основания для злоупотребления правом как судьями, так и адвокатами, что в конечном счете снижает уровень доверия общества к судебной системе и в целом ставит под угрозу возможность реализации права граждан на судебную защиту.

Судьи

*Ч.А. Айдарбекова
Э.Ж. Осконбаев*

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**по делу о проверке конституционности статьи 328
Уголовного кодекса Кыргызской Республики в свя-
зи с обращением граждан Джакупбековой Чынары
Насеровны, Токтакуновой Таалайкуль Аскаралиев-
ны и Молдобаева Амангелди Мурзатовича**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

обращающейся стороны - Молдобаева Амангелди Мурзатовича; его представителей по доверенности Камбаралиева Сатарали, Бабаева Жыргалбека Олжобаевича;

стороны-ответчика - Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Шукурбекова Азизбека Шариповича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Касымбекова Нурбека Айтыевича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, предусматривающей уголовную ответственность за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления.

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства граждан Джакупбековой Ч.Н., Токтакуновой Т.А. и Молдобаева А.М.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики статья 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав выступление судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию и исследовав

№ 02-Р

представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 6 июля 2016 года поступило ходатайство граждан Джакупбековой Ч.Н., Токтакуновой Т.А. о признании статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 1 статьи 40, части 1 статьи 93, частям 1, 3 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителей, оспариваемая на предмет конституционности статья 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, предусматривающая уголовную ответственность судей за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления, представляет большую угрозу принципам независимости и неприкосновенности судей, в результате чего нарушается гарантированное Конституцией Кыргызской Республики право граждан на судебную защиту.

В своем ходатайстве заявители указывают, что ни один из нормативных правовых актов не дает разъяснения содержанию термина «неправосудный», применение которого может привести к его различному толкованию и вынесению юридически необоснованных судебных решений, создаются недопустимые условия, способствующие уязвимости судей, и как следствие нарушение конституционного принципа независимости судей.

Субъекты обращения считают, что Совет судей Кыргызской Республики не вправе самостоятельно определять, является ли конкретный судебный акт неправосудным, в том числе с точки зрения правильности применения материального закона или соблюдения процессуальных правил, такая проверка может осуществляться лишь в специальных закрепленных процессуальным законом процедурах, а именно посредством рассмотрения дела судами апелляционной, кассационной и надзорной инстанций.

Как отмечают заявители, ситуация усугубляется в случае, когда соответствующий судебный акт не был отменен в установленном законом порядке, а возбуждение уголовного дела означает, что прокурором констатируется вынесение судьей незаконного или необоснованного судебного акта, тем самым осуществляется уголовное пре-

№ 02-Р

следование судьи за вынесенное им решение по делу, сохраняющее свою законную силу, чем нарушаются закрепленные статьями 93 и 94 Конституции Кыргызской Республики принципы осуществления правосудия только судом, а также независимости судей как гарантии самостоятельности и независимости судебной власти в целом.

В связи с этим, обращающаяся сторона просит признать статью 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 1 статьи 40, части 1 статьи 93, частям 1, 3 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 сентября 2016 года ходатайство граждан Джакупбековой Ч.Н., Токтакуновой Т.А. было принято к производству.

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 1 декабря 2016 года поступило ходатайство гражданина Молдобаева А.М. о признании статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 1 статьи 40, части 1 статьи 93, частям 1, 3 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики.

В представленном обращении Молдобаев А.М. приводит аналогичные доводы и правовое обоснование своим требованиям, которые указаны в обращении вышеуказанных граждан.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 декабря 2016 года ходатайство Молдобаева А.М. было принято к производству.

Поскольку требования граждан Джакупбековой Ч.Н., Токтакуновой Т.А. и Молдобаева А.М. идентичны, в соответствии с требованиями пункта 6 части 1 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением судьи - докладчика от 28 декабря 2016 года указанные дела соединены в одно производство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны, указав, что особая общественная опасность данного преступления состоит в нарушении принципа законности в деятельности судов при рассмотрении уголовных и гражданских дел, что может повлечь тяжкие последствия для лица, в отношении которого вынесен неправосудный акт, подорвать авторитет суда, разрушить веру в правосудие. Неправосудные судебные

№ 02-Р

акты характеризуются существенными нарушениями процессуального закона, противоречат фактическим обстоятельствам дела, искажают объективную истину и способны причинить ущерб конституционным правам и свободам участников судопроизводства, государственным и общественным интересам. В этой связи, представитель стороны-ответчика считает, что оспариваемая норма закона не противоречит Конституции Кыргызской Республики и просит отказать в удовлетворении требований, заявленных обращающейся стороной.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Бокошова Ж.С. считает, что оспариваемая статья не может противоречить указанным нормам Конституции Кыргызской Республики, так как они предусматривают гарантии судебной защиты, осуществления правосудия только судом, осуществление судебной власти посредством конституционного, гражданского, уголовного, административного и иных форм судопроизводства и никак не касаются ответственности судьи за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления. Представитель Верховного суда Кыргызской Республики отметила, что факт неправосудного вынесения судебного акта устанавливается судом и только после вынесения решения судья может быть признан виновным или невиновным. Если факт установлен и доказан, что судья заведомо (сознательно) вынес неправосудное решение или иной судебный акт, то он должен нести ответственность.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Шукурбеков А.Ш. считает, что доводы заявителей являются необоснованными и подлежащими оставлению без удовлетворения, поскольку решение о возбуждении уголовного дела в отношении судьи по статье 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики принимается только при наличии вступившего в силу решения вышестоящего суда об отмене неправосудного судебного акта. При этом Советом судей Кыргызской Республики при рассмотрении вопроса о даче согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности исследуются все обстоятельства, при которых судьей было принято решение, оценка самому судебному акту не дается. Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики также отметил, что в ходе расследования уголовных дел данной категории должны быть собраны веские доказательства о том, что судья при принятии своего решения заведомо знал о его неправосудности, о чем могут свидетельствовать различные обстоятельства, такие как корысть, месть или иная личная

№ 02-Р

заинтересованность. Поэтому, наряду с предъявлением обвинения в вынесении заведомо неправосудного решения, в большинстве случаев судье предъявляется обвинение и в злоупотреблении должностным положением при рассмотрении дела.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Касымбеков Н.А. отмечает, что оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики, поскольку она не применяется в том понимании, как это толкуется заявителями через надуманную ими возможную неконституционную практику преследования судей.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, приходит к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является статья 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики:

«Статья 328. Вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления

(1) Вынесение судьей (судом) заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления –

наказывается лишением свободы на срок от двух до пяти лет.

(2) То же деяние, связанное с вынесением незаконного приговора к лишению свободы или повлекшее иные тяжкие последствия либо смену собственника помимо его воли, -

наказывается лишением свободы на срок от трех до десяти лет».

Уголовный кодекс Кыргызской Республики от 1 октября 1997 года №68 опубликован в «Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» 1998 года №7, принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотрен-

№ 02-Р

ных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права; правосудие осуществляется только судом; судьи независимы и подчиняются только Конституции и законам; никто не вправе требовать от судьи отчета по конкретному судебному делу; запрещается всякое вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия; лица, виновные в воздействии на судью, несут ответственность, предусмотренную законом (часть 1 статьи 40, часть 1 статьи 93, части 1, 3 статьи 94).

По вопросам независимости судебной ветви власти Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики неоднократно выражала свою правовую позицию. В частности, в решении от 27 декабря 2013 года было отмечено, что судебная защита является универсальным правовым средством государственной защиты прав и свобод человека и гражданина, выполняющим обеспечительную – восстановительную функцию в отношении всех других конституционных прав и свобод. Это правовое средство может быть действенным и эффективным только в условиях независимости судебной власти и судьи – носителя судебной власти. Именно в связи с этим в Конституции Кыргызской Республики особо отмечен принцип независимости судей.

Конституционные положения о независимости, неприкосновенности судей, подчинении их только Конституции и законам, запрете на вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия определяют правовой статус судьи и закрепляют судебную власть как независимую и беспристрастную ветвь государственной власти (части 1, 2, 3 статьи 94 Конституции). Суть принципа независимости судей состоит в стремлении обеспечить судьям такие условия, в которых они имеют реальную возможность свободно принимать решения, подчиняясь только Конституции Кыргызской Республики и законам, и действовать без каких-либо ограничений, постороннего воздействия, влияния, давления, угроз, вмешательства, прямого или косвенного, с чьей бы то ни было стороны и по каким бы то ни было причинам.

В правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенной в вышеуказанном решении, также была отмечена непосредственная связь права на судебную защиту с принципом независимости судей, которая прослеживается и в международных договорах, являющихся составной частью правовой

№ 02-Р

системы Кыргызской Республики. Так, Всеобщая декларация прав человека предусматривает, что каждый человек для определения его прав и обязанностей и для установления обоснованности предъявленного ему уголовного обвинения имеет право на основе полного равенства на то, чтобы его дело было рассмотрено гласно и с соблюдением всех требований справедливости независимым и беспристрастным судом (статья 10), Международный пакт о гражданских и политических правах закрепляет право каждого при рассмотрении любого уголовного обвинения, предъявляемого ему, или при определении его прав и обязанностей в каком-либо гражданском процессе на справедливое и публичное разбирательство дела компетентным, независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона (статья 14), Конвенция Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека предусматривает, что каждый имеет право при рассмотрении любого дела на справедливое и публичное разбирательство в течение разумного срока независимым и беспристрастным судом (статья 6).

Вместе с тем, независимость судебной власти и судьи, как носителя судебной власти, не должна рассматриваться как личная привилегия судьи. Она является гарантией против всякого вмешательства в деятельность судьи по осуществлению правосудия и оправдана необходимостью дать судьям возможность выполнять возложенную на них обязанность по защите прав и свобод человека. Независимость судьи служит также средством защиты публичных интересов, прежде всего интересов правосудия, и не только не исключает, но, напротив, предполагает повышенную ответственность судьи за выполнение своих профессиональных обязанностей, соблюдение законов и правил профессиональной этики судей. В этой связи Конституция Кыргызской Республики устанавливает к судьям, реализующим публично-правовые цели правосудия, особые квалификационные и иные требования, а также обязывает законодателя к установлению в отношении судей особого порядка досрочного прекращения их полномочий и привлечения к уголовной ответственности (статьи 94, 95, 97).

Таким образом, указанные конституционные установления требуют соблюдения баланса таких конституционно-значимых ценностей, как ответственность перед обществом судебной власти как института, служащего гарантией законности и верховенства права, с одной стороны, и независимость, и неприкосновенность судьи – с другой.

№ 02-Р

3. Правовое содержание принципа неприкосновенности судьи, как гарантии его независимости, заключается в неприкосновенности его личности, неприкосновенности занимаемых им жилых и служебных помещений, используемых им личных и служебных транспортных средств, принадлежащих ему документов, багажа и иного имущества, тайну переписки и иной корреспонденции (телефонных переговоров, почтовых и иных принимаемых и отправляемых судьей сообщений). Неприкосновенность судьи предполагает также и установленный законом иммунитет от ответственности.

Однако при наличии достаточных оснований и с соблюдением установленных в законодательстве процедур судья может быть привлечен как к уголовной, так и к иной ответственности. Более того, невозможность привлечения судей к уголовной или иной ответственности, совершивших преступление, привело бы к искажению смысла принципа неприкосновенности судей, а также к нарушению прав и свобод потерпевших от преступлений и злоупотреблений властью.

Но для судьи исключается всякая ответственность за мнения или решения, высказанные или принятые в ходе осуществления правосудия, если не будет установлено вступившим в законную силу приговором суда, что эти мнения или решения – результат преступного злоупотребления (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 декабря 2013 года).

Законодатель, устанавливая общее правило запрета на привлечение судьи к ответственности за выраженное им при отправлении правосудия мнение или решение, исходил из того, что при осуществлении судебной деятельности возможны судебные ошибки, которые возникают в ходе разрешения конкретного дела при толковании и применении норм материального или процессуального права и подлежат исправлению вышестоящими судебными инстанциями.

Именно в связи с этим, законодатель предусмотрел уголовную ответственность за вынесение им неправосудного решения, который должен носить преднамеренный характер.

4. Привлечение судьи за вынесение им заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления к уголовной ответственности должно осуществляться в соответствии с особой процедурой, с учетом содержательной части принципа неприкосновенности судей.

Заведомая неправосудность судебного акта может выражаться, в

№ 02-Р

частности, в преднамеренном искажении в нем установленных по делу обстоятельств, в противоречащей закону квалификации деяния, назначении явно несправедливого наказания как вследствие мягкости, так и вследствие суровости, в незаконном осуждении либо оправдании, в необоснованном удовлетворении гражданского иска либо отказе в нем, в грубом нарушении требований материального и процессуального закона и другие случаи, носящие очевидный характер преднамеренности принятого судебного акта. Заведомо неправосудное решение может быть вынесено как единолично судьей, так и коллегиально при осуществлении любого, предусмотренного законом судопроизводства. В связи с чем, субъективная сторона данного преступления характеризуется только прямым умыслом.

При этом по оспариваемой норме не могут быть квалифицированы действия судьи (судей), если неправосудные судебные акты вынесены в результате непреднамеренной ошибки при применении норм материального и процессуального права, а также оценке доказательств и других материалов дела, которые повлияли на выводы при принятии соответствующего судебного акта.

5. Особый порядок возбуждения уголовного дела в отношении судьи является своего рода процессуальной гарантией и подтверждением особого статуса судебной власти, призванной играть роль сдерживающего и стабилизирующего фактора в обществе, и обусловлены их должностным статусом в силу осуществления ими важной государственной функции по отправлению правосудия. Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики уже отмечала, что возбуждение уголовного дела в отношении судьи в соответствии с действующим законодательством, при наличии обоснованных подозрений в совершении преступления не является вторжением в его деятельность и нарушением принципа независимости судьи (решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 декабря 2013 года).

В этой связи при осуществлении уголовного преследования в отношении судьи за деяние, совершенное им в процессе осуществления правосудия, должен, безусловно, учитываться принцип обязательности судебных актов, их неукоснительного исполнения на всей территории Кыргызской Республики и опровержимости их только в судебном порядке в специальных, предусмотренных законом процедурах. Вступивший в законную силу, не отмененный и не измененный судебный акт не может рассматриваться как неправосудный,

№ 02-Р

поскольку отсутствие подтверждения в установленном порядке незаконности и необоснованности этого судебного акта вышестоящей судебной инстанцией предполагает его правосудность.

Соответственно, возбуждение уголовного дела Генеральным прокурором Кыргызской Республики в отношении судьи по признакам преступления, квалифицирующегося по статье 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, если вынесенный им судебный акт не был отменен или изменен вышестоящей судебной инстанцией, необходимо считать как возможность оценки судебного акта несудебным органом и, следовательно вмешательством в деятельность по осуществлению правосудия, что запрещается конституционными установлениями (часть 3 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики).

Данный вывод соотносится с международными стандартами в сфере правосудия, исключающими возможность пересмотра судебных актов во внесудебном порядке, которые предполагают недопустимость любой внесудебной оценки судебных актов, которая может подменить собой акты органов правосудия административными актами, что является безусловным отступлением от необходимых гарантий самостоятельности, полноты и исключительности судебной власти (пункт 4 Основных принципов Организации Объединенных Наций о независимости судебных органов, одобренных Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций от 29 ноября 1985 года).

6. В особом порядке привлечения судьи к уголовной ответственности существует требование о наличии решения дисциплинарной комиссии при Совете судей Кыргызской Республики о даче согласия на осуществление в отношении судьи уголовного преследования.

Учитывая принцип неприкосновенности судей, из которого вытекает, что судьи не могут быть привлечены к уголовной и иной ответственности за мнения или решения, высказанные или принятые в ходе осуществления правосудия, дисциплинарная комиссия при Совете судей Кыргызской Республики не вправе самостоятельно определять, является ли конкретный судебный акт неправосудным, т.е. оценивать его законность и обоснованность, в том числе с точки зрения правильности применения материального закона или соблюдения процессуальных правил, – такая проверка может осуществляться лишь в специальных, закрепленных процессуальным законом процедурах, а именно посредством рассмотрения дела судами апелляционной, кассационной и надзорной инстанций.

№ 02-Р

Дисциплинарная комиссия при Совете судей Кыргызской Республики в своем решении не вправе делать выводы (в том числе о виновности привлекаемого к уголовной ответственности лица), которые могут содержаться только в приговоре, постановляемом по результатам непосредственного исследования в ходе судебного разбирательства всех обстоятельств уголовного дела, т.е. разрешать вопросы, которые могут стать предметом доказывания на последующих стадиях уголовного процесса. Дисциплинарная комиссия при Совете судей Кыргызской Республики, наделенная полномочием принимать решение о даче согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности, не может принимать на себя функцию осуществления правосудия, давать оценку законности совершенных судьями при рассмотрении конкретных дел тех или иных процессуальных действий и принятых ими решений, если соответствующие нарушения закона не были установлены в ходе проверки вышестоящей судебной инстанции.

Следовательно, если дисциплинарная комиссия при Совете судей Кыргызской Республики не усматривает обусловленности возбуждения уголовного дела в отношении судьи позицией, занимаемой им при осуществлении судейских полномочий, то она принимает решение о даче согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности.

Таким образом, оспариваемая норма, предусматривающая уголовную ответственность судей за вынесение ими заведомо неправосудных судебных актов, не нарушает принцип независимости судей и право каждого на судебную защиту, предусмотренную Конституцией Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать статью 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики не противоречащей части 1 статьи 40, части 1 статьи 93, частям 1, 3 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

11 мая
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 03-Р

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. по делу о проверке конституционности статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Джакупбековой Чынары Насеровны, Токтакуновой Таалайкуль Аскаралиевны и Молдобаева Амангелди Мурзатовича

По вынесенному решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Джакупбековой Чынары Насеровны, Токтакуновой Таалайкуль Аскаралиевны и Молдобаева Амангелди Мурзатовича имею особое мнение по мотивировочной части данного решения.

Следует отметить, что я полностью разделяю правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному правовому вопросу, отмеченные в решении, и вместе с ними считаю необходимым отметить некоторые проблемы, которые существуют в правовом регулировании привлечения судей к уголовной ответственности по статье 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, имеющие непосредственное влияние на осуществление гражданами права на судебную защиту.

Анализ законодательства, регулирующего порядок привлечения судей к уголовной ответственности, показывает, что существуют пробелы в за-

конодательстве, которые необходимо законодателю восполнить. Так, ни материальное, ни уголовно-процессуальное законодательство не содержит положений, что Генеральный прокурор вправе возбуждать уголовное дело по статье 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в отношении судей только при наличии судебного акта вышестоящей судебной инстанции, отменяющего или изменяющего судебный акт, который подтверждает по сути его неправоисудность. Также законодательство не регламентирует порядок дачи согласия дисциплинарной комиссии при Совете судей Кыргызской Республики на привлечение судьи к уголовной ответственности, что тоже порождает правовую неопределенность в применении оспариваемой нормы. Существовавший порядок дачи согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности Советом судей Кыргызской Республики до внесения изменений в Конституцию Кыргызской Республики также не предусматривал четких границ полномочий Совета судей в этом вопросе, что давало ему неограниченные полномочия и широкое право усмотрения.

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

В этой связи, считаю, что правовое регулирование порядка привлечения судей к уголовной ответственности, в частности по оспариваемой норме, имеет недостатки, которые способны привести к нарушению конституционных прав и свобод граждан, в том числе и судей Кыргызской Республики, которые в силу своего особого профессионального статуса, имеют значительные ограничения в своем поведении. В этой связи, законода-

телю рекомендуется усовершенствовать порядок привлечения судей к уголовной ответственности с учетом правовых позиций Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, отмеченных в принятом решении.

Судья

Ч.А. Айдарбекова

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

Судьи Осмонбаева Э.Ж. к Решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 февраля 2017 года по делу о проверке конституционности статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики

Правовое государство – это особая форма организации общества, в котором верховенствует право; где неукоснительно соблюдаются Конституция и законы и им подчинена вся деятельность органов публичной власти, физических и юридических лиц. Такой режим государственной и общественной жизни может быть обеспечен только судом, так как только суд наделен властью обеспечить и восстановить правовой порядок в его окончательном смысле. Исходя из этого, любые попытки построения правового государства без эффективной судебной системы бессмысленны. В свою очередь, судебная власть может быть действенной и эффективной лишь в условиях независимости судей - носителей судебной власти.

Независимость судей является залогом и гарантией их объективности и непредвзятости, и, исходя из этого, судья при осуществлении правосудия должен быть свободен в своих суждениях, полагаться на свое внутреннее убеждение и подчиняться лишь закону. Именно поэтому в Конституции Кыргызской Республики довольно широко раскрыт принцип независимости и неприкосновенности судей. Так, в силу статьи 94 Конституции Кыргызской Республики судья независим и подчиняется

только Конституции и законам; обладает правом неприкосновенности, не может быть задержан или арестован, подвергнут обыску или личному досмотру; никто не вправе требовать от судьи отчета по конкретному судебному делу; запрещается всякое вмешательство в деятельность по осуществлению правосудия; лица, виновные в воздействии на судью, несут ответственность, предусмотренную законом. Конституция также устанавливает особый, усложненный порядок досрочного прекращения полномочий судей.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 28 декабря 2013 года особо отметила: «Суть принципа независимости судей состоит в стремлении обеспечить судьям такие условия, в которых они имеют реальную возможность свободно принимать решения, подчиняясь только Конституции Кыргызской Республики и законам, и действовать без каких-либо ограничений, постороннего воздействия, влияния, давления, угроз, вмешательства, прямого или косвенного, с чьей бы то ни было стороны и по каким бы то ни было причинам». Однако, как отмечается в этом же Решении, при наличии достаточных оснований судья может и должен быть привлечен

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Осконбаева Э.Ж

как к уголовной, так и иной ответственности, поскольку абсолютный иммунитет привел бы к искажению смысла предоставления судьям гарантий независимости.

Таким образом, конституционно-правовая сущность гарантий независимости судей заключается в том, что Конституция Кыргызской Республики ставит интересы правосудия превыше всего, соответственно, все органы публичной власти, в том числе и законодатель, должны придерживаться установленного приоритета. Это означает, что возможные или уже имевшие место злоупотребления властью отдельными судьями не должны определять общий подход законодателя к нужности правовых гарантий независимости судей и степени их защищенности от внешнего воздействия, поскольку это не просто негативным образом отразится на интересах правосудия, но и нарушит всю конструкцию правового государства, выстроенную Конституцией Кыргызской Республики. Поэтому нельзя согласиться с выводами Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики о соразмерности конституционным принципам независимости и неприкосновенности судей установление уголовной ответственности за вынесение им заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного постановления. Более того, с уверенностью можно утверждать,

что статья 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики фактически нивелирует все конституционные и законодательные установления, а также предыдущие усилия Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по закреплению гарантий независимости судебной ветви власти в целом и судей, как носителей этой власти, в отдельности.

Следует особо отметить, что весь спектр действий, которые судья может совершить, принимая заведомо неправосудный судебный акт, охватывается составами преступлений, уже предусмотренными главой 30 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, и необходимости специальной квалификации действий судьи нет. Отсутствие проблем уголовно-регулятивного характера в вопросах привлечения судей к уголовной ответственности показывает, что данная норма принята с целью лишь устрашающего воздействия на судей, что недопустимо как с точки зрения принципа независимости и неприкосновенности судей, так и высокого конституционно-правового статуса должности судьи.

Оспариваемая заявителем норма имеет ряд и других опасных правовых дефектов. Так, в уголовном законодательстве не приводится дефиниция понятия неправосудного судебного акта. И, несмотря на то, что Конституционная палата Верховного

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Осконбаева Э.Ж

суда Кыргызской Республики в своем решении определяет обязательным условием признания судебного акта неправосудным его отмену или изменение вышестоящей судебной инстанцией, суть диспозиции статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики не изменяется, соответственно, не исключается возможность различного толкования и избирательного подхода в вопросах привлечения к ответственности судей.

Вместе с тем, попытка Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики улучшить понимание статьи 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики внедрением международных стандартов, исключая возможность пересмотра судебных актов во внесудебном порядке, приводит к другим проблемам правоприменительной практики. Исходя из позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, привлечение судьи по признакам преступления, квалифицирующегося по статье 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики возможно, если вынесенный им судебный акт отменен или изменен вышестоящей судебной инстанцией. Тем самым утверждается, что уголовная ответственность по данной статье может наступить только для судей местных судов, поскольку решения судей Верховного суда и Конституционной палаты Верховного суда, как судей высших судебных

органов, являются окончательными, следовательно, не могут быть отменены или изменены «вышестоящими судебными инстанциями». Это, в свою очередь, порождает очевидное нарушение единства статуса всех судей. Каждый судья является полноправным носителем судебной власти и независимо от того, в суде какого звена судебной системы осуществляет свою деятельность судья, выполняемые им функции одинаково значимы. Все судьи, входящие в систему органов судебной власти, обладают равными правами и не подчинены друг другу, различаются лишь компетенцией, определенной законом. Такая форма построения судебной системы, которая не приемлет соподчиненности одних судов другим, лежит в основе независимости и самостоятельности каждого судьи, как обязательного условия для действенного и эффективного отправления правосудия. Поэтому установление различий между судьями местных и высших судов при рассмотрении вопроса уголовной ответственности недопустимо и нарушает принцип равенства судей перед законом.

Законодателю и органам публичной власти, причастным к формированию судейского корпуса, следовало бы вместо использования неконституционных методов предотвращения противоправных действий в сфере правосудия сконцентрироваться

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Осконбаева Э.Ж

на реальном предъявлении особых квалификационных и репутационных требований к претендентам при отборе на должности судей и неотвратимости дисциплинарной ответственности в каждом случае за вынесение неправосудных судебных актов, вплоть до досрочного прекращения полномочий судей.

Таким образом, статья 328 Уголовного кодекса Кыргызской Республики прямо противоречит конституционным принципам независимости и неприкосновенности судей, равенства всех перед законом и судом по должностному положению, установленным статьями 16, 94 Конституции Кыргызской Республики.

Судья *Э. Ж. Осконбаев*

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**по делу о проверке конституционности частей 2 и 7
статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Респуб-
лики в связи с обращением гражданина Шатманова
Куватбека Тунгучбековича в интересах общества с
ограниченной ответственностью «Интерлизинг»**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Азаровой М.Ж., с участием:

обращающейся стороны – Шатманова Куватбека Тунгучбековича, представляющего интересы общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» по доверенности;

стороны-ответчика – Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Жумабековой Гулмайрам Чокоевны, представителя Государственной налоговой службы при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности, Касымбекова Нурбека Айтыевича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9, 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 2, 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство гражданина Шатманова К.Т. в интересах общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг».

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики части 2, 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики.

№ 03-Р

Заслушав информацию судьи-докладчика Бобукеевой М.Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 25 июля 2016 года поступило ходатайство Шатманова К.Т. в интересах общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» о признании части 3 статьи 4, пункта 2 статьи 221 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики и части 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики противоречащими части 2 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20 и частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленных материалов, общество с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» обратилось в суд с заявлением о признании недействительным уведомления о начислении налогов за №9666 от 26 марта 2012 года, выданного Управлением государственной налоговой службы по Октябрьскому району города Бишкек.

Решением Межрайонного суда города Бишкек от 6 марта 2015 года заявление общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» было удовлетворено, уведомление о признании начисления налогов за №9666 от 26 марта 2012 года, выданное Управлением государственной налоговой службы по Октябрьскому району города Бишкек, признано недействительным.

Определением судебной коллегии по административным и экономическим делам Бишкекского городского суда от 18 января 2016 года решение Межрайонного суда города Бишкек от 6 марта 2015 года было отменено, а производство по указанному делу прекращено.

Постановлением Верховного суда Кыргызской Республики от 19 мая 2016 года определение судебной коллегии по административным и экономическим делам Бишкекского городского суда от 18 января 2016 года оставлено в силе.

Заявитель указывает, что на основании предписания Государственной налоговой службы при Правительстве Кыргызской Республики от 7 марта 2012 года и письма Государственной службы по борьбе с экономическими преступлениями при Правительстве Кыргызской Республики от 22 февраля 2012 года произведена выездная

№ 03-Р

перепроверка по вопросам соблюдения налогового законодательства Кыргызской Республики обществом с ограниченной ответственностью «Интерлизинг», по результатам которой составлен акт и Управлением государственной налоговой службы по Октябрьскому району города Бишкек было вручено уведомление за №9666 от 26 марта 2012 года о доначислении налогов.

Не согласившись с указанным уведомлением, общество с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» 19 апреля 2012 года обратилось в Государственную налоговую службу при Правительстве Кыргызской Республики с жалобой, которая по истечении семи месяцев с момента обращения была возвращена без рассмотрения с мотивировкой, что не были предоставлены дополнительные документы для рассмотрения указанной жалобы.

В связи с чем, заявитель указывает, что уполномоченный налоговый орган намеренно затянув срок рассмотрения жалобы в 30 календарных дней, установленный частью 1 статьи 149 вышеназванного Кодекса, вернул ее без рассмотрения, что лишило налогоплательщика конституционного права на судебную защиту.

Заявитель при этом отмечает, что в судебном акте кассационной инстанции от 18 января 2016 года было отмечено, что в нормах Налогового кодекса Кыргызской Республики не предусмотрена возможность отдельного обжалования налогоплательщиком решения органа налоговой службы непосредственно в суд, в связи с чем, предметом судебной проверки может быть лишь решение вышестоящего органа, рассмотревшего жалобу.

Суды кассационной и надзорной инстанций в своих актах указали, что оспариваемое уведомление органа налоговой службы не было рассмотрено по существу уполномоченным налоговым органом, следовательно, налогоплательщиком не был соблюден досудебный порядок разрешения спора, в связи с чем, возможность обращения в суд была утрачена. Заявитель считает, что уполномоченный налоговый орган, применяя часть 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики, которая, по его мнению, противоречит части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, не выдал решение по результатам рассмотрения жалобы, а вернул ее без рассмотрения, что повлекло невозможность обжалования акта налогового органа в судебном порядке.

В связи с вышеизложенным, заявитель считает, что применение судами оспариваемых заявителем норм приводит к умалению права

№ 03-Р

на судебную защиту налогоплательщика, несмотря на то, что в соответствии с частью 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики все равны перед законом, запрещается какая-либо дискриминация по любым причинам.

На основании изложенного, заявитель просит удовлетворить его ходатайство и признать оспариваемые нормы неконституционными.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 июня 2016 года ходатайство обращающейся стороны принято к производству только в части проверки части 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики на соответствие части 2 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20 и частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, а в остальной части было отказано.

Представитель общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг» Шатманов К.Т., пользуясь правом, предоставленным частью 4 статьи 32 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», внес ходатайство об увеличении объема своих требований и проверке на соответствие части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики во взаимосвязи с ранее оспариваемой нормой.

По мнению заявителя, часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики направлена на усложнение положения налогоплательщика и воспрепятствование реализации права каждого на судебную защиту, установленного частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

В ходе судебного заседания 8 февраля 2017 года Шатмановым К.Т., представителем общества с ограниченной ответственностью «Интерлизинг», внесено дополнение к ходатайству о проверке части 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики также на соответствие части 1 статьи 1 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель полагает, что данная норма, устанавливая особый порядок разрешения спора по вопросам налогообложения, противоречит принципам правового государства, так как препятствует субъектам налоговых правоотношений реализовать свое право на судебную защиту. В частности, заявитель считает, что оспариваемое законоположение, предусматривая возможность обжалования в судебном порядке только решение вышестоящего уполномоченного налогового органа, рассмотревшего жалобу налогоплательщика, не рассмат-

№ 03-Р

ривает при этом, насколько законно и обоснованно принималось первичное решение налоговой службы. Тем самым пункт 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики не предоставляет возможности обжаловать в судебном порядке первичный акт органа налоговой службы. Поэтому требование об обязательном наличии решения уполномоченного налогового органа для обращения в суд противоречит предназначению досудебного порядка разрешения спора.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики определением от 8 февраля 2017 года удовлетворила ходатайства обращающейся стороны об увеличении объема требований ввиду их взаимосвязанности с рассматриваемым делом.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы Налогового кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Сторона-ответчик считает, что требования заявителя не обоснованы, так как положения оспариваемого закона не содержат признаков дискриминации, включающие в себя негативное отношение, предвзятость, насилие, несправедливость и лишение определенных прав людей по причине их принадлежности к определенной социальной группе.

В соответствии со статьей 4 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики любое заинтересованное лицо вправе в порядке, установленном законом, обратиться в суд за защитой своих нарушенных или оспариваемых прав, свобод или охраняемых законом интересов. В части 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики четко и ясно предусмотрено, что налогоплательщик, не согласный с решением уполномоченного налогового органа по поданной жалобе, вправе обжаловать это решение в судебном порядке по общим правилам гражданского судопроизводства с особенностями, установленными для административных дел. Более того, в защиту прав и свобод и гарантий судебной защиты законодатель предусмотрел в пункте 4 статьи 263 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, что при обращении граждан и юридических лиц в вышестоящий в порядке подчиненности орган либо к его должностному лицу срок, предусмотренный для обраще-

№ 03-Р

ния в суд, начинает течь по истечении одного месяца с момента обращения и неполучения ответа либо получения ответа с отказом в удовлетворении их заявлений.

Бердимуратов Ч.М. отметил, что исходя из совокупности понимания предписаний вышеназванных кодексов, можно прийти к выводу, что законодатель гарантировал судебную защиту прав и свобод всех лиц и определил судам руководствоваться указанными нормами при обжаловании решений государственных органов.

Законодательный орган в реализацию части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики установил в части 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики досудебный порядок разрешения споров, не ограничивая при этом последующую возможность обращения в суд. Соответственно, оспариваемая норма не может противоречить Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Бокошова Ж.С. считает, что оспариваемые нормы Налогового кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики. В обоснование своей позиции она приводит следующие доводы.

Конституция Кыргызской Республики предусматривает наряду с судебной защитой и досудебные способы и методы разрешения спора. Порядок обязательного досудебного урегулирования спора является эффективным способом разрешения возникших разногласий без суда и имеет ряд положительных сторон, таких как оперативность разрешения спора, отсутствие судебных издержек и дополнительных расходов в виде оплаты государственной пошлины.

Закон устанавливает обязательный досудебный порядок разрешения спора, который направлен на согласование взаимных претензий и ликвидации конфликтов до обращения в суд. Однако наличие досудебного порядка не лишает налогоплательщика обращаться в суд при несогласии с решением, вынесенным уполномоченным налоговым органом. При этом, вместе с решением уполномоченного налогового органа обжалуется и акт территориального налогового органа, который не может быть обжалован самостоятельно в суде без соблюдения обязательного досудебного порядка разрешения спора. В связи с чем, представитель Верховного суда Кыргызской Республики считает, что указанные нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики и не лишают человека и гражданина права на судебную защиту.

№ 03-Р

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Касымбеков Н.А. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики. Часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики направлена на обеспечение полноты рассмотрения жалобы и защиту интересов налогоплательщика, а часть 7 указанной статьи не препятствует судебному разрешению спора в случае, если налогоплательщик не согласен с решением уполномоченного налогового органа.

Представитель Государственной налоговой службы при Правительстве Кыргызской Республики Жумабекова Г.Ч. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики. Частью 4 статьи 147 Налогового кодекса Кыргызской Республики предусмотрено, что жалоба, поданная в нарушение положений раздела VI вышеуказанного Кодекса, возвращается заявителю с указанием причины. При этом частью 5 статьи 147 Налогового кодекса Кыргызской Республики установлено, что налогоплательщик после устранения причин, явившихся поводом для возврата его жалобы, имеет право повторно направить жалобу в уполномоченный налоговый орган в течение 10 дней, следующих за днем получения возвращенной жалобы.

Однако общество с ограниченной ответственностью «Интерлидинг» не воспользовалось своим правом повторно направить жалобу в уполномоченный налоговый орган после устранения причин, явившихся поводом для возврата жалобы.

Представитель Государственной налоговой службы при Правительстве Кыргызской Республики также отметила, что нормы части 2 статьи 149 и части 5 статьи 147 Налогового кодекса Кыргызской Республики, в первую очередь, предусматривают и защищают интересы налогоплательщика, которому дается возможность внести все необходимые документы и использовать их в качестве доводов к своим требованиям. Следовательно, части 2 и 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Респуб-

№ 03-Р

лики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются части 2, 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики.

«Статья 149. Порядок рассмотрения жалобы налогоплательщика

2. Если в период рассмотрения жалобы от налогоплательщика поступили дополнения к первоначальной жалобе по взаимосвязанным налогам и платежам, срок рассмотрения по основной и дополнительной жалобам начинается со дня, следующего за днем поступления дополнения.

Срок рассмотрения жалобы прерывается в случаях назначения встречной проверки, перепроверки, направления запросов в соответствующие органы для разъяснения порядка применения положений по вопросам налогообложения уполномоченным органам других государств в соответствии с международными договорами.

Налогоплательщику направляется промежуточное решение о том, что окончательное решение по жалобе будет принято после выполнения процедур, предусмотренных настоящей частью.

7. Налогоплательщик, не согласный с решением уполномоченного налогового органа по поданной жалобе, вправе обжаловать это решение в судебном порядке по общим правилам гражданского судопроизводства с особенностями, установленными для административных дел».

Налоговый кодекс Кыргызской Республики от 17 октября 2008 года №230 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете "Эркин-Тоо" от 22 октября 2008 года №№ 78-79-80-81, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40); не подлежит никакому ограничению конституционное право на судебную защиту (пункт 8 части 5 статьи 20).

№ 03-Р

Конституция Кыргызской Республики, гарантируя вышеуказанное конституционное право, одновременно закрепляет право каждого защищать свои права всеми способами, не запрещенными законом (часть 2 статьи 40).

Из указанных конституционных установлений во взаимосвязи с частью 3 статьи 16 и частью 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики следует, что право на судебную защиту - это не только право на обращение в суд, но и возможность получения реальной судебной защиты в форме восстановления нарушенных прав и свобод в соответствии с законодательно закрепленными критериями, которые в нормативной форме определяют, в каком суде и по какой процедуре подлежит рассмотрению конкретное дело, что позволяет участникам процесса, а также иным заинтересованным лицам избежать правовой неопределенности в этом вопросе. Такая правовая позиция выражена в ряде решений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики (от 22 ноября 2013 года, от 27 декабря 2013 года, от 24 января 2014 года, от 21 февраля 2014 года, от 5 марта 2014 года, от 3 декабря 2014 года, от 19 декабря 2014 года, от 9 декабря 2015 года).

Вместе с тем, государство также обеспечивает развитие внесудебных и досудебных методов, форм и способов защиты прав и свобод человека и гражданина (абзац второй части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики).

В развитие данной конституционной нормы законодатель предусмотрел в Налоговом кодексе Кыргызской Республики досудебную форму защиты прав и законных интересов налогоплательщика как способ мирного и оперативного разрешения спора, основанного на доверии налогоплательщика к налоговым органам и сотрудничестве между конфликтующими сторонами.

3. В соответствии со статьей 43 Налогового кодекса Кыргызской Республики налогоплательщику гарантируется административная и судебная защита прав и законных интересов.

Административная форма защиты предполагает процедуру досудебного рассмотрения путем подачи налогоплательщиком жалобы на ненормативные акты налоговых органов в вышестоящий налоговый орган.

В рамках налоговых правоотношений законодательство предусматривает досудебное рассмотрение споров как обращение невластного субъекта с жалобой в административно-юрисдикционный

№ 03-Р

орган в качестве обязательной стадии, необходимой для дальнейшего обращения в судебные органы. Основными задачами такого метода разрешения споров являются создание эффективного механизма защиты прав и законных интересов субъекта обращения с сокращением экономических, юридических и временных затрат; повышение авторитета исполнительных органов публичной власти, профессионализма и оперативности при рассмотрении административных дел, а также снижение загруженности судов по указанным делам.

Кроме того, досудебный порядок урегулирования споров, возникающих между невластными субъектами и государственными органами, способен обеспечить гражданам и организациям самостоятельную защиту своих нарушенных прав, свобод и законных интересов, заинтересованность государственных органов, органов местного самоуправления самим разрешать возникшие споры и не доводить их разрешение до суда. Обращение к административным органам по поводу нарушения прав граждан дает возможность данным органам самим исправить допущенное нарушение, если имела место явная ошибка, неверная информация, и разрешить возникший спор в рамках системы органов исполнительной власти, не доводя дело до судебного разбирательства.

Такой метод разрешения споров предоставляет возможность использования субъектами правоотношений досудебного урегулирования споров и является дополнительным средством правовой защиты. При этом применение законодателем такого метода защиты прав налогоплательщиков не лишает их конституционного права на судебную защиту, поскольку часть 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики дает возможность налогоплательщику обжаловать решение уполномоченного налогового органа в судебном порядке.

Соответственно, при невозможности разрешения споров административным способом, применяется судебный порядок защиты, как наиболее универсальный способ, обеспечиваемый государственным принуждением. Это означает, что если какое-либо лицо считает свои права и интересы не восстановленными административным способом, оно должно иметь возможность во всех случаях обратиться в суд за защитой нарушенного права.

Таким образом, законодатель, устанавливая необходимость досудебного порядка урегулирования налоговых споров, опираясь исключительно на вышеуказанные цели и задачи такой процедуры, исходит из того, что не нарушает конституционное право каждого на судеб-

№ 03-Р

ную защиту и не создает каких-либо препятствий для его эффективной реализации. Поэтому интерпретация правовых норм, регулирующих процедуру досудебного порядка разрешения споров, допустима в пределах лишь такого понимания конституционного правового смысла этой процедуры.

4. Существом права на обжалование является не столько возможность налогоплательщика реализовать свое право на защиту своих интересов в досудебном порядке, сколько обязанность соответствующего налогового органа беспристрастно рассмотреть представленные возражения и принять решение в разумно короткие сроки, руководствуясь требованиями законности и обоснованности. Правомочие требовать рассмотрения жалобы от налогового органа обеспечивается всей совокупностью предусмотренных Налоговым кодексом Кыргызской Республики процедур и процессуальных сроков по разрешению поданной жалобы.

Следует отметить, что в соответствии с частью 1 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики на жалобу налогоплательщика направляется решение уполномоченного налогового органа в отношении существа жалобы в срок не позднее 30 календарных дней. В то же время часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики предусматривает, что, если в период рассмотрения жалобы от налогоплательщика поступили дополнения к первоначальной жалобе по взаимосвязанным налогам и платежам, срок рассмотрения по основной и дополнительной жалобам начинается со дня, следующего за днем поступления дополнения. Срок рассмотрения жалобы прерывается в случаях назначения встречной проверки, перепроверки, направления запросов в соответствующие органы для разъяснения порядка применения положений по вопросам налогообложения уполномоченным органам других государств в соответствии с международными договорами.

Тем самым часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики содержит в себе положения, допускающие возможность бесконечного продления срока рассмотрения жалобы и недопустимое расширение усмотрения уполномоченного налогового органа, что противоречит предназначению такого способа разрешения спора, призванного способствовать наиболее быстрому восстановлению нарушенных прав и интересов налогоплательщика.

В этой связи, законодателю следует внести соответствующие изменения в правовое регулирование порядка досудебного разре-

№ 03-Р

ния налоговых споров с тем, чтобы такая процедура не содержала неопределенностей в вопросах срока досудебного разрешения спора, который должен быть установлен в рамках четко очерченных границ, исключающих бесконечное продление сроков рассмотрения жалобы. При невозможности разрешения спора в эти сроки, независимо от причин, налогоплательщик должен иметь возможность использовать свое конституционное право на судебную защиту.

5. Обращающаяся сторона полагает, что оспариваемые нормы части 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики нарушают принцип недискриминации, установленный частью 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики. Согласно правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики конституционный принцип недискриминации предполагает запрет на различное обращение, носящее необоснованный характер, которое осуществляется по определенным признакам в сфере различных элементов правового статуса личности. Этот принцип распространяется не только на осуществление прав и свобод, но и на осуществление обязанностей, реализацию ответственности, юридические гарантии прав и свобод. Соблюдение конституционного принципа равенства, гарантирующего защиту от всех форм дискриминации при осуществлении прав и свобод, означает, помимо прочего, запрет вводить такие различия в правах лиц, принадлежащих к одной и той же категории, которые не имеют объективного и разумного оправдания (решение от 11 мая 2016 г.).

Оспариваемая норма, предусматривающая обязательную досудебную процедуру урегулирования спора, распространяется на все категории налогоплательщиков без изъятия, у которых возникли споры с налоговыми органами. В этой связи часть 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики не может рассматриваться как дискриминационная.

6. Заявитель полагает, что часть 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики, предусматривая возможность обжалования решения уполномоченного налогового органа, законодатель не отрегулировал порядок судебного обжалования первичного акта налогового органа, что входит в противоречие с частью 1 статьи 1 Конституции Кыргызской Республики и препятствует реализации конституционного права каждого на судебную защиту, гарантированного частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, что является неприемлемым в правовом государстве.

№ 03-Р

Правовое государство – это такая форма организации общества, в котором верховенствует право, а режим законности обеспечивается судом, что предполагает ограничение правом государственной власти. В этой связи судебный контроль над правовым характером деятельности органов государственной власти должен носить абсолютный характер и выражаться в возможности обжалования в суд любых актов органов государственной власти без исключений. Поэтому законодательство Кыргызской Республики предусматривает возможность обжалования в суд не только актов, но и действий и даже бездействий государственных органов и их должностных лиц.

Часть 7 статьи 149 Налогового Кодекса Кыргызской Республики, реализуя конституционное право каждого на судебную защиту, предоставляет налогоплательщику возможность обжалования в судебном порядке решение уполномоченного налогового органа.

Данная норма, являясь регулятивно-предоставительной, не содержит запретительных правил, имеющих императивное значение, соответственно, не может толковаться как правовая норма, исключающая возможность обращения налогоплательщика в суд на решение нижестоящей налоговой службы, после соблюдения досудебного порядка разрешения спора, с особенностями гражданского судопроизводства по административным делам. В связи с чем, оспариваемая норма не может рассматриваться как противоречащая принципам правового государства.

Вместе с тем, законодателю следует предусмотреть механизм обжалования в суд решения территориального налогового органа, в случае не разрешения поданной жалобы налогоплательщика уполномоченным налоговым органом в сроки, как указано в пункте 4 настоящего Решения, которые должны носить пресекательный характер.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 2 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 1 статьи 40 Конституции Кыр-

№ 03-Р

гызской Республики в той мере, в какой она не определяет границы допустимых сроков досудебного разрешения споров, что является препятствием реализации конституционного права на судебную защиту.

2. Признать часть 7 статьи 149 Налогового кодекса Кыргызской Республики не противоречащей части 1 статьи 1, части 2 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20 и частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

3. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести соответствующие изменения в Налоговый кодекс Кыргызской Республики с учетом мотивировочной части настоящего Решения.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

6. Опубликовать настоящее Решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

по делу о проверке конституционности абзаца второго части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» в связи с обращением граждан Турдубекова Улукбека Бактыбековича и Бекешева Дастана Далабайевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Турдубекова Улукбека Бактыбековича; стороны-ответчика – Орозобек уулу Максата, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иного лица – Иминова Махамаджана Саитовича, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности, руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзаца второго части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство граждан Турдубекова У.Б. и Бекешева Д.Д.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики абзац второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате».

Заслушав выступление судьи-докладчика Саалаева Ж.И., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 04-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 30 августа 2016 года поступило ходатайство граждан Турдубекова У.Б. и Бекешева Д.Д. о признании абзаца второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» неконституционным и противоречащим части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Заявители указывают, что в соответствии с абзацем вторым части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» к занятию нотариальной деятельностью не допускаются лица, имеющие судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена, что, по мнению Турдубекова У.Б. и Бекешева Д.Д., нарушает права и свободы человека, признаваемые Конституцией Кыргызской Республики.

Субъекты обращения отмечают, что законодательством могут устанавливаться ограничения прав и свобод граждан в целях национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц (часть 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики). Однако оспариваемая норма, по мнению заявителей, несоразмерно ограничивает права и свободы граждан. При этом не совсем ясны мотивы законодателя, каким образом установление запрета на осуществление нотариальной деятельности для лиц с судимостью, в том числе снятой или погашенной, может обеспечивать защиту национальной безопасности и общественного порядка.

По мнению заявителей, оспариваемая норма нарушает принцип равенства всех перед законом, установленного частью 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

В обоснование своих требований заявители ссылаются на Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 января 2016 года по делу о проверке конституционности абзаца второй части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации». В данном решении указано, что законодатель обязан находить баланс конституционно защищаемых ценностей, публичных и частных интересов, а также соблюдать принципы справедливости, равенства и соразмерности, которые выступают в качестве конституционных критериев оценки законодательного регулирования прав и свобод, используя при

№ 04-Р

этом не чрезмерные, а только необходимые и строго обусловленные конституционно одобряемыми целями меры.

Как полагают заявители, подобное ограничение должно быть установлено в большей степени для сотрудников правоохранительных органов, при этом отмечают, что нотариальная деятельность и деятельность правоохранительных органов не являются смежными, в связи с чем, к нотариусам не могут применяться такие же ограничения, что и для сотрудников вышеуказанных органов.

Основываясь на изложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащим Конституции Кыргызской Республики абзац второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате».

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 октября 2016 года ходатайство обращающейся стороны было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и указала, что оспариваемая норма ограничивает права граждан на свободу выбора деятельности (часть 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики).

Представитель стороны-ответчика Орозобек уулу Максат не согласился с доводами обращающейся стороны, указав, что на нотариат возложена важная обязанность защищать права и законные интересы граждан и юридических лиц в частноправовой сфере, которая вытекает из конституционной обязанности государства по признанию и защите прав и свобод человека и гражданина. При этом он отмечает, что в случае допуска Законом Кыргызской Республики «О нотариате» к занятию нотариальной деятельностью лиц, имеющих судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена, имеется риск наступления таких негативных последствий, как ненадлежащее исполнение своих обязанностей; злоупотребление полномочиями нотариуса; умышленное разглашение сведений о совершенном нотариальном действии. В связи с чем, введенное законодателем ограничение права направлено на обеспечение защиты прав и свобод других лиц.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Иминов М.С. отмечает, что в соответствии со статьей 3 Закона Кыргызской Республики «О нотариате», нотариальные действия представляют собой действия нотариуса по удостоверению бесспорных

№ 04-Р

фактов, правовых событий, имеющих юридическое значение, свидетельствованию документов, приданию документам исполнительной силы и юридической достоверности и другие действия, направленные на защиту прав граждан и юридических лиц, их законных интересов, предусмотренные данным Законом. Нотариат призван обеспечивать специфические потребности участников гражданского оборота, обеспечивая правовую защиту их прав и интересов в сфере обязательственных правоотношений, заключении и исполнении имущественных сделок. Таким образом, деятельность нотариуса является публичной, соответственно, нотариусом должны работать лица с безупречной репутацией.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иного лица, приходит к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является абзац второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате».

«Статья 4. Нотариус

К занятию нотариальной деятельностью не допускаются лица:

- имеющие судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена».

Закон Кыргызской Республики «О нотариате» от 30 мая 1998 года № 70 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 10 июня 1998 года № 71-72, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституционный принцип равенства всех перед законом предполагает недопустимость установления в законе какого-либо различия, исключения или предпочтения, основанного на признаках пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, возраста, вероисповедания, политических и иных убеждений, об-

№ 04-Р

разования, происхождения, имущественного или иного положения, а также иных обстоятельств, ведущих к нарушению равенства правовых возможностей человека и гражданина в различных сферах его общественной и личной жизни (статья 16 Конституции Кыргызской Республики). Такое понимание конституционно-правового смысла указанного принципа раскрывалось в решениях Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 ноября 2013 года, от 7 октября 2014 года, от 8 апреля 2015 года, от 11 мая 2016 года.

В указанных решениях было отмечено, что соблюдение принципа равенства правовых возможностей человека и гражданина должно означать, помимо прочего, запрет вводить такие различия в правах лиц, принадлежащих к одной и той же категории, которые не имеют объективного и разумного оправдания вводимых ограничений, а субъекты права при равных условиях должны находиться в равном положении.

Конституционный принцип, предполагающий равный подход к формально равным субъектам, не обуславливает необходимость предоставления одинаковых гарантий лицам, относящимся к разным категориям, а равенство перед законом не исключает фактических различий и необходимости их учета законодателем.

Соответственно, законодатель вправе устанавливать определенные изъятия и облегчения из общего порядка для определенных субъектов в зависимости от выполняемых функций, защищаемого интереса и других обстоятельств, которые должны быть правомерными и соразмерными общезначимым конституционным целям (Решение от 8 апреля 2015 года).

3. Конституция Кыргызской Республики, признавая права и свободы человека высшей ценностью, тем самым декларирует конституционный принцип, в соответствии с которым признание, соблюдение и защита прав личности являются неотъемлемым атрибутом правового государства, его обязанностью.

Реализуя этот конституционный принцип, государство обязано обеспечивать вместе с правом на судебную защиту, являющимся универсальным правовым средством государственной защиты прав и свобод человека и гражданина, также внесудебные механизмы защиты прав и свобод человека и гражданина, гарантирующие, в том числе, право каждого на получение квалифицированной юридиче-

№ 04-Р

ской помощи (часть 3 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики).

Создавая правовые механизмы защиты прав и свобод человека и гражданина, государство должно сформировать условия, при которых нарушение прав сводится к минимуму, то есть обеспечить эффективность превентивного правосудия, направленного на защиту конституционных прав и свобод граждан. Развивая внесудебные методы защиты прав и свобод человека и гражданина, государство содействует участникам правоотношений в совершении сделок, юридическом закреплении их действий и в охране их прав. В этом смысле нотариат является неотъемлемой составной частью правовой системы, позволяющей государству осуществлять его правоохранительные, фискальные и судебно-юрисдикционные функции.

4. Как один из механизмов внесудебных способов защиты прав и свобод человека и гражданина при отсутствии спора, выступает нотариат, деятельность которого регламентирована Законом Кыргызской Республики «О нотариате».

Указанный Закон определяет нотариат как систему государственных органов, должностных лиц и частных нотариусов, на которых возложена обязанность обеспечивать в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики, законами и другими нормативными правовыми актами Кыргызской Республики защиту прав и законных интересов граждан и юридических лиц путем совершения нотариусом предусмотренных законодательством нотариальных действий от имени Кыргызской Республики.

В соответствии со статьей 3 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» нотариальные действия представляют собой действия нотариуса по удостоверению фактов, правовых событий, имеющих юридическое значение, свидетельствованию документов, приданию документам исполнительной силы и юридической достоверности и другие действия, направленные на защиту прав граждан и юридических лиц, их законных интересов.

Сущность нотариальной деятельности заключается, прежде всего, в том, чтобы обеспечить реальность приобретаемых прав и их закрепление в установленной юридической форме. Поэтому эффективно действующий нотариат является одним из важных инструментов внесудебных гражданских юрисдикций, в рамках приданных

№ 04-Р

ему законодательством полномочий, и занимает особое место в правовой системе государства.

5. Конституция Кыргызской Республики гарантирует государственную защиту прав и свобод граждан, в том числе путем предоставления квалифицированной правовой помощи. Закрепленная Конституцией Кыргызской Республики обязанность государства обеспечить право граждан на предотвращение нарушения их прав, реализуется и через нотариат. В этом смысле институт нотариата выполняет публично-правовую функцию в интересах не только частных лиц, но и общества и государства в целом.

Публично-правовая деятельность нотариата осуществляется посредством правореализационной, правоохранительной, фискальной и нотариальных функций. Обеспечение надлежащих правовых условий правомерного поведения участников гражданского оборота, в отношении которых совершается нотариальное действие, является правореализационной деятельностью участников нотариального действия. Правоохранительная функция нотариата отражает его место как публично-правового института, который обеспечивает законность и правомерность юридических действий участников гражданского оборота в самом широком смысле, снижая уровень как гражданских, так и уголовных правонарушений.

Фискальная функция нотариата также вытекает из его публично-правовой природы и необходимости для нотариата способствовать решению целого ряда государственных задач. Так, нотариусы обязаны сообщать государственным налоговым органам об удостоверении договоров дарения и выдаче свидетельств о праве на наследство, что позволяет государству отслеживать данные гражданские акты с целью взимания соответствующего налога.

Нотариальная функция имеет своим основанием точную констатацию фактов и актов, имеющих юридическое значение, а также сохранение доказательственной силы этих средств.

Нотариат, как орган гражданской юрисдикции, выполняет также и юрисдикционную функцию. При этом он осуществляет одновременно все формы юрисдикционной деятельности: оперативно-исполнительной, правоустановительной, а также в ряде случаев правоприменительной по принудительному осуществлению гражданских прав.

Таким образом, через институт нотариата государство решает задачи по обеспечению законности, защиты прав и свобод граждан,

№ 04-Р

охраны собственности и противодействию преступности. Поэтому деятельность нотариата находится в сфере публичной ответственности государства перед обществом.

6. Оспариваемый на предмет конституционности абзац второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» определяет, что к нотариальной деятельности не допускаются лица, имеющие судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена.

Умышленное преступление – это опасный вид социального поведения, отклоняющегося от общепринятых правил, совершаемое осознанно и представляющее опасность для окружающих. Лицу, совершившему умышленное преступление, свойственны негативные социальные качества и потребности. Поэтому личность человека, когда-либо совершившего умышленное преступление, так или иначе может подвергаться сомнениям со стороны общества и подрывать доверие граждан к публично-правовым институтам, в которых такие лица намерены работать.

Нотариат, представляющий собой систему государственных и частнопрактикующих нотариусов, осуществляющих от имени государства правоохранительно-юрисдикционные функции, не может полноценно и эффективно функционировать без должного уровня доверия со стороны общества.

В этой связи, совершаемые нотариусом нотариальные действия весьма значимы для субъектов гражданских правоотношений, предполагающих осуществление этих действий лицами, обладающими высоким профессионализмом, компетентностью, ответственностью и репутацией, вызывающей безусловное доверие со стороны общества. Поэтому законодатель, обеспечивая соблюдение законности и равной защиты прав и законных интересов неопределенного круга лиц, установил для нотариусов ограничение, связанное с отсутствием судимости за умышленные преступления, независимо от того, снята она или погашена.

7. При ограничении прав и свобод человека и гражданина Конституция Кыргызской Республики требует соблюдения строго установленных условий: ограничение должно быть представлено в определенной правовой форме - форме закона; ограничение может быть допустимо, только если оно служит определенным целям, указанным в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики; огра-

№ 04-Р

ничение допустимо только в той мере, в какой это необходимо для защиты названных ценностей или достижения обозначенных целей.

Устанавливая принципы, цели и юридическую форму ограничений, то есть основы (общие условия) ограничений прав и свобод, Конституция Кыргызской Республики тем самым защищает права и свободы личности от произвольных действий со стороны государства и в то же время обязывает государство ограничивать их во имя защиты публичных интересов (Решение от 14 мая 2014 года).

В этой связи, законодатель, действуя в рамках предоставленной ему дискреции, установил равные правовые возможности и законодательно регламентированные требования к допуску лиц к профессиональной юридической деятельности нотариусов с учетом обоснованности публично-правовой и социально-публичной значимости данного института. Соответственно, оспариваемая норма, устанавливающая ограничение в допуске к нотариальной деятельности лицам, имеющим судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена, является соразмерным цели обеспечения защиты прав и свобод других лиц, установленной частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать абзац второй части четвертой статьи 4 Закона Кыргызской Республики «О нотариате» не противоречащим части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории Кыргызской Республики.

22 февраля
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 04-Р

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» в связи с обращением Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Аралбаева Урмата Сагыналиевича, представителя Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики по доверенности;

стороны-ответчика – Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, Турдугулова Макена Сайдивалиевича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Апилова Эрниста Мыктыбековича, представителя Секретариата Комиссии по вопросам гражданства при Президенте Кыргызской Республики по доверенности, Элгондиева Нурлана Токтобековича, Аксакалова Адилета Касымбековича, представителей Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики по доверенности, Бакаева Азата Джумгалбековича, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось представление Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики статья 6 Закона Кыргызской Респуб-

№ 05-Р

лики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму».

Заслушав выступление судьи-докладчика Осмонбаева Э.Ж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 7 декабря 2016 года поступило представление Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики о признании статей 6, 7 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму», пункта 1 статьи 26 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики» неконституционными и противоречащими части 1, пункту 8 части 5 статьи 20, статье 26, части 2 статьи 50, части 1 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

Статьей 6 оспариваемого Закона вносится изменение в пункт 1 статьи 26 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики» в части утраты гражданства Кыргызской Республики вследствие прохождения лицами за пределами Кыргызской Республики подготовки, направленной на приобретение умений и навыков совершения террористического или экстремистского преступления.

Субъект обращения отмечает, что в пункте 1 статьи 26 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики» отсутствуют законные основания для лишения гражданства, поскольку эти основания обозначены без исходного положения - вступившего в силу приговора суда. Это нарушает конституционный принцип законодательного закрепления и доказывания вины вступившим в законную силу судебным решением (часть 1 статьи 26).

По мнению субъекта обращения, право государства на принудительное лишение гражданства, отменяя право гражданина на принадлежность к Кыргызской Республике, не может относиться к числу допустимых Конституцией Кыргызской Республики ограничений прав граждан (часть 2 статьи 20). Это связано с тем, что после вынесения приговора, лицо будет лишено свободы, а дока-

№ 05-Р

зательства о дальнейшей его (после отбытия наказания) противоправной деятельности на момент принудительного лишения гражданства будут отсутствовать.

Субъект обращения считает, что принудительное лишение гражданства нарушает высшие ценности Кыргызской Республики - право человека, родившегося или проживающего в Кыргызской Республике на законных основаниях, на его принадлежность к государству (гражданство), которое в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики не подлежит лишению, так же как и право изменить гражданство (часть 2 статьи 50).

С учетом изложенного, субъект обращения просит признать статью 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» неконституционной и противоречащей части 1, пункту 8 части 5 статьи 20, статье 26, части 2 статьи 50, части 1 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

Также, по утверждению обращающейся стороны, статьей 7 оспариваемого закона статья 31 Закона Кыргызской Республики «О государственном пенсионном социальном страховании» дополняется частью 2, согласно которой запрещается начисление и выплата пенсий лицам, причастным к террористической и экстремистской деятельности или распространению оружия массового уничтожения с момента вступления в законную силу обвинительного приговора суда до освобождения от отбывания наказания.

Субъект обращения считает, что внесенные в закон поправки отменяют право человека, лишённого гражданства, на начисление и выплату пенсии. Принудительное лишение гражданства причиняет ущерб семье такого лица, поскольку его пенсия входит в совокупный доход семьи. Это противоречит конституционной гарантии гражданам Кыргызской Республики на социальное обеспечение в старости (часть 1 статьи 53).

Субъект обращения также отмечает, что в соответствии с Конвенцией МОТ № 118 о равноправии граждан страны, иностранцев и лиц без гражданства в области социального обеспечения, ратифицированной постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года № 1412-ХП, Кыргызская Республика приняла на себя обязательства по оказанию социальной поддержки лицам без гражданства.

№ 05-Р

С учетом изложенного, заявитель просит признать статью 7 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» неконституционной и противоречащей части 1, пункту 8 части 5 статьи 20, статье 26, части 2 статьи 50, части 1 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

Субъект обращения в соответствии со статьей 32 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» 8 декабря 2016 года изменил предмет требований. Предметом представления субъект обращения просит считать требование о признании статей 6, 7 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» противоречащими частям 1 и 2, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 26, части 2 статьи 50, части 1 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 января 2017 года представление Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики было принято к производству в части проверки статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 26, части 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики. Вместе с тем, коллегия судей Конституционной палаты сочла аргументы Омбудсмена недостаточными в вопросе не соответствия статьи 7 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» частям 1 и 2, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 26, части 2 статьи 50, части 1 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики, в связи с чем требования субъекта обращения в этой части не были приняты к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свое требование, дополнительно отметив, что в связи с поправками к Конституции Кыргызской Республики, принятыми на референдуме 11 декабря 2016 года, вопросы лишения гражданства должны регулироваться конституционным законом.

№ 05-Р

Представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что терроризм, как явление, представляющее высшую степень опасности обществу, конституционному строю и основным правам и свободам человека, несет в себе идеологию насилия и практику воздействия на общественное сознание и требует принятия адекватных решений органами государственной власти.

Не менее большую угрозу для государства составляет экстремизм, который характеризуется как достижение радикальных целей путем применения массовых беспорядков, угроз и прочих демонстраций жесткой формы разрешения конфликтов.

Человек, прошедший подготовку, направленную на приобретение умений и навыков совершения террористического, экстремистского преступления, пользуясь всеми правами, предоставленными для граждан Кыргызской Республики, является объектом угрозы не только для Кыргызстана, прав и свобод человека и гражданина, но и безопасности во всем мире.

Представитель стороны-ответчика отмечает, что оспариваемая норма не ограничивает конституционное право человека на судебную защиту, поскольку законодатель определил, что лицо по личному ходатайству может восстановиться в гражданстве, а решения по вопросам гражданства могут обжаловаться в судебном порядке (статья 15, часть 1 статьи 41 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики»).

Представитель стороны-ответчика полагает, что общественная безопасность, стабильность и развитие страны, защита прав и свобод человека и гражданина, жизнь и здоровье, как высшая ценность человечества, а также цели предупреждения угрозы опасности стали основой для принятия изменений, предусмотренных в части 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики.

Второй представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Турдугулов М.С. поддержал доводы Ырысбекова Т.Ы.

С учетом изложенного, представители стороны-ответчика считают, что оспариваемая норма Закона не противоречит Конституции Кыргызской Республики и просят отказать в удовлетворении требования, заявленного обращающейся стороной.

Представитель Секретариата Комиссии по вопросам гражданства при Президенте Кыргызской Республики Апилов Э.М.

№ 05-Р

считает, что частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики установлена возможность ограничения прав и свобод человека и гражданина в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. В связи с этим, внесенное в Закон «О гражданстве Кыргызской Республики» изменение обусловлено необходимостью защиты национальной безопасности Кыргызской Республики, в том числе защиты государства и населения страны от террористических и экстремистских преступлений, общественная опасность и актуальность борьбы с которыми общеизвестна не только в Кыргызстане, но и по всему миру.

Согласно части 1 статьи 41 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики» решения по вопросам гражданства обжалуются в судебном порядке, в связи с чем, оспариваемая норма не ограничивает конституционное право граждан на судебную защиту (пункт 8 части 5 статьи 20). Противопоставление оспариваемой нормы принципу презумпции невиновности, предусмотренному частью 1 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики, не обосновано, так как в оспариваемой норме не устанавливается степень вины гражданина в указанных действиях. Устанавливаются лишь конкретные юридические факты о совершении гражданином действий, которые в свою очередь влекут за собой утрату гражданства Кыргызской Республики.

Относительно противоречия оспариваемой нормы части 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики представитель Секретариата обозначает, что конституционный запрет лишения гражданства и указанная в оспариваемом законе процедура утраты гражданства по своей правовой природе не являются идентичными. В мировой практике имеются случаи наличия обеих указанных процедур в законодательстве о гражданстве той или иной страны, в связи с чем, полагает, что отсутствуют противоречия между оспариваемым законом и обозначенной конституционной нормой.

Представители Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики Элгондиев Н.Т., Аксакалов А.К. полагают, что оспариваемый Закон принят в целях эффективного противодействия международному терроризму и экстремизму, а также ужесточения ответственности за указанные преступления.

№ 05-Р

В нормативном единстве части 2 статьи 20 и части 1 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики государство, предоставляя человеку права и свободы, гарантирует реализацию его интересов и возможностей, защиту от неправомерных действий в силу юрисдикции данного государства. В свою очередь, государство требует от человека в интересах личности, общества и государства соблюдения установленных правил поведения. Подобное требование исходит из принципа суверенитета государства и направлено на исполнение государством своих функций.

В данном контексте это положение соответствует части 1 статьи 15 Всеобщей декларации прав человека, предусматривающей право каждого человека на гражданство. Часть 2 этой же статьи гласит, что никто не может быть произвольно лишен своего гражданства.

В соответствии с частью 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики в конституционном законе должны быть закреплены основания и порядок лишения гражданства, исключая произвольность действий в этом направлении.

Кыргызская Республика, как участник Международной конвенции о борьбе с финансированием терроризма (Кыргызская Республика присоединилась Законом от 15 апреля 2003 года № 79), Шанхайской Конвенции о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом (ратифицирована Законом от 10 апреля 2002 года № 50), Конвенции Шанхайской организации сотрудничества против терроризма (ратифицирована Законом от 11 июля 2011 года № 90), согласилась осуждать террористическую деятельность во всех её проявлениях, осознавая, что терроризм, сепаратизм и экстремизм представляют угрозу международному миру и безопасности, развитию дружественных отношений между государствами, а также осуществлению основных прав и свобод человека.

В первых двух международных конвенциях установлено, что стороны принимают такие меры, которые могут оказаться необходимыми, в том числе в области национального законодательства для того, чтобы деяния, подпадающие под их действие, ни при каких обстоятельствах не подлежали оправданию по соображениям политического, философского, идеологического, расового, этнического, религиозного или иного характера и влекли наказание соответственно степени их тяжести.

№ 05-Р

Утрата гражданства направлена на защиту других граждан Кыргызской Республики и в целом государства, затруднив лицам, избравшим преступный путь, доступ на территорию страны и перемещение по ее территории. Цель утраты гражданства направлена на обеспечение национальной безопасности страны именно в случаях, когда принцип неотвратимости наказания не срабатывает, однако угроза безопасности сохраняется.

Учитывая характер причиняемого ущерба и их возможных последствий, к такому поведению надлежит отнести и участие в прохождении за пределами Кыргызской Республики подготовки, направленной на приобретение умений и навыков совершения террористического или экстремистского преступления, а также участия в вооруженных конфликтах или военных действиях на территории иностранного государства.

В этой связи, Кыргызская Республика, руководствуясь правом суверенитета, предусмотренным частью 1 статьи 1 Конституции Кыргызской Республики независима в выборе правового регулирования вопросов гражданства. В данном аспекте вопрос прекращения гражданства не может рассматриваться в качестве дискриминационной нормы или недопустимого ограничения прав и свобод человека и гражданина.

По мнению представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики Бакаева А.Дж., Законом Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики», принятым референдумом 28 декабря 2016 года, были внесены изменения в статью 50 Конституции Кыргызской Республики. Данная статья, в отличие от прежней редакции, предусматривает случаи и порядок лишения гражданства в конституционном Законе.

Представление Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики поступило в производство Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики до внесения изменений в Конституцию Кыргызской Республики. В связи с этим, принимая во внимание, что законодательство основывается на нормах Конституции Кыргызской Республики, представитель Министерства юстиции считает, что затронутый в представлении вопрос потерял свою актуальность.

Вместе с тем, Бакаев А.Дж. указывает, что в целях реализации вышеуказанной конституционной нормы Министерством юстиции

№ 05-Р

совместно с Министерством иностранных дел, Государственным комитетом национальной безопасности и Государственной регистрационной службой разрабатывается соответствующий проект конституционного закона, в котором будут предусмотрены основания лишения гражданства и последствия их лишения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является статья 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» следующего содержания:

«Статья 6.

Внести в Закон Кыргызской Республики «О гражданстве Кыргызской Республики» (Ведомости Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, 2007 г., № 5, ст.461) следующее изменение:

пункт 1 статьи 26 изложить в следующей редакции:

«1) вследствие поступления лица на военную или разведывательную службу иностранного государства; прохождения за пределами Кыргызской Республики подготовки, направленной на приобретение умений и навыков совершения террористического или экстремистского преступления; участия в вооруженных конфликтах или военных действиях на территории иностранного государства, за исключением случаев исполнения официальных обязанностей по поддержанию международного мира и безопасности».

Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» от 2 августа 2016 года № 162 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» 16 августа 2016 года за № 71, внесен в Го-

№ 05-Р

сударственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция провозглашает Кыргызскую Республику суверенным, правовым, демократическим государством (часть 1 статьи 1), что означает независимость страны, в том числе в вопросе выбора правовых и организационных механизмов обеспечения своего института гражданства.

Это соотносится со стандартами международно-правовой практики, основанной на признании выработанных по вопросам гражданства общих демократических принципов, в рамках которых каждое государство может самостоятельно регулировать собственное гражданство на основе внутреннего законодательства.

Следуя международным тенденциям и установлениям своей Конституции, Кыргызской Республикой принят Закон «О гражданстве Кыргызской Республики», устанавливающий основания, условия и порядок приобретения и прекращения гражданства Кыргызской Республики, где «гражданство» определено как устойчивая правовая связь лица с Кыргызской Республикой, выражающейся в совокупности их взаимных прав и обязанностей (статья 3).

В конституционно-правовом смысле гражданство представляет собой базовый элемент, на основе которого определяется политико-правовая принадлежность человека к государству, возникают юридические основания для признания за ним особого правового статуса, наделения кругом прав, свобод и обязанностей, определяемых Конституцией и законами страны, а также обеспечения государственной защиты как внутри, так и за пределами Кыргызской Республики.

В то же время, в силу своей юрисдикции, государство вправе требовать от человека соблюдения установленных им правил поведения и принципа лояльности к государству, гражданином которого он является, и в случае нарушения им своих обязательств, привлечь к ответственности. В противном случае, государственные функции по предоставлению каждому гражданину возможности реализовать свои права и свободы, а также их защиты от возможных посягательств утратят то значение, которое лежит в основе отношений государства и гражданина.

3. Современная динамика развития государств свидетельствует о все большей открытости мира и глобализации общественных

№ 05-Р

отношений по вопросу гражданства. Возникновение институтов двойного и множественного гражданства означает, что гражданство уже не может рассматриваться как исключительно внутригосударственное явление, так как выходит за рамки правового регулирования одного государства и требует межгосударственной правовой регламентации.

Основной предпосылкой к демократическим преобразованиям в этой сфере явилось воплощение в большинстве стран мира норм Всеобщей декларации прав человека от 10 декабря 1948 года, в частности, статьи 6, закрепляющей право каждого «на признание его правосубъектности, где бы он ни находился», что привело к широкому распространению свободы передвижения и выбора человеком места пребывания и жительства.

Наряду с этим, статья 15 Всеобщей декларации прав человека закрепляет право каждого на гражданство и не допускает произвольное лишение гражданства.

Генеральная Ассамблея ООН в своей резолюции 50/152 признала фундаментальный характер запрещения произвольного лишения гражданства. Произвольное лишение гражданства в пояснениях к статьям Всеобщей декларации прав человека, сделанных Советом ООН по правам человека, возможно лишь на основе закона. Это означает, что в законе должны быть четко установлены основания и процедуры, связанные с лишением гражданства. При этом лишение гражданства должно быть обоснованным, разумным и соответствовать принципу соразмерности.

Как следует из изложенного, нормы международного права, тем не менее, допускают лишение гражданства по инициативе государства.

Сложившаяся международная практика свидетельствует о выработке конкретных оснований и процедур лишения гражданства. Так, Европейская конвенция о гражданстве предусматривает лишение гражданства по инициативе самого государства в таких случаях, как приобретения гражданства путем мошенничества, предоставления ложной информации или сокрытия любого относящегося к делу факта, касающегося заявителя, добровольной службы в вооруженных силах иностранного государства, поведения, причиняющего серьезный ущерб жизненно важным интересам государства.

№ 05-Р

Вместе с тем, лишение гражданства международным правом рассматривается как крайняя мера, к которой государство может прибегнуть лишь в исключительных случаях, четко определяемых национальным законодательством и применяемых через национальные суды.

Таким образом, международное право относит к числу своих главных приоритетов соблюдение странами при разрешении вопросов прекращения гражданства таких стандартов, которые позволили бы, исключить произвольное лишение человека его гражданства посредством законодательного закрепления оснований, условий и процедур лишения гражданства, включающих право на беспристрастное судебное разбирательство.

Аналогичная правовая позиция была выражена Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в Заключении к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» от 11 октября 2016 года, в котором отмечалось о возможности применения лишения гражданства как крайней меры и необходимости закрепления в нормах конституционного закона оснований и порядка лишения гражданства, исключающих произвольность подобных действий.

Кыргызская Республика, являясь частью мирового сообщества, должна придерживаться общепризнанных принципов и норм международного права, в связи с чем, в целях исключения произвольного лишения гражданства Кыргызской Республики необходимо предусмотреть в конституционном законе четкие основания, строго регламентированную процедуру лишения гражданства, включающую судебный порядок установления фактов, имеющих юридическое значение при разрешении вопроса лишения гражданства.

4. Кыргызская Республика, обладая всеми признаками суверенитета, изменила правовые основы прекращения гражданства Кыргызской Республики, установив возможным лишение гражданства и ограничение права на изменение гражданства на основе конституционного закона.

Законом «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики», принятом референдумом 11 декабря 2016 года, внесены изменения в Конституцию Кыргызской Республики в регулировании вопроса гражданства. В частности, часть 2 статьи 50

№ 05-Р

Конституции Кыргызской Республики гласит: «Ни один гражданин не может быть лишен своего гражданства и права изменить свое гражданство иначе, как в случаях и порядке, установленных конституционным законом».

Прежде всего, необходимо отметить, что конституционное новшество никоим образом не ухудшает положение человека в вопросе гражданства. Действовавшее ранее конституционное установление о том, что «ни один гражданин не может быть лишен своего гражданства и права изменить свое гражданство» могло рассматриваться в качестве неотъемлемого права человека только при условии соблюдения гражданином принципа лояльности и не нанесения вреда жизненно важным интересам государства, гражданином которого он является. Иное понимание противоречило бы сущности гражданства как отношений между человеком и государством, основанных на взаимных обязательствах.

Поэтому внесенными поправками повысились лишь требования к регламентации вопроса лишения гражданства и права изменить гражданство посредством конституционного закона, обладающего более высокой юридической силой, чем кодифицированный или органический закон, что соответствует возрастающей значимости этого вопроса в обществе.

Гражданство, независимо от оснований приобретения, имеет особое значение для последствий его приобретения и прекращения, поскольку влечет возникновение и прекращение круга прав, свобод, обязанностей, ответственности и инструментов защиты конкретного человека.

Прекращение гражданства, являясь формой завершения отношений между человеком и государством, по своей правовой природе предусматривает возможность прекращения гражданства двумя способами: путем выхода из гражданства и через утрату (лишение) гражданства.

Выход из гражданства, основываясь на добровольном волеизъявлении человека, представляет собой процедуру возбуждения прекращения гражданства по инициативе самого человека.

Лишение гражданства – это санкционная мера, к которой прибегает государство тогда, когда поведение гражданина не согласуется с интересами и законами государства.

№ 05-Р

Такое различие поводов и оснований прекращения гражданства влечет необходимость различной правовой регламентации механизмов выхода и лишения гражданства.

Наряду с этим, Конституция Кыргызской Республики предусматривает правовое регулирование вопросов гражданства законами, имеющими различный правовой статус. Так, согласно абзацу второму части 3 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики порядок и условия предоставления гражданства Кыргызской Республики должны определяться законом, а вопросы лишения гражданства и ограничения права на изменение гражданства, в силу части 2 этой же статьи, регулироваться конституционным законом.

Вместе с тем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что правовое регулирование вопросов гражданства в различных законодательных актах может создать предпосылки к неэффективности регулятивных методов в реализации конституционных положений о гражданстве. Ввиду этого, все вопросы гражданства могут быть отрегулированы в одном нормативном правовом акте с более высоким правовым статусом – в конституционном законе.

В связи с изложенным, при разработке проекта конституционного закона, регулирующего вопросы гражданства, следует учесть правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенные в пунктах 3, 4 настоящего Решения.

5. Оспариваемой статьей 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» в пункт 1 статьи 26 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики» было внесено изменение в основания утраты гражданства и наряду с поступлением лица на военную или разведывательную службу иностранного государства; участием в вооруженных конфликтах или военных действиях на территории иностранного государства, за исключением случаев исполнения официальных обязанностей по поддержанию международного мира и безопасности, дополнено случаев: прохождения лица за пределами Кыргызской Республики подготовки, направленной на приобретение умений и навыков совершения террористического или экстремистского преступления.

№ 05-Р

Содержащиеся в Законе «О гражданстве Кыргызской Республики» нормы об утрате гражданства, в силу отсутствия конституционного закона, регламентирующего этот вопрос, представляют собой естественное правовое расхождение, возникшее в результате изменения Основного закона, когда этот вопрос уже не может регулироваться по той процедуре, которая была принята, а новая еще не разработана. Однако возникшая правовая коллизия не может служить основанием для признания оспариваемой нормы закона неконституционной. В этом случае по правилам действия закона во времени и в соответствии с частью 3 статьи 2 Закона «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» Закон «О гражданстве Кыргызской Республики» от 21 мая 2007 года с изменениями и дополнениями по состоянию на 2 августа 2016 года подлежит применению в той части, в которой не противоречит части 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики.

Таким образом, статья 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» не отменяет и не умаляет права и свободы человека и гражданина, в том числе на гражданство и право изменить гражданство, не нарушает право каждого на судебную защиту, соответственно, не может рассматриваться как противоречащая пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 26, части 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать статью 6 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты в сфере противодействия терроризму и экстремизму» не противоречащей пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 26, части 2 статьи 50 Конституции

№ 05-Р

Кыргызской Республики в том конституционно-правовом истолковании, в каком осуществлен Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в настоящем Решении.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики и Правительству Кыргызской Республики при разработке и принятии конституционного закона, регулирующего вопросы гражданства, учесть правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенные в пунктах 3, 4 мотивировочной части настоящего Решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**по делу о проверке конституционности абзацев
первого и второго части 1 статьи 15,
части 1 статьи 17 конституционного Закона
«О статусе судей Кыргызской Республики»**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С. А., с участием:

обращающейся стороны - Иманкулова Бекзата Муратовича;

стороны-ответчика – Бокошова Султана Жамгырбековича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Касымбекова Нурбека Айтыевича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, Шамилова Максата Шамиловича, представителя Совета по отбору судей Кыргызской Республики по доверенности, Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Жумалиевой Айгерим Иманбековны, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности абзацев первого и второго части 1 статьи 15, части 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство гражданина Иманкулова Б.М..

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики абзацы первый и второй части 1 статьи 15, часть 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики».

Заслушав информацию судьи-докладчика Киргизбаева К.М., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследо-

№ 06-Р

вав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 22 декабря 2016 года поступило ходатайство гражданина Иманкулова Б.М. о признании абзацев первого и второго части 1 статьи 15, части 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» противоречащими абзацу второму части 1, абзацу второму части 2 статьи 16, части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель отмечает, что абзацы первый и второй части 1 статьи 15, а также часть 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» содержат положения, в соответствии с которыми судьей Кыргызской Республики может быть только гражданин Кыргызской Республики, имеющий высшее юридическое образование по направлению подготовки «юриспруденция» с присвоением академической степени «магистр» при наличии академической степени «бакалавр» юриспруденции.

Данные положения, по мнению заявителя, вводят ограничения для претендентов на должности судей Кыргызской Республики, из смысла которых вытекает, что гражданин, имеющий высшее юридическое образование по направлению подготовки «юриспруденция» с присвоением академической степени «магистр», но не имеющий академическую степень «бакалавр» по соответствующему направлению не может занимать должность судьи Кыргызской Республики. В этой связи, заявитель считает, что деление магистров юриспруденции на «более подготовленных» и «менее подготовленных» для занятия должности судьи носит дискриминационный характер по признаку образования и противоречит абзацу второму части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Также по утверждению обращающейся стороны введение такой дифференциации к юридическому образованию для занятия должности судьи противоречит части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, поскольку ограничивает право на свободу труда, на выбор профессии и рода занятий.

Основываясь на вышеизложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащими абзацу второму части 1, абзацу второму части 2 статьи 16, части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской

№ 06-Р

Республики оспариваемые нормы конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики».

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 января 2017 года ходатайство гражданина Иманкулова Б.М. было принято к производству.

Гражданин Иманкулов Б.М., пользуясь правом, предоставленным частью 4 статьи 32 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», 4 апреля 2017 года дополнил свое требование, в котором просит проверить оспариваемые им нормы конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» на соответствие также части 1 статьи 5, абзацу первому части 1, абзацу первому части 2, части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, части 1 статьи 22 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного дополнения к ходатайству, оспариваемые нормы позволяют быть судьей лишь лицам, получившим степень магистра юриспруденции при наличии академической степени бакалавра юриспруденции, что противоречит части 1 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которой, государство и его органы служат всему обществу, а не какой-то его части. Иманкулов Б.М. считает, что магистр юриспруденции, получивший в предыдущем высшее неюридическое образование, имеет полное право быть судьей Кыргызской Республики, поскольку академическая степень магистра юриспруденции уже сама по себе свидетельствует о наличии высшего образования. Поэтому такая дифференциация по уровню образования входит в противоречие с абзацем первым части 1 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой права и свободы человека неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения.

Кроме того, обращающаяся сторона полагает, что оспариваемые им нормы прямо противоречат абзацу первому части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которой Кыргызская Республика уважает и обеспечивает всем лицам, находящимся в пределах ее территории и под ее юрисдикцией, права и свободы человека. По мнению Иманкулова Б.М., данная норма Конституции Кыргызской Республики обязывает государственную власть обеспечить соблюдение прав и свобод человека. В свою очередь одним из таких прав является право быть судьей Кыргызской Республики.

Заявитель отмечает, что оспариваемые нормы конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» ставят граждан в

№ 06-Р

неравные условия при прохождении конкурса на замещение должности судьи Кыргызской Республики, что противоречит нормам части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которыми все равны перед законом.

Также Иманкулов Б.М. считает, что часть 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики не допускает принятие законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина. Однако дополнения в статьи 15 и 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», не позволяющие гражданам, имеющим академическую степень магистра юриспруденции, но не имеющим степень бакалавра по соответствующему направлению замещать должности судьи Кыргызской Республики, противоречат вышеуказанной норме Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, по мнению субъекта обращения, оспариваемые нормы предполагают, что гражданин получивший степень магистра юриспруденции, но не имеющий степени бакалавра юриспруденции, академически менее подготовлен по сравнению с лицом, получившим степени бакалавра и магистра юриспруденции, что унижает достоинство таких граждан и противоречит части 1 статьи 22 Конституции Кыргызской Республики, содержащей запрет на проявление действий, унижающих достоинство человека.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бокошов С.Ж. не согласился с доводами обращающейся стороны, указав, что часть 9 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики предусматривает возможность установления конституционным законом дополнительных требований к кандидатам на должности судей. Одним из таких дополнительных требований к кандидатам на должности судей, установленных в конституционном Законе «О статусе судей Кыргызской Республики», является наличие степени магистра по направлению «юриспруденция» при наличии степени бакалавра по соответствующему направлению. Поэтому оспариваемые положения конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» не нарушают конституционные права граждан и не могут рассматриваться как дискриминационные.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Касымбеков Н.А. считает, что оспариваемые нормы не противо-

№ 06-Р

речат Конституции Кыргызской Республики и приводит следующие доводы.

Статьей 45 Конституции Кыргызской Республики закреплено право каждого на образование. Вместе с тем, по мнению Касымбекова Н.А., обращающаяся сторона не приводит каких-либо доводов о том, каким образом требование к кандидатам о наличии юридического образования дискриминирует отдельных кандидатов. Право граждан на выбор профессии и рода занятий, предусмотренное частью 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, может быть реализовано с учетом тех критериев или требований, которые предъявляются к той или иной профессии. Судья является ключевой фигурой судопроизводства. От его профессиональных знаний, деловых, моральных, нравственных качеств в значительной мере зависит защита прав, свобод и законных интересов лиц, участвующих в судебном процессе. В этой связи, Конституцией Кыргызской Республики, так и другими законами Кыргызской Республики предусмотрены требования, предъявляемые к судьям.

Представитель Совета по отбору судей Кыргызской Республики Шамилов М.Ш. рассмотрение обращения Иманкулова Б.М. оставил на усмотрение суда.

По мнению представителя Верховного суда Кыргызской Республики Бокошовой Ж.С., установление в конституционном порядке наличия юридического образования у претендента на должность судьи предопределяет, что юридическое образование должно быть полноценным, а не полученным по краткосрочным программам обучения. Судьями должны быть не только люди с безупречным поведением, но и люди с высокой профессиональной подготовкой. Поэтому требования к образованию судьи, установленные конституционным законом, являются обоснованными с учетом задач, возлагаемых на судей.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Жумалиева А.И. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики, а доводы о дискриминации граждан по признаку образования являются необоснованными, так как лица, имеющие высшее профессиональное образование и соответствующую квалификацию, желающие получить второе и третье образование, имеют право поступать на второй и последующие курсы обучения для получения соответствующего высшего профессионального образования в конкретной области с предоставлением им преимуще-

№ 06-Р

ства по сокращению срока обучения, в связи с ликвидацией академической разницы.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу являются абзацы первый и второй части 1 статьи 15 и часть 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» следующего содержания:

«Статья 15. Требования, предъявляемые к судьям Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда, порядок их избрания.

1. Судьей Верховного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 40 лет и не старше 70 лет, имеющий высшее юридическое образование по специальности «Юриспруденция» или высшее образование по направлению подготовки «Юриспруденция» с присвоением академической степени «магистр» при наличии академической степени «бакалавр» по соответствующему направлению и стаж работы по юридической профессии не менее десяти лет.

Судьей Конституционной палаты Верховного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 40 лет и не старше 70 лет, имеющий высшее юридическое образование по специальности «Юриспруденция» или высшее образование по направлению подготовки «Юриспруденция» с присвоением академической степени «магистр» при наличии академической степени «бакалавр» по соответствующему направлению и стаж работы по юридической профессии не менее пятнадцати лет, владеющий государственным и официальными языками.

Статья 17. Требования, предъявляемые к судьям местных судов

1. Судьей местного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 30 лет и не старше 65 лет, имеющий высшее юридическое образование по специальности «Юриспруденция» или высшее образование по направлению подготовки «Юриспруденция» с присвоением академической степени «магистр» при наличии академической степени «бакалавр» по соответствующему направлению и стаж работы по юридической профессии не менее пяти лет».

№ 06-Р

Конституционный Закон «О статусе судей Кыргызской Республики» от 9 июля 2008 года № 141 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 15 июля 2008 года № 51, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Кыргызская Республика является правовым государством, в которой государственная власть основывается на принципе разделения государственной власти на законодательную, исполнительную и судебную (часть 1 статьи 1, статья 3 Конституции Кыргызской Республики).

Судебная власть как одна из ветвей государственной власти призвана охранять право, правовые устои государственной и общественной жизни от любых нарушений, кто бы их не совершал. Исходя из конституционно-правового статуса судей, предопределенного тем, что они осуществляют публично-правовые задачи судебной власти, к судьям предъявляются повышенные требования – высокий профессионализм, компетентность, ответственность, наличие соответствующей подготовки, знаний и навыков, необходимых для выполнения служебных обязанностей.

Компетентность судей рассматривается как принцип, основное начало построения и функционирования судебной системы. Требование правовой квалификации судей закреплено во многих международно-правовых документах.

Так, в Основных принципах ООН, касающихся независимости судебных органов, провозглашается, что «лица, отобранные на судебные должности, должны иметь высокие моральные качества и способности, а также соответствующую подготовку и квалификацию в области права».

Правовая подготовка судьи, его квалификация является краеугольным камнем судебской функции. Это такой принцип, который должен определять и отбор кандидатов в судьи, и продвижение их карьеры. Особо значимо то, что от степени подготовки, правовой компетентности судей зависит как прямой результат их работы – качество отправления правосудия и составления судебных актов, так и доверие общества к судебной власти.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 15 апреля 2015 года указала, что, исходя из специфики задач и характера деятельности, круга обязанностей

№ 06-Р

и степени ответственности перед законом и обществом, должность судьи выделяется в особую категорию. В этой связи к должности судьи предъявляются повышенные требования, которые выражаются в установлении высоких стандартов к личности обладателя, квалификации и поведению, и усилением ответственности за ненадлежащее исполнение судебских полномочий.

3. Конституция Кыргызской Республики установила требования к лицам, претендующим на должности судей Кыргызской Республики (статья 94). При этом в части 9 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики предусмотрена возможность установления конституционным законом дополнительных требований к кандидатам на должности судей.

По смыслу приведенной диспозитивной нормы Конституции Кыргызской Республики, законодатель наделен достаточно широким усмотрением в установлении дополнительных требований к кандидатам на должности судей, помимо тех, которые уже закреплены в Конституции Кыргызской Республики.

В реализацию указанной конституционной нормы законодатель внес изменения в статьи 15 и 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», предусматривающие детализацию требований к образованию по специальности к кандидатам на должности судей, конституционность которых оспаривается субъектом обращения.

Законодатель, принимая оспариваемые субъектом обращения нормы, действовал в рамках своей дискреции и руководствовался, прежде всего, интересами граждан и общества в части обеспечения судебного корпуса квалифицированным и компетентным составом.

Принцип правовой компетентности, заложенный в части 1 статьи 4 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», предполагает, что законодатель, исходя из особого статуса судей, должен предъявлять к ним как носителям судебной власти высокие стандарты к квалификации и иные требования, в том числе по уровню подготовки. Это означает, что уровень судебской квалификации должен быть высоким, то есть выше уровня, признаваемого средним в той сфере, где работает судья, но не ниже, чем уровень подготовки профессиональных представителей участников процесса.

Сомнения граждан в компетентности и профессионализме судей могут вызвать сомнения в законности и обоснованности их действий как носителей публичной власти, поскольку осуществление право-

№ 06-Р

судия является одним из основных конституционных институтов, фундаментальных элементов государственности.

4. Высшее профессиональное образование в Кыргызской Республике было преобразовано в двухуровневую структуру высшего образования. Введены в действие государственные образовательные стандарты высшего профессионального образования и утверждены общие требования для бакалавров и магистров, успешно завершивших соответствующие образовательные программы. Такие реформы были направлены на интеграцию высшего профессионального образования в международное образовательное пространство и совершенствования процесса отбора и зачисления в высшие учебные заведения.

В реализацию норм Закона Кыргызской Республики «Об образовании» были приняты ряд решений Правительства Кыргызской Республики, предусматривающих получение степени магистра только по соответствующему или родственному направлению.

Так, постановлением Правительства Кыргызской Республики «Об установлении двухуровневой структуры высшего профессионального образования в Кыргызской Республике» от 23 августа 2011 года № 496 утверждены Макеты Государственного образовательного стандарта, в соответствии с которыми академическая степень «магистр» может присваиваться только лицам, имеющим степень бакалавра по соответствующему направлению.

Это было обусловлено тем, что на первой ступени высшего профессионального образования к освоению студентами представляются образовательные программы без углубленного их изучения, но позволяющие работать по выбранной специальности. Углубленное изучение разных отраслей права по направлению подготовки «юриспруденция» осуществляется только на последующей ступени высшего профессионального образования при подготовке магистров.

Однако, несмотря на нормативную регламентацию двухуровневой структуры высшего профессионального образования, в соответствии с которой на обучение по программе подготовки магистра должны приниматься лица, имеющие диплом государственного образца о высшем профессиональном образовании с присвоением академической степени бакалавра по соответствующему направлению или высшее профессиональное образование, подтверждаемое присвоением лицу квалификации «специалист» по родственной специальности на обучение по программе «магистра» по направлению

№ 06-Р

«юриспруденция» принимаются и лица, не имеющие специальность по направлению «юриспруденция» либо имеющие степень «бакалавра» по другой специальности, которые по окончании обучения в высшем учебном заведении получают степень магистра юриспруденции.

Именно в этой связи законодатель и детализировал требования к образованию претендентов на должности судей в статьях 15 и 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», чтобы исключить возможность попадания в судейский корпус лиц, не имеющих разносторонних и глубоких познаний в области права.

Как было отмечено выше, компетентность, независимость и беспристрастность судебных органов имеют большое значение в вопросе защиты прав человека, поскольку осуществление всех иных прав целиком зависит от надлежащего отправления правосудия.

5. Конституционное положение о равенстве всех перед законом и судом является одним из фундаментальных начал правового государства. Данный конституционный принцип должен пониматься, прежде всего, как требование антидискриминационного характера, предполагающее недопустимость установления в законе какого-либо различия, исключения или предпочтения, основанного на признаках пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, возраста, вероисповедания, политических и иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также иных обстоятельств, ведущих к нарушению равенства правых возможностей человека и гражданина в различных сферах его общественной и личной жизни (статья 16 Конституции Кыргызской Республики).

Исключения из общего правила следует рассматривать как часть регулирующего воздействия конституционного принципа равноправия, направленного на достижение общественно значимого результата, так как равенство перед законом не исключает фактических различий и необходимости их учета законодателем.

В этой связи, уточнение законодателем, в оспариваемых субъектом обращения нормах конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», требования к образованию кандидатов на должности судей сами по себе не могут приводить к нарушению конституционных прав граждан и не могут рассматриваться как противоречащие частям 1, 2, 3 статьи 16 и части 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

№ 06-Р

Установление таких требований, как отмечалось выше, обусловлено задачами организации и функционирования судебной ветви власти, с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности судьи. Соответственно, законодатель исходил из интересов всего общества и государства, а не какой-то его части (часть 1 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики).

6. В соответствии с правовой позицией Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенной в Решении от 16 декабря 2015 года, право на свободу труда как субъективное право каждой личности предопределено особенностями конституционно-правового развития и выражает определенную степень свободы, гарантируемую государством, и затрагивает основные сферы жизнедеятельности личности, является формой реализации правомочий и интересов граждан, в частности, распоряжаться своими способностями к труду, на выбор профессии и рода занятий.

Из приведенного выше конституционного положения не вытекает право гражданина занимать определенную должность, выполнять конкретную работу в соответствии с избранным им родом деятельности и профессией и обязанность кого бы то ни было такую работу или должность ему предоставить. Свобода труда предполагает обеспечение каждому возможности на равных с другими гражданами условиях и без какой-либо дискриминации вступать в трудовые отношения, реализуя свои способности к труду.

Установление в законе специального порядка замещения тех или иных должностей в органах государственной власти, в частности, требования к образованию для занятия должности судьи, обусловленное спецификой их деятельности по отправлению правосудия, не может рассматриваться как ограничение права на свободу труда, предусмотренное частью 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

7. По мнению субъекта обращения, оспариваемая им норма также противоречит части 1 статьи 22 Конституции Кыргызской Республики, как унижающее достоинство гражданина, получившего высшее юридическое образование по степени магистра юриспруденции без наличия степени бакалавра по соответствующему направлению, поскольку ограничивает его право - претендовать на судебскую должность.

Постановкой такого вопроса субъект обращения еще раз подтверждает, что требования Закона Кыргызской Республики «Об образовании» об установлении двухуровневой структуры высшего профессио-

№ 06-Р

нального образования в Кыргызской Республике и порядок его прохождения, предусмотренный в нормативных правовых актах Правительства Кыргызской Республики, реализуются высшими учебными заведениями достаточно произвольно. Следствием этого является то, что лица, получившие высшее образование по не юридической специальности или степень бакалавра по любому направлению, но при этом получившие степень магистра по направлению «юриспруденция», считают, что они вправе претендовать на судейскую должность.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики еще раз отмечает, что прохождение обучения, в частности, по направлению «юриспруденция», только одного из уровней при двухуровневой системе высшего профессионального образования не гарантирует высокую правовую квалификацию выпускников.

При установлении высокого уровня квалификации для кандидатов в судьи должен быть один критерий: квалификация должна способствовать максимально эффективному осуществлению правосудия, качественному рассмотрению судебных дел. Требование к квалификации судей способствует обеспечению эффективных средств судебной защиты, влияет на степень доверия общества к суду. Это обусловлено тем, что деятельность судьи связана с применением и толкованием большого количества правовых актов. Поэтому судья должен свободно ориентироваться в действующем законодательстве и быть готовым к рассмотрению любых правовых споров.

В этой связи, утверждение субъекта обращения о том, что оспариваемые им нормы конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», установившие требования к квалификации судей, унижающих достоинство граждан, является следствием его неверного понимания сути судейской функции.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать абзацы первый и второй части 1 статьи 15, часть 1 статьи 17 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» не противоречащими части 1 статьи 5, части 1, абзацам

19 апреля
2017 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-Р

первому, второму части 2, части 3 статьи 16, части 1 статьи 20, части 1 статьи 22, части 3 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежат исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

24 мая
2017 года
город Бишкек

№07-Р

по делу о проверке конституционности нормативно-го положения части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела» в связи с обращением гражданина Оморова Жамалдина

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего - судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Кененсариевой Н.А., с участием:

обращающейся стороны – Оморова Жамалдина;

стороны-ответчика – Арзиева Мирбека Исамамовича, Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Сабырова Кубанычбека Сабыровича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство гражданина Оморова Ж.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела».

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмоновой Ч.О., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№07-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 28 ноября 2016 года поступило ходатайство гражданина Оморова Ж. о признании нормативного положения части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела», противоречащей части 1 статьи 40, частям 1, 2, 3 статьи 99, части 1 статьи 101 Конституции Кыргызской Республики.

Обращающийся в ходатайстве отмечает, что, не согласившись с постановлением Кара-Кульджинского районного суда Ошской области от 11 апреля 2012 года и приговором судебной коллегии по уголовным делам и административным правонарушениям Ошского областного суда от 20 сентября 2012 года, в порядке надзора обратился в Верховный суд Кыргызской Республики.

На основании представленной надзорной жалобы судья Верховного суда Кыргызской Республики 16 ноября 2012 года принял постановление о назначении судебного заседания судебной коллегии на 20 декабря 2012 года, в пункте 2 которого было указано, что стороны должны быть извещены о проведении судебного заседания. Однако заявитель и его защитник не были уведомлены, в результате чего не участвовали в судебном заседании. В связи с этим, приговор Ошского областного суда был отменен, постановление Кара-Кульджинского районного суда оставлено в силе, а надзорная жалоба заявителя оставлена без удовлетворения.

Кроме того, заявитель указывает, что граждане, чьи права были нарушены судебными актами районных и областных судов в целях защиты своих прав в рамках закона вынуждены обращаться в Верховный суд Кыргызской Республики в порядке надзора. Однако, как отмечает заявитель, стороны, не получив информацию о времени судебного заседания по надзорной жалобе, не принимают участия в судебном заседании, вследствие чего судьи Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь частью 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, рассматривают дела в одностороннем порядке и принимают незаконные акты.

Также обращающийся приводит в качестве примера статьи 125, 126 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, где достаточно подробно и ясно изложен порядок извещения сторон. Тогда как в оспариваемой норме Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, по мнению заявителя, не указывается поря-

№07-Р

док извещения сторон о дате и времени рассмотрения дела в суде надзорной инстанции, включая случаи неполучения такой информации.

В этой связи, заявитель просит признать нормативное положение части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела» противоречащим части 1 статьи 40, частям 1, 2, 3 статьи 99, части 1 статьи 101 Конституции Кыргызской Республики.

Постановлением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 марта 2017 года обращение гражданина Оморова Ж. было принято к производству.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования, однако отказалась от проверки конституционности оспариваемой нормы на предмет противоречия части 1 статьи 101 Конституции Кыргызской Республики.

Представители стороны-ответчика Арзиев М.И., Молдобаев А.Т., не согласились с доводами обращающейся стороны и считают их несостоятельными по следующим основаниям. В соответствии с частью 5 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики секретарь судебного заседания оглашает список извещенных участников процесса и докладывает, кто из указанных лиц не явился и причины неявки отсутствующих участников. Председательствующий заслушивает мнение участников процесса о возможности рассмотрения дела. Суд выносит определение о продолжении либо отложении судебного заседания в зале судебного заседания либо удалившись в комнату для совещания. Председательствующий зачитывает определение, после чего оно вносится в протокол судебного заседания. В силу вышеуказанного в судебном производстве соблюдается состязательность и равноправие сторон.

Таким образом, представители стороны-ответчика считают, что неявка сторон на процесс, извещенных в предусмотренном законом порядке, является их волеизъявлением, данное обстоятельство не должно препятствовать рассмотрению дела. Председательствующий заслушивает мнения участников процесса о возможности рассмотрения дела, выносит определение о продолжении судебного заседания или о его отложении.

На основании вышеуказанного, представители стороны-ответчика считают, что оспариваемая норма закона не противоречит Конституции Кыргызской Республики, а рассматриваемое ходатайство просят оставить без удовлетворения.

№07-Р

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Бокшова Ж.С. не согласилась с доводами обращающейся стороны и отметила, что в соответствии с частью 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики суд надзорной инстанции извещает стороны о дате судебного заседания и неявка сторон не препятствует рассмотрению дела, а также вопрос об участии в судебном заседании осужденного (обвиняемого), содержащегося под стражей, разрешается судом надзорной инстанции.

По мнению Бокшовой Ж.С., в статье 374 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики предусмотрены правовые границы надзорной проверки. Верховный суд Кыргызской Республики осуществляет пересмотр в порядке надзора вступившие в законную силу акты апелляционной и кассационной инстанций местных судов по жалобам участников уголовного процесса и по представлению прокуроров. Жалоба одной из сторон в порядке надзора на судебный акт, вступивший в силу, не является основанием для обязательного участия второй стороны на судебном заседании. Участие или неучастие в надзорном производстве является правом сторон. В связи с этим, представитель Верховного суда Кыргызской Республики отметила, что согласно части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики неявка сторон не является препятствием для рассмотрения дела.

На основании изложенного, Бокшова Ж. С. полагает, что нормативное положение части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела», не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Сабыров К.С. считает, что оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики, а ходатайство Оморова Ж. просит оставить без удовлетворения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, исследовав материалы дела, выслушав доводы сторон и разъяснения иных лиц, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

№07-Р

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является нормативное положение части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела» следующего содержания:

«Статья 378. Порядок рассмотрения дел судом надзорной инстанции

(2) О дне рассмотрения дела судом надзорной инстанции извещаются стороны. Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела. Вопрос об участии в судебном заседании осужденного (обвиняемого), содержащегося под стражей, разрешается судом надзорной инстанции».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят в установленном законодательством порядке, опубликован в Вестнике Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в 1999 году за №10, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод. Как указано в статье 8 Всеобщей декларации прав человека, а также в статьях 2 и 14 Международного пакта о гражданских и политических правах, являющихся составной частью правовой системы Кыргызской Республики, государство обязано осуществлять право на судебную защиту, которая в свою очередь должна быть справедливой, компетентной и эффективной.

Право каждого на судебную защиту предполагает обеспечение всем субъектам права свободного и равного доступа к правосудию, осуществляемому независимым и беспристрастным судом на основе состязательности и равноправия сторон, а также охрану их прав и законных интересов, в том числе и от судебных ошибок (решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 декабря 2014 года № 59).

Поэтому законодатель, определяя в законодательстве порядок осуществления правосудия, установил механизмы, гарантирующие вынесение законных, обоснованных и справедливых решений, в том числе предусмотрел процедуры, обеспечивающие право на пересмотр дела вышестоящим судом. И если рассматривать уголовно-процессуальное законодательство Кыргызской Республики, то в них предусмотрены следующие процедуры пересмотра судебных

№07-Р

решений: производство в суде второй инстанции - апелляционной, рассматривающей дела по жалобам на судебные акты, не вступившие в законную силу; пересмотр вступивших в законную силу судебных актов в кассационном порядке, порядке надзора и по новым и вновь открывшимся обстоятельствам.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не раз отмечала в своих правовых позициях, что возможность пересмотра судебных актов, вступивших в законную силу, является необходимым условием эффективной судебной защиты прав и свобод человека, а также сохранения таких ценностей, как правосудие, стабильность и законность судебных актов (решения Конституционной палаты от 19 марта 2014 года №22, от 31 октября 2014 года № 54, от 3 декабря 2014 года №59).

3. Рассмотрение судебных актов в порядке надзора является дополнительной гарантией исключения ошибок правосудия и является важным элементом обеспечения единства судебной практики. Рассмотрение дел в порядке надзора следует рассматривать в качестве дополнительного механизма судебной защиты конституционных прав и свобод.

Осуществление надзорного производства, независимо от вида судопроизводства, должно отвечать требованиям части 3 статьи 16, части 1 статьи 40, части 1 статьи 94, части 3 статьи 99 Конституции, которые гарантируют каждому судебную защиту его прав и свобод на основе принципов равенства всех перед законом и судом, независимости судей и подчинения их только Конституции и законодательству, осуществления судебного производства на основе состязательности и равноправия сторон. По смыслу названных конституционных требований применительно к уголовному судопроизводству, на всех его этапах, в том числе при пересмотре в порядке надзора приговоров, вступивших в законную силу, потерпевшему должны быть обеспечены равные с иными участниками процесса возможности для судебной защиты.

В соответствии с частью 4 статьи 374 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики при рассмотрении уголовного дела в порядке надзора суд не связан с доводами надзорной жалобы и представления и вправе проверить производство по уголовному делу в полном объеме. В свою очередь, это означает, что суд при рассмотрении дела в порядке надзора не исследует новые доказательства и не выходит за рамки обстоятельств рассматриваемого дела. Осуще-

№07-Р

ствляется только проверка правильности применения норм материального и процессуального права судами первой и второй инстанций, правильности дачи оценки доказательствам, законности и обоснованности судебных решений. Если уголовное дело ранее не рассматривалось в апелляционном и кассационном порядке, то оно вместе с жалобой и представлением должно быть направлено в соответствующую инстанцию местного суда для рассмотрения.

4. В целях реализации конституционных принципов, гарантирующих осуществление судебного производства на основе состязательности и равноправия сторон, а также принципов уголовного процесса о всестороннем, полном и объективном исследовании обстоятельств дела уголовно-процессуальное законодательство Кыргызской Республики установило порядок участия сторон в судебном разбирательстве. В соответствии со статьей 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики разбирательство дела в суде первой инстанции проводится с участием подсудимого, явка которого обязательна, при неявке подсудимого дело должно быть отложено, в таких случаях судья или суд обязывает орган, который расследовал уголовное дело, обеспечить явку подсудимого. Также в соответствии со статьей 261 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики разбирательство дела в суде первой инстанции происходит при участии потерпевшего, его представителя, при неявке потерпевшего суд решает вопрос о разбирательстве дела или отложении его в зависимости от того, возможны ли в отсутствие потерпевшего полное выяснение всех обстоятельств дела и защита его прав и законных интересов, если в судебное заседание явился представитель потерпевшего, суд решает этот вопрос с учетом мнения представителя.

Статья 344 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики определяет, что производство в апелляционной инстанции проводится по правилам производства в суде первой инстанции.

В отличие от производства в судах первой и апелляционной инстанций, где устанавливается виновность либо невиновность лица, и приговор вступает в законную силу, как было отмечено выше, в кассационной и надзорной инстанциях предусмотрен другой порядок рассмотрения уголовных дел.

Статья 377 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики устанавливает, что о подаче жалобы и представления суд, вынесший приговор, постановление, извещает осужденного или

№07-Р

оправданного, защитника, обвинителя, потерпевшего и его представителя, а также гражданского истца, гражданского ответчика или их представителей, суд, ознакомившись с жалобой или представлением, разъясняет им право представить в письменном виде возражения на жалобу или представление, суд вручает им копию жалобы или представления, поданных другой стороной.

В соответствии с вышеуказанными правовыми положениями суд при проверке законности и обоснованности приговора с учетом мнения сторон признает равное участие в судебном заседании осужденного и обвинителя и принимает надлежащие меры по обеспечению их явки в судебное заседание. При рассмотрении вопросов, имеющих отношение к рассматриваемому делу, стороны обладают равными правами и на основании принципа состязательности имеют право беспрепятственно озвучивать свою позицию подтверждать свои доводы.

Статья 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, устанавливая, что надзорная инстанция извещает стороны о дне рассмотрения дела, содержит одинаковые процессуальные гарантии для участия сторон в надзорной инстанции. При этом суд должен известить стороны способом, обеспечивающим его письменное фиксирование, и эти действия должны быть выполнены с таким расчетом, чтобы стороны имели достаточный срок для подготовки к судебному заседанию и своевременной явки в суд.

Неявка сторон, извещенных в установленном порядке о времени и месте судебного заседания, является их волеизъявлением, подтверждающим отказ от права непосредственного участия в судебном разбирательстве и реализации других процессуальных прав. Поэтому такое обстоятельство не может быть препятствием для рассмотрения дела по существу в надзорной инстанции. Согласно части 5 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики секретарь судебного заседания оглашает список извещенных участников процесса и докладывает, кто из указанных лиц явился и причины неявки отсутствующих. Председательствующий заслушивает мнения участников процесса о возможности рассмотрения дела, выносит определение о продолжении судебного заседания или о его отложении. Определение оглашается председательствующим и заносится в протокол судебного заседания.

Такая правовая позиция в свое время была отмечена в решении Конституционного суда Кыргызской Республики от 30 марта 2010 года.

№07-Р

Оспариваемая норма допускает возможность рассмотрения дела без участия сторон лишь в случаях их неявки в суд после надлежащего извещения. Однако это не освобождает суд надзорной инстанции от обязанностей извещения сторон о дне рассмотрения дела в надлежащем порядке. Поэтому суд, проверив явку лиц, извещенных в надлежащем порядке, должен решить вопрос о возможности рассмотрения дела в отсутствие какой-либо стороны по делу с занесением в протокол судебного заседания.

В случае неявки сторон, которые были извещены о времени и месте судебного заседания в надлежащем порядке, право признания судом на основании подтвержденных конкретных фактов причины отсутствия обоснованными, а также право ведения судебного разбирательства без участия сторон исходит из принципа самостоятельности и независимости судов. Лишение суда таких полномочий означает лишение его возможности решения поставленных перед ним задач по управлению процессом.

Поэтому суд при разрешении вопроса о том, в каком порядке и в какой процедуре необходимо рассмотреть дело, правильно применяя нормы процессуального и материального права, оценивает в совокупности все обстоятельства с учетом имеющихся материалов и мнения присутствующих лиц, участвующих в деле, исходя из задач судопроизводства и лежащей на нем обязанности вынести законное и обоснованное решение.

В соответствии с частями 1, 2 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики разбирательство дел во всех судах осуществляется открыто, слушание дела в закрытом заседании допускается лишь в случаях, предусмотренных законом, решение суда объявляется публично, заочное разбирательство уголовных или иных дел в судах не допускается, кроме случаев, предусмотренных законом. При проверке нормативного положения части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выражающегося словами «Неявка сторон, не препятствует рассмотрению дела», на соответствие указанным конституционным нормам с учетом их конституционно-правового значения, преследуемых законодателем и заложенных в этих нормах целей, не может рассматриваться как противоречащее Конституции Кыргызской Республики.

5. Мнение обращающейся стороны о том, что содержащийся в Гражданском процессуальном кодексе Кыргызской Республики точный, ясный и с понятным содержанием порядок извещения сторон

№07-Р

должен содержаться и в уголовно-процессуальном законодательстве, является ошибочным. Порядок и правила проведения судебного производства в гражданском процессе могут отличаться от порядка и правил судебного производства в уголовном процессе, поскольку названные кодексы регулируют разные общественные отношения в разных отраслях права.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51, 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 2 статьи 378 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «Неявка сторон не препятствует рассмотрению дела», не противоречащим части 1 статьи 40, частям 1, 2, 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее Решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

Басууга 28.06.2017-ж. коюлду.
Офсеттик басма.
Нускасы 500 даана. Форматы 70×108/8.

Подписано в печать 28.06.2017 г.
Печать офсетная.
Тираж 500 экз. Формат 70×108/8.

«V.R.S. Company» ЖЧКсында басылды, Бишкек ш., Кулатова көч., 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.
Отпечатано в ОсОО «V.R.S. Company», г. Бишкек, ул. Кулатова, 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.

ISSN 1694-7517

9 771694 751004

Басылма Европа Биримдигинин «Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү» долбоорунун колдоосу менен басылды.

«Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү» долбоору Европа Биримдиги тарабынан каржыланып, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Эл аралык Кызматташтык боюнча Германия Коому) тарабынан ишке ашырылууда.

Бул басылмадагы пикирлер Европа Биримдигинин, GIZ, алардын программа/долбоорлорунун же өкмөттөрдүн көз-караштарын кескин түрдө чагылдырууга тийиш эмес. Колдонулган белгилөөлөр кандайдыр бир өлкөнүн, территориянын же аймактын, же алардын чек-араларынын укуктук статусуна тиешелүү көз-караштарды чагылдырбайт.

Rule of Law giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Опубликовано при поддержке проекта Европейского Союза “Содействие укреплению верховенства права в Кыргызской Республике”.

Проект “Содействие укреплению верховенства права в Кыргызской Республике” финансируется Европейским Союзом и реализуется Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германское Общество по Международному Сотрудничеству).

Мнения, выраженные в данной публикации, не обязательно отражают точку зрения Европейского Союза, GIZ, их программ/ проектов или правительств. Употребляемые обозначения не означают выражения какого-либо мнения относительно правового статуса той или иной страны, территории или района, или их границ.